

**AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
MANEVİ REHBERLİK BÖLÜMÜ**

RİSALE-İ NUR'DA ATEİZM

Yüksek Lisans Tezi

MUHAMMED ALİ ÖDEMİŞ

Rotterdam, 2016

**AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
MANEVİ REHBERLİK BÖLÜMÜ**

RİSALE-İ NUR'DA ATEİZM

Yüksek Lisans Tezi

MUHAMMED ALİ ÖDEMİŞ

Danışman: PROF. DR. NEDİM BAHÇEKAPILI

Rotterdam, 2016

TEZ ONAY SAYFASI

AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ

Tezi Hazırlayan : Muhammed Ali Ödemiş

Tez Başlığı : Risale-i Nur'da Ateizm

Savunma Tarihi :27.02.2017

Yüksek Lisans Tezi : Risale-i Nurda Ateizm

İmza :

Danışman	Prof.Dr.Nedim Bahçekapılı	
Jüri	Prof.Dr.Aliye Ageyeva	
Jüri	Dr.Battal Doğan	
Jüri	Mevlüt Koç	

Tez Kabulü :

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Reddedildi

Şartlı

Kabul

Edildi

ÖZET

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, ortaya çıkışı İlk Çağ'a dayanan ateizm meselesinin Risale-i Nur'da nasıl yer aldığı araştırılmıştır. İnanmak ve inanmamak insanlık tarihiyle beraber üzerinde çokca düşünülen bir konu olmuştur. Felsefi bir terim olmasından mütevellid, özellikle felsefeciler ve genel olarak düşünce dünyasında konuyla ilgili lehte aleyhte delillendirmeler, eleştiriler ve görüşler ortaya konmuştur. Said Nursi'nin on iki kitaptan oluşan "Risale-i Nur Külliyyatı" son devirde dinsizliğin karşısında bir set olma söylemiyle ortaya çıkmıştır. Nursi'nin ifadesiyle; inançsızlık önceleri cahillikten, bu asırda ise fen ve felsefeden gelmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada Risalelerde akıl ve bilimin ışığında konuyla ilgili sonuçlar aranmıştır.

Muhammed Ali Ödemiş

Allendorf Eder, 2016

Kısaltmalar	Açıklama
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g. Md.	Adı Geçen Madde
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
İA	İslam Ansiklopedisi
İ.K	İlgili Kelime
R.N.K.	Risale-i Nur Külliyyatı
s.	Sayfa
sy.	Sayı
v.	Vefat Tarihi
vb.	Ve benzeri
y.	Yıl

İçindekiler

TEZ ONAY SAYFASI.....	
ÖZET	i
KISALTMALAR.....	ii
ÖNSÖZ	iv
GİRİŞ	1
1.1 Bediüzzaman Said Nursi	4
1.2 Risale-i Nur	4
2. ATEİZM	7

2.1. Ateizmin Tanımı.....	7
2.2 Ateizmin Tarihçesi	8
2.2.1.İlk Çağ Ateizmi	8
2.2.2 Yeni Çağ'da Ateizm	9
2.2.3.Modern Dönemde Ateizm.....	10
2.3.Ateizmin Olabilirliği.....	10
2.4 Ateizmin Çeşitleri.....	10
2.4.1 Mutlak Ateizm.....	11
2.4.2. Teorik Ateizm.....	11
2.4.3. Pratik Ateizm.....	11
2.4.4. İlgisizlerin Ateizmi	12
2.4.5. İdeolojik (Materyalist) Ateizm	12
2.5. Değerlendirme.	13
3.RİSALE-İ NUR'DA ATEİZM ELEŞTİRİLERİ.....	13
3.1 Risale-i Nurlarda Ateizm İle İlgili Kavramlar.....	14
3.1.1 Küfrü Mutlak	14
3.1.2 İlhad.....	15
3.1.3 Dinsizlik	16
3.1.4 Ehl-i Dalalet	16
3.1.6 Küfrü Meşkûk	17
3.1.7 Zındık	17
3.1.8 Sofestai	17
3.1.9 Maddiyyun.....	18
3.1.10 Felsefe-Feylesof.....	18
3.1.11 Münkir-i Sani	19
3.1.1.2 Adem-i Kabul - Kabul-u Adem	19
3.1.1.3 Dalâlet-Alûd.....	20
3.2 Risale-i Nurlarda Ateizmle İlgili Bölümler	20
3.2.1 Tabiat Risalesi.....	20
3.2.2 Hüve Nüktesi	30
3.2.3 Yirmiikinci Söz.....	33
3.2.3.1 Yirmi İkinci Söz İkinci Makam	40
3.2.4 Otuz İkinci Söz	47

3.2.5 Yedinci Şua.....	57
3.2.5.1 İkinci Makam	58
4. SONUÇ	67
KAYNAKÇA	68

ÖNSÖZ

Böyle bir çalışmanın içinde olmayı nasip eyleyen Yüce Allah’a hamd, onun şanlı Rasülü’ne selam olsun.

Doğuşundan günümüze her dönemde az veya çok farklı isimlerle var olmuş ateizm, bir diğer ifadesiyle tanrıtanımazlık ortaya koyduğu tez ve düşünceleriyle kendini hep hissettirmiştir. Buna mukabil, teizmin savunucuları ateizmin niteliğine göre farklı üretimlerde bulunmuşlardır. 19 ve 20. asırda parlak dönemini yaşayan bu akım en son olarak mutlak ateizm olarak ortaya çıkmıştır. Bu, Bediüzzaman’ın ifadelerine “Bu asırdaki dinsizlik, fen ve felsefeden gelmektedir.” şeklinde yansımıştır. Gerçekten de özellikle 18. yüzyıl Aydınlanma Çağı’nda, “Baron d'Holbach ve Denis Diderot” gibi dine karşı tepkileri koyan düşünürler ve 19-20. yüzyılda “Ludwig Feuerbach, Karl Marx, Friedrich Engels, Vladimir Lenin” ve diğer bütün diyalektik maddeci filozoflar mutlak ateizmi savunmuşlar ve bu felsefeciler inanmamakla kalmamış, yaratıcının olamayacağına dair tezler öne sürmüşlerdir.

İşte bu yüksek lisan tez çalışmasında, Bediüzzaman Said Nursi’nin risalelerinde ateizmin nasıl yer aldığı, tanrıtanımazlığın iddialarına ne tür ve nasıl cevaplar verildiği, bu cevapların çağa uygunluğu incelenmeye çalışılmıştır. Burada Risale-i Nurları seçmemizin nedeni, Risalelerde farklı ifadelerle yer alan “Risale-i Nurlar küfrün belini kırmıştır.” gibi iddialı cümlelerin bizi harekete geçirmesidir.

Öncelikle, tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Prof. Dr. Nedim Bahçekapılı ve Talha Yıldız Bey’e şükranlarımı arz ederim. Ayrıca tez yazım aşamasında mekân olarak kullandığım ve aynı zamanda görev yerim olan Almanya Allendorf Eder’de bulunan Selimiye Merkez Cami’yi yapan ve yaşatanlardan hayatta olanlarına teşekkür eder, ahirete göçmüş olanlarına da rahmet dilerim. Son olarak, çalışmanın yoğunluğu esnasında sabır ve destekle yanımda olan sevgili aileme de teşekkürü bir borç bilirim.

Muhammed Ali Ödemiş

Allendorf Eder, 2016

GİRİŞ

Kutsala inanmak, insanlık tarihiyle birliktedir. İnsanda bir yaratıcı inancı olduğu gibi yaratıcının yokluğu düşüncesinde varola gelmiştir .Yaratıcı inancı ve buna karşı olan düşünceler konusunda insanoğlunun günümüze kadar önemli birikimi olmuştur. Bu noktada her iki yolun da argümanları birbirine sürtüşerek gelişmiştir. Bu iki zıt yolu ayrı düşünmek çok sağlıklı veriler vermeyecektir. Dolayısıyla teizm ne kadar önemliyse, ateizmi araştırmak da o kadar önemlidir.¹

Teizm ve ateizm tartışmalarına bir katkıda Nursi'nin Risalelerinden gelmiştir.Nursi risalelerinde özellikle Yeni Çağ ateizmini karşısına almıştır.Zira“Tanrı öldü O’nu biz öldürdük” diyerek iddasını ispat etmeye çalışan bir Nietzsche veya kendi varoluşunu tanrının yokluğuyla ispat etmeye çalışan Sartre gibi modern çağ felsefecileri,ateizmi felsefi ve bilimsel olarak savunmuşlardır².Nursi'nin Risalelerinde de bu söylemlere reddiye diyebileceğimiz bölümler yer almıştır.İşte risalelerde ki bu bölümler tezimize konu olmuştur.Külliyatın içerisinde bulunan Tabiat Risalesi,yirmiikinci söz ve Hüve Nüktesi gibi bölümler modern çağın ateist söylemlerinin tam da karşısında durmaktadır.Eğer genel anlamda risalelerde ateizm ve teizm yer almasaydı ve ikinci bir başlık düşünecek olsaydık bu Yeni Çağ ateizmi ve Risale-i Nur veya benzer bir başlık olurdu.

Tez çalışmamızın önemide bu noktada ortaya çıkmaktadır.Zira materyalist felsefenin geliştirmiş olduğu iddalara ve yeni materyallere karşılık teizmin ne diyeceği, ortaya neler koyacağı önemliydi.İşte; ateizm söylemlerine karşı Nursi'nin Risalelerinin reddiyeleri ve teizm iddalarından ne olduğu tabiatıyla incelenmesi gerekecekti.Geniş kitlelerce önemsendiği ve benimsendiği fakat konuyla ilgili yapılan çalışmaların sayısına bakıldığında aynı orantıda akademik camiada dikkat çekmediği görülmektedir.Bu durum yapılan bu yüksek lisans çalışmasına enteresan bir hal vermektedir.

Aslında burada asıl problem olan modern çağ materyalizmine karşı teizm taraftarlarının yeterli sayıda bir karşılık vermeyişi veya ilk zaman kelam düşünceleri ile bu son asırda yetinmeye çalışılmış olmasıdır.

¹ Topaloğlu Aydın, Teizm Yâda Ateizm Kaktüs Yayınları s.11

² Aydın Topaloglu Ateizm Ve Eleştirisi 5. Bölüm Nietzsche Ve Sartre'ın Varoluşçu Ateizmi

İnsanlığın büyük çoğunluğuna göre bir yaratıcının bir düzenleyicinin varlığı mutlaktır, aksi düşünülemez.³ Bununla birlikte bir kısım insanlara göre de mutlak güçlü bir yaratıcı fikri insanın zihnine girmiş bir hayalden ibarettir.⁴ Bu konuda teizm ve ateizm yalnız değildir. Deizm ve panteizm gibi akımlar da düşünce tarihindeki yerini almıştır. Ama bunlar içinde en önemli olan her daim gündemdeki yerini korumuş olan teizm ve dolayısıyla ateizmdir. Konuyla birçok kitap, makale, farklı çalışmalar yapılmıştır. Aydın Topaloğlu'nun Ateizm ve Eleştirisi, Mehmet Aydın'ın Din Felsefesi, Richard Dawkins'in Tanrı Yanılgısı ve Said Nursi'nin ilgili eserleri bu konuya önemli örneklerdir. Nursi, Risalelerinde teizm savunucusu olarak mutlak bir şekilde ateizme karşı durmuştur. İşte bu çalışmada, Risalelerde ateizmin nasıl yer aldığı araştırılacaktır.

Bu çalışmada, Nursi'nin eserlerindeki ilgili bölümler akademik olarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, teizm ve ateizmin metotları zamana göre farklılık arz etmiştir. Son asırlarda bilimsel gelişmelerle birlikte maddecilik akımı gelişmiş ve ateizm bundan üst seviyede yararlanmış, farklı bilimsel argümanlar geliştirmeye çalışmıştır. Önceleri sadece inançsızlık olan ateizm, artık teizmin yokluğunu ispata yönelmiştir. İşte yeni gelişen bu argümanlara karşı Said Nursi, eserlerinde ateizme yer vermiş, ateizme karşı tezler ortaya koymuştur.

Risale-i Nurlar incelendiğinde birinci konusunun teizm ve ateizm olduğu çok rahatlıkla söylenebilir.⁵ Dolayısıyla tez başlığımıza göre Risalelerin her bölümündeki konuyu değerlendirmeye almamız mümkün olmayacaktır. Biz çalışmamızı sadece “Yirmi İkinci Söz, Hüve Nüktesi, Tabiat Risalesi, Yedinci Şua ve Otuz ikinci Söz”le sınırlandırdık.

Bu çalışma, dört bölüm olarak planlanmıştır. Giriş bölümünde Risale-i Nur Külliyyatı'nın müellifi Bediüzzaman Said Nursi'nin hayatı, incelemeye çalışacağımız Risale-i Nur Külliyyatı ve külliyyatın içerisinde yer alan kitaplar hakkında muhtasar bilgilere, ikinci bölümde ateizme, üçüncü ve ana bölümümüzde ise Risale-i Nur'da ateizm başlığında incelemelere yer verilip ve en son bölümde tez sonuçlandırılmıştır.

Bu çalışmanın yöntemi dokümantasyon, internet araştırması ve yapılandırılmamış gözlem şeklinde olacaktır. Ayrıca tezimiz içerisinde en sık karşılaştığımız ateizm ve teizm terimlerinin tahlilleri ateizm başlığında, bunların osmanlıca ve arapça karşılıklarının tahlilide Risale-i Nur başlıkları altında yapılmıştır.

³ http://www.adherents.com/religions_by_adherents.html

⁴ İsam pdfler, dosyalar, dökümanlar, 80

⁵ Nursi, Barla Lahikası 21, Kastamonu Lahikası s.89, 193, Asa-yı Musa 4. Mesele

Risalelerin dilinin Osmanlıca ağırlıkta olması, anlaşılmasında hep gündeme gelmiştir. Dolayısıyla bu çalışma esnasında Diyanet İşleri Başkanlığının önemli çalışmalarından olan Diyanet İslam Ansiklopedisi, Abdullah Yeğen'in Büyük Lügatı ve tabii ki alanının en büyük üstatlarından Aydın Topaloğlu'nun konuyla ilgili çalışmaları ilk başvurduğumuz eserlerdir. Ayrıca başta Ankara ve Marmara üniversiteleri olmak üzere yeli ve yabancı üniversitelerde yapılmış olan lisans, lisans üstü ve doktora çalışmaları vardır. Bunlarda bu çalışmamızda ufuk açıcı olmuşlardır. Bediüzzaman Said Nursi'nin eserlerinde Diktatörlük, anarşi ve teröre karşı İslami Meşrutî Modeli ile Al Konavi'nin, Said Nursi Eserlerinde İ'caz-ı Kur'an ile Kileci'nin doktora çalışmalarını burada zikredebiliriz. Burada şunu da özellikle belirtmeliyiz ki Risaleler ile yapılan akademik çalışmalarda "Fetö" menşeli olanların ayırd edilmesinde ayrı bir problem vardır. Diğer eserlerde kaynakçada yer alacaktır. Ateizm konusunda kaynak sıkıntısı olmamakla birlikte, Risalelerin henüz bu asrın ürünü olması nedeniyle üzerine yapılan araştırmaların henüz yetersiz seviyede olduğu görülmektedir.

Bu tez çalışması şu hipotezler ekseninde olacaktır:

- Risale-i Nurlarda ateizme karşı akılcı ve bilimsel reddiyeler yer alır.
- Risale-i Nurlarda teizm akılcı ve bilimsel önermelerle anlatılır.
- Risale-i Nur, imani değerleri anlatma ve ateizmin iddalarına cevap verebilme konusunda hayli etkilidir.

1.1 Bediüzzaman Said Nursi

Said Nursi, son dönem Osmanlı âlimlerinden olup dinde yenilenme ve ihya anlayışına sahiptir. Zira ona göre “Asırlara göre şeriatler değişir.⁶ Belki bir asırda kavimlere göre ayrı ayrı şeriatler, peygamberler gelebilir ve gelmiştir. Hâtemü’l-Enbiya’dan sonra, Şeriat-i Kübrâsı her asırda her kavme kâfi geldiğinden muhtelif şeriatlere ihtiyaç kalmamıştır. Fakat teferruatta, bir derece ayrı ayrı mezheplere ihtiyaç kalmıştır. Evet, nasıl ki mevsimlerin değişmesiyle elbiseler değişir, mizaçlara göre ilâçlar tebeddül eder. Öyle de asırlara göre şeriatler değişir, milletlerin istidadına göre ahkâm tahavvül eder. Çünkü ahkâm-ı şer’iyyenin teferruat kısmı, ahvâl-i beşeriyeye bakar, ona göre gelir, ilâç olur.”⁷ demiş; bununla birlikte içtihad kapısının kapalı olduğunu müstakil bir risale olan İctihad Risalesi’nde belirtmiştir. O din anlayışında tevhid, nübüvvet, haşır ile birlikte ibadet ve adaleti de beraber zikretmiş; nereden ve niçin geldik ve nereye gidiyoruz sorularına cevap aramıştır.⁸ Eserlerinde küfre karşı akli ve mantiki deliller getirmiş olup kâinat kitabı dediği şu âlemdeki düzeni birçok kere ön planda tutmuştur. Bunu, önemli eserleri olan “Yedinci Şua, Otuz Üçüncü Söz ve Tabiat Risalesi” gibi eserlerinde görmek mümkündür.

Ona göre, dine dayalı medeniyetler gelişimlerinin kendilerinden değil Yüce Yaratıcı’dan olduğunu kabul ederler. O, menfi milliyetçilik diye isimlendirdiği ırkçılığı Kur’an ve hadis tarafından reddedildiğini belirtmiş şeriate dayalı olaran Cumhuriyetçiliği benimsemiştir.⁹

Arkasında yaklaşık altı bin sahife olan, yüz otuz parça eser bırakan Said Nursi “Nurculuk Hareketi”nin de üstadıdır.

1.2 Risale-i Nur

Risale-i Nur; Bediüzzaman’ın yer yer savaş esnasında, yer yer hapisane veya kırlarda telif ettiği ve konu sırası takip etmeyen, imani mevzular başta olmak üzere farklı konuların yer aldığı, yüz otuz parçadan oluşan çağdaş bir eserdir. Müellif, külliyat içerisindeki kimi eserleri daha önceden kaleme alsada başlangıç tarihi olarak bin dokuz

⁶ Nursi, R.N.K, Sözler, 27. Söz, Hatime

⁷ Sözler/ Yirmi Yedinci Söz, Hatime

⁸ <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c35/c350393.pdf>

⁹ Şualar, 317

yüz yirmi beş olarak kayıtlarda yer almaktadır.¹⁰ Müellif, “Tarihçe-i Hayat” adlı eserinde “Tefsir iki kısımdır. Birisi: Malûm tefsirlerdir ki, Kur'anın ibaresini, kelime ve cümlelerinin mânalarını beyan, izah ve isbat eder; ikinci kısım tefsir ise: Kur'ânın imanî olan hakikatlarını kuvvetli hüccetlerle beyan ve isbat ve izah etmektir. Bu kısmın çok ehemmiyeti var. Zâhir malûm tefsirler, bu kısmı bazan mücmel bir tarzda dercediyorlar; fakat Risale-i Nur, doğrudan doğruya bu ikinci kısmı esas tutmuş, emsalsiz bir tarzda muannid feylesofları da susturan bir mânevî tefsirdir olmuştur’’¹¹ Ayrıca Kur'ân'ın hakikatlarını müsbet ilim anlayışına uygun bir tarzda izah ve isbat eden Risale-i Nur Külliyyatı, her insan için en mühim mesele olan "Ben neyim? Nereden geliyorum? Nereye gideceğim? Vazifem nedir? Bu mevcudat nereden gelip nereye gidiyorlar? Mahiyet ve hakikatları nedir?" gibi suallerin cevabını vâzıh ve kat'î bir şekilde, çekici bir üslûb ve güzel bir ifade ile beyan edip ruh ve akılları tenvir ve tatmin ediyor’’¹² diyerek aslında Risale-i Nur'un nasıl bir tefsir olduğunun tarifini yapmıştır.Bu ayırıma göre tevhid ile ilgili ayetler klasik tefsirlerde muhtasar yer alırken aynı ayetler risalelerde tafsilatlı tefsir edilmiştir ki çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu görülecektir.

Tarihçe-i Hayat Kitabı

Bediüzzaman Said Nursi'nin İlk, Barla, Emirdağ, Kastomonu hayatı gibi bazı hayat devrelerinin anlatıldığı eserdir.İçinde talebeleriyle olan mektuplaşmalarında olduğu bu kitabı incelendiğinde; onun ifadesiyle dinsizliğe ve genel anlamda İslamiyet aleyhindeki cereyanlara karşı Kur'an hizmetinde olduğu yer almaktadır.¹³

Sözler

İçerisinde küçük sözler, kader, haşır ve namaz risaleleri gibi otuz üç adet sözün yani bölümün bulunduğu ve müellifin Barla hayatında telif ettiği külliyyatın en hacimli eseridir. Sözler kitabı içerisinde “Haşır Risalesi, Küçük Sözler” gibi bazı risaleler de müstakil olarak neşredilmiştir.Sözler kitabının içinde yer alan Yirmiikinci Söz ve Hüve Nüktesi gibi bölümler tez içerisinde tafsilatlı inceleyeceğimiz konumuzla alakalı olan risalelerir.

Şualar

¹⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/risale-i_nur

¹¹ a.g.e 657

¹² a.g.e 656

¹³ Nursi Said, Tarihçe-i Hayat, Giriş, Envar Neşriyat,İstanbul, s76

Şua; ışık, ışıın gibi manalara gelir.¹⁴ 1936'da telifine başlanan bu eser çoğunlukla Denizli ve Eskişehir hapishanelerinde telif edilmiş olup içerisinde “Ayet-ül Kübra, Meyve Risalesi ve Beşinci Şua” gibi bölümlerin bulunduğu külliyyatın hacimli eserlerindendir.İlerleyen sayfalarda ayrıntısıyla inceleyeceğimiz Yedinci Şua olan Ayetel Kübra risalesi ateizme karşı reddiyeden ziyade teizm anlatma ve ispat sadedindedir.

Mektubat

Mektubat, mektup kelimesinin çoğulu olup mektuplar manasındadır. İçerisinde “Mucizat-ı Ahmediye” gibi önemli bölümlerin olduğu ve “Hayat tabakaları nelerdir, şeytanlar neden yaratılmıştır?” gibi sorulara yanıt arandığı Risale-i Nur'un mühim eserlerindendir. Ayrıca Barla, Kastamonu, Emirdağ Lahikaları Mektubat'ın yirmi yedinci mektubu olup ayrı neşredilmişlerdir.Mektubat kitabının çok yerlerinde dinsizlik cereyanına karşı durulması anlatılmıştır.Hatta dinsizlik cereyanının hadislerde yer alan¹⁵deccalın şahsı manevisi olduğu görüşü dikkate şayandır.¹⁶

Lemalar

Parıltı¹⁷ manasındadır. Yunus ve Eyyüp Peygamberlerin kıssalarına farklı bir bakışın olduğu ayrıca Sünneti Seniyye Risalesi, on beş notadan oluşan “On Yedinci Lema, İktisat, Ramazan, Tesettür, İhlas, Tabiat, Hastalar ve İhtiyarlar Risalesi” gibi bölümlerin bulunduğu eserdir. Bu kitabın On Beşinci Leması, diğer kitapların özeti olup burada değil her eserin arkasında dercedilmiştir.Tez konumuzla ilgili bölümlerinden en önemlisi Tabiat Risalesidir.Bu risalede temsili bir ateiste, teizm karşılıklı tartışma şeklinde anlatılmaktadır.

Asa-yı Musa

Bu kitap, kendisini Denizli hapsinin bir meyvesi olarak tarif eder¹⁸. Denizli hapishanesinde telif edilen bu eserde “Emirdağı Çiçeği” gibi tanınan 11 farklı mesele vardır. Ayrıca Şualar kitabı, 11. Şua'ı olup bu şekilde ayrıca telif edilmiştir.Dolayısıyla Şualar içerisinde yer alan ve Teizm anlatan Yedinci Şua bu kitaptada yer almaktadır.

Mesnevi-i Nuriye

Bediüzzaman Said Nursi'nin on iki küçük risalesinin tek kitap haline getirilmiş eseridir. İçeriğinde yer alan küçük kitapçıkların birçoğu Arapça olarak yazılmış, daha sonra yazarın küçük kardeşi Abdülmecid Nursi tarafından tercüme edilmiştir. Eserde yer alan risalecikler sırasıyla şöyledir: Lem'alar, Tevhid içeriklidir. Reşhalar, Nübüvvet;

¹⁴http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=tdk.gts.572d67cc5ce621.861981

¹⁵Müslim,Fiten, 126

¹⁶ Nursi,Mektubat Onbeşinci Mektub 4. Sual Envar Neşriyat,s65

¹⁷http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=tdk.gts.572d6ad3887ab9.8570119

¹⁸ Nursi, Şualar, Onbirinci Şua, Meyve Risalesi

Lasiyyemalar, ahiret inancı; Katre, "Allah'tan başka ilah yoktur." cümlesinin ifade ettiği manaları ispat etmek gibi değişik bazı konuları içermektedir. Hubab; Peygambere iman, ahirete iman, dua, insanın mahiyeti, içtihat gibi pekçok farklı konuların işlendiği bir risaledir. Habbe, dünyaya aşırı düşkünlüğün zararı; Zühre, Zerre, Şemme, Onuncu Risale, Şule ve Nokta Risaleleri de imani, islami ve ahlaki konularda anlatımların yer aldığı küçük risalelerdir. Mesnev-i Nuriyenin Risale-i Nur Külliyyatı'nın çekirdeği olduğu söylenmiştir.¹⁹

2. ATEİZM

2.1. Ateizmin Tanımı

Ateizm terimi, Grekçe "Tanrı" anlamına gelen Theos'dan türetilen İngilizce "theism" kelimesinin başına "a" olumsuzluk ön takısının eklenmiş halidir.²⁰ "İlhad" terimiyle İslam litaratüründe kendine karşılık bulan ateizm, bazı dilbilimciler ve felsefeciler tam ifade etmediğini söyleseler de, günümüz Türkçesinde tanrıtanımazlık olarak ifade edilmiştir.²¹ Birçok konuda olduğu gibi ateizm konusunda da farklı tanımlamalarda bulunulmuştur ki bunlardan bir kısmı şöyledir: Ateizm terimi, felsefi bir kavram olup Tanrı inancı karşısında tepkisel bir düşünceyi dile getiren dünya görüşünün ismidir.²² Tarihte çok yaygın olmasa da eski dönemlerden itibaren günümüze kadar var olan ve bazı filozoflarca da dile getirilen önemli bir problemidir. Yüzyılımızın ilk yarısında tarihte hiçbir zaman olmadığı kadar yaygınlaşan ve kendine taraftar bulan bir düşünce akımıdır. Günümüzde ise eski gücünden uzaklaşan ve fikrî dayanaklarını da tek tek yitiren ideolojik bir tavidir.²³

Ateizm (atheism), teorik anlamda Tanrı'nın varlığını reddetmeye; pratik anlamda ise sanki Tanrı yokmuş gibi davranmaya götüren görüş olarak da değerlendirilebilir.²⁴ Ayrıca sözlük ve terim olarak "teizmin" zıddı olan "ateizmin" daha iyi anlaşılması için "Her şeyden iki çift yarattık ki düşünüp anlayabilesiniz."²⁵ ayeti de düşünülebilir.

¹⁹ Nursi, Risale-I Nur/Mesnevî-I Nuriye/Mukaddime/İkinci Nokta S:17

²⁰ Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001s.13

²¹ Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük

²² <http://kitap.ihya.org/ateizm-elestirisi/konu-216.htm>

²³ <https://rojbas1.files.wordpress.com/2011/10/ateizm.pdf>

²⁴ Kenan Gürsoy, İslam Ansiklopedisi, Yıl: 2000, Cilt: 22, Sayfa: 96-98

²⁵ Zariyat 46

2.2 Ateizmin Tarihçesi

Ateizmin tarihçesi, her ne kadar eskiye dayanıyorsa da tanrı inancından sonradır.²⁶ Zira ateizm, teizme karşı doğmuştur. Dolayısıyla ateizm Tanrı inancının olduğu bir yerde çıkmış olmalıdır. İster geniş anlamda herhangi bir Tanrı anlayışına karşı inançsızlık olarak düşünölsün, isterse teknik anlamda "teizmin reddi" olarak anlaşılsın, ateizmin tarihçesini ana hatlarıyla “İlk Çağ, Yeni Çağ ve Modern” olmak üzere üç dönemde ele almak mümkündür.²⁷

2.2.1.İlk Çağ Ateizmi

Ateizm düşüncesi ilk olarak Antik Yunan'da tezahür etmiştir. Asırlar boyunca sessiz sadasız Avrupalılar arasında yayılarak güç kazanmıştır.²⁸ Antik Yunan'ın bugünkü anladığımız anlamda bir din ve Tanrı inancı bulunmasa da tam anlamıyla dinsiz ve tanrısız olduğunu söylemek de pek doğru bir yargı olmasa gerektir.

Onlar, politeist yani çok tanrıcı veya antropomorfist*²⁹ de olsa bir Tanrı inancına ve bu Tanrı'yla ilişkili olarak dinsel bir inanca ve yaşama sahip idiler. Dolayısıyla, Eski Yunan'da bugünkü anladığımız anlamda teistik bir Tanrı tasavvuru ve teistik bir teoloji olmadığı için, Antik dönem adına ateizm, nitelikleri tam belli bir Tanrı'nın reddi değil; bir çeşit inançsızlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde dogmatik monoteist dinlerde bulduğumuz bir Tanrı kavramı ve onu güçlü bir öğreti olarak belirleyip savunan hâkim bir teolojiden söz edilememektedir. Ateizmin geniş anlamda inançsızlık olarak görüldüğü bu dönemde, bu düşüncenin temsilcileri olarak “Epikürcüler, Çicero ve Sextus Empiricus” gibi şüpheciler ve “Atinalı sofistler” göze ilk çarpanlardır. Yaşamın amacının zevk ve mutluluk olduğunu düşünen Epikür (m.ö. 341-270) ve kurucusu olduğu okul, hümanist fikirleri savunarak Demokritos'un (m.ö. 460-370) atomculuğunu benimsemiş; evrenin maddî varlıklardan ve boşluklardan oluştuğunu ileri sürmüştür. Bunlar, kendilerinden sonraki pekçok ateiste de örnek olmuş ve evrenin anlaşılmasında metafizik yaklaşımları reddetmişlerdir.³⁰

²⁶ Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001 s.20

²⁷ Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001 s.20

²⁸ <https://www.papirooom.com/article-514853505452>

²⁹*Antropomorfizm Ya da insan biçimcilik; İnsanî vasıfların başka bir varlığa atfedilmesidir. Türk Dil Kurumu 1983, Türkçe Sözlük genişletilmiş 7. Baskı, 1. Cilt s. 585, Ankara: Tdk Yayınları

³⁰ Aydın Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001 s.21

2.2.2 Yeni Çağ'da Ateizm

XVII. yüzyılda gerçekleşen Rönesans'la birlikte birçok şeyde olduğu üzere felsefede de yeni bir anlayış ortaya çıkmıştır.³¹ Akılcılığın egemen olduğu bu yeni dönemde bilgi yöntemi en temel sorun haline gelmiştir. Sadece doğal bilimlerin değil, dinî gerçeklerin de akılla temellendirilebileceği kanaati yaygınlaşmıştır. XVIII. yüzyılla birlikte aydınlanma dönemi başlamış, metafiziğe karşı sistemli bir şüphecilik oluşmuştur. Bilindiği gibi Orta Çağ'da gerek felsefî ve gerekse teolojik açıdan semitik dinlerin egemenliği söz konusudur. Tek tanrıcılığın ağırlığını hissettirdiği bu dönemde birtakım gerekçelerden dolayı açık bir inançsızlık görülmemiştir. Her ne kadar bu dönemde Hristiyan dünyasında kiliseye ve kilise öğretilerine karşı içten içe bir tepki ve nefret oluşmuşsa da bunlar gizlilikten kurtulamamış ve baskılardan dolayı açığa çıkamamıştır. “Vanini ve Bruno” gibi kiliseye aykırı konuşan kişiler de bu dönemde yargılanmış ve ölüme mahkûm edilmişlerdir.

Aydınlanma dönemiyle birlikte ortaya çıkan ve Modern dönemde iyice belirginleşen din karşıtlığının temelinde de Orta Çağ'da kilisenin Tanrı adına yapmış olduğu insanlık dışı uygulamaların büyük rolü olmuştur. Orta Çağ'da felsefî anlamda ateizmin ortaya çıkamayışının iki temel gerekçesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, yukarıda da kısaca ifade edildiği gibi kilisenin baskısı olmuştur; ikincisi ve bize göre en önemli olanı ise ateizmin ortaya çıkabileceği teorik bir boşluğun bulunmamış olmasıdır. Orta Çağ'da dinî düşünce zirvede olmuş ve çok çeşitli düşünürler tarafından dile getirilip temellendirilmiştir. Dolayısıyla o dönemde sadece baskılardan dolayı değil, güçlü teoloji geleneğinden dolayı da ateistlerin entelektüel düzeyde azınlıkta kaldıkları görülmüştür.³²

İslâm dünyasında da “Ravendi ve Râzî” gibi düşünürler, bu dönemde yanlış gördükleri dinî inançları eleştirmişlerdir. Ancak bu düşünürlerin fikirlerine bakıldığında bu kitapta ele alınan ateizmi görmek yerine daha çok deizmin izlerine rastlanmaktadır. Yani bir anlamda bu kişiler, Tanrı'nın varlığıyla değil de dinî kurumlarla ya da peygamberlik kavramıyla mücadele etmektedirler. İslâm dünyasında bu düşünürlerin yanı sıra zaman zaman ateistlerle aynı çizgiye konan, “dehri ve zındık” diye adlandırılan kişiler de olmuştur.³³ Ancak bütün bunlar, mevcut tartışmaların çok uzağında yer almışlardır.

³¹ Aydın Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001 s.21

³² Aydın Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001 S.21

³³ Bedevi, a.g.e, 27-39; Taylan, İslam Düşüncesinde Din Felsefeleri, S. 55-

2.2.3.Modern Dönemde Ateizm

Ateizm XIX. yüzyıldan itibaren Batı’da yeni bir karakter kazanmıştır. Bu dönemde ateizm, Tanrı’nın varlığı hakkında ileri sürülen delilleri reddetmekten çok ona atfedilen nitelikleri eleştirmeye yönelmiş; sonlu bir varlık olan insanla ebedî bir varlık olan Tanrı’nın birlikteliğinin imkânsız olduğunu ileri sürmüştür. Modern dönemde bilimi esas alıp dini reddeden düşünürler; evreni bilimsel bir biçimde ele alma, inceleme ve yorumlamayı hedeflemişler ve dünyada olup biten her şeyin de pozitif bilimle açıklanması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bunun yanında da dinin böyle bir düşüncenin karşısında yer aldığı yalanını yaymaya çalışmışlardır. Dinin pozitif bilime karşı çıktığını söyleyenler, insanların gözünü boyamak için evren ve yaşamla ilgili vahiy kaynaklı açıklamaları bilinçli olarak çarpıtmışlardır.³⁴

Modern Çağ’da “Friedrich Nietzsche (1844-1900), Albert Camus (1913-1960) ve Jean Paul Sartre (1905-1980)” gibi filozoflar ateizmin önemli temsilcileri olmuşlardır.

2.3.Ateizmin Olabilirliği

Ateizmin olabilirliği noktasında farklı görüşler öne sürülmüştür. D’Holbach ve Braudlaugh Feurbach, Marx, Frued, Nietzsche gibi felsefeciler ateizmin var olduğunu söylerken; Fransız düşünür Voltaire, Hume, Thomas Curteis, gibi düşünürler olamayacağını belirtmişlerdir.³⁵

Bu farklı görüşlere D’Holbach’ın “Din, sadece hükümdarları halklarının üstüne çıkarmak ve bunları hükümdarların gücüne teslim etmek için icat edilmiş gibi geliyor. Geçmişten bu güne, halklar yeryüzünde kendilerini çok mutsuz hissettikleri için onları, tanrısal öfke ile tehdit ederek susmaya zorluyorlar; sefilliklerinin gerçek nedenlerini görmelerini engellemek için bakışlarını göğe çevirtiyorlar.” sözünü ateizm savunucularına; “Tanrı inancı, doğuştan vardır ve yeryüzünde de dinsiz bir millet görülmemiştir” diyen İngiliz düşünür Thomas Curteis sözünü de teizm savunucularına örnek verebiliriz.

2.4 Ateizmin Çeşitleri

Ateizm konusunda farklı yaklaşımlar olmuştur. Bu farklı yaklaşımları “mutlak ateizm, teorik ateizm, pratik ateizm, ilgisizlerin ateizmi, ideolojik (materyalist) ateizm” şeklinde sıralamak mümkündür.³⁶

³⁴ <https://rojbas1.files.wordpress.com/2011/10/ateizm.pdf>

³⁵ acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/326/618.pdf

³⁶ Aydın Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001s.25

2.4.1 Mutlak Ateizm

Mutlak ateizm, Tanrı'yı reddetmekten öte zihinde Tanrı fikrine yer vermemektir. Buna göre, insan doğuştan Tanrı kavramına sahip olmadığı için reddedecek bir şeyi de bulunmamaktadır. Bu tür bir ateizm, mutlak ateizm olarak tanımlanmış ve taraftarlarına da mutlak ateist denmiştir.³⁷ Bu anlayışı savunanların arasında “Baron D’Holbach (1723-1789) ve Charles Bradlaugh” gibi düşünürler bulunmaktadır. Mutlak ateizmi savunan Bradlaugh'a göre ateist, kendisini Tanrı'nın varlığını inkâr eden kişi olarak görmemelidir. Çünkü ateist zaten Tanrı fikrine sahip değildir. Dolayısıyla kişi, hakkında fikri bulunmayan bir şeyi de inkar edecek durumda olamaz.³⁸

2.4.2. Teorik Ateizm

Mutlak ya da mutlak varlık olanağını tümüyle dışlayan bir düşünce sistemine dayalı olarak meydana gelen ateizm çeşidi, teorik ateizm olarak tanımlanmıştır.³⁹ Teorik ateizmde belirleyici en önemli nokta, Tanrı'nın varlığı kabul edilmemekle yetinilmeyip Tanrı'nın yokluğunu iddia etmekte ve bu tezi savunmaktır. Bir başka ifade ile tanrının varlığını reddetmektir.⁴⁰ Ateizmin çeşitleri bölümünde belirttiğimiz üzere farklı başlıklarda farklı yaklaşımlar olgusu burada da kendisini göstermiş ve teorik ateizm, negatif ve pozitif olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Negatif ateizm, mutlak ateizm gibi temelde Tanrı fikrinin olmadığını kabulle kendine yol bulmuş olup bu bağlamda negatif ateizm ve mutlak ateizm aynı şeyleri savunmuşlardır. Pozitif ateizm ise bilinçli olarak Tanrı'yı reddetmekte ve özellikle teistik Tanrı kavramını hedef almaktadır.⁴¹

Bu noktadan bakıldığında ateizm, Tanrı, din tartışmalarının “teorik ateizm”e girdiğini yine teorik ateizm ile pozitif ateizmin aslında aynı temelde olduğunu ve pozitif ateizmin tanrıyı reddetmesi karşısında ortaya “tez” koymayabildiğini ama ortaya “tez” koyduğunda “teorik ateizm” ile paralellik arz ettiğini söyleyebiliriz.

2.4.3. Pratik Ateizm

“Sanki Tanrı yokmuş gibi yaşamak” veya “Tanrı'yı günlük yaşama sokmamak” biçiminde tanımlanmıştır. Bu tür bir ateizmde kişi; günlük hayatında hayat tarzı, ilke ve alışkanlıklarıyla, Tanrı'sız bir yaşam kurmayı istemektedir. Tanrı'yı aklına getirmemekte kendini dinden ve ritüellerinden bunlarla ilgili törenlerden de uzak tutmaya çalışmaktadır.

³⁷ Gürsoy, Kenan, J. P. Sartre Ateizminin Doğurduğu Problemler, Ankara

³⁸ Aydın Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001

³⁹ Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, s. 83

⁴⁰ Aydın Topaloğlu, Ateizm Ve Eleştirisi, Dip, Ankara, 2004,

⁴¹ Aydın Topaloğlu, Teizm Ya Da Teizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001s.27

Ve teorik ateizmde olduğu gibi Tanrı'yı reddetmek üzere teorik tartışmalardan uzak durmaktadır. Felsefedeki temsilcileri arasında “L. A. Feuerbach (1804-1872), F. Nietzsche (1844-1900), S. Freud (1856-1940) ve K. Marx (1818-1883)” gibi ünlü düşünürler bulunan Pratik ateizm, çoğu zaman bilinçsiz olmakta ve her ne kadar teorik tartışmalardan uzak dursa da bu bazen mümkün olmamakta ve bu yönüyle de teorik ateizmle benzeşmektedir.⁴²

Ayrıca Pratik ateistler, aktif ve pasif olmak üzere kendi aralarında ikiye ayrılmışlardır. Pasif olanlar, Tanrı'nın varlığını reddetmekle birlikte dinî inançlarla veya dindarlarla bir problemi bulunmayan, buna karşın kendi dünyalarında yaşayan ve içlerine kapanan kişilerdir. Aktif olanlar ise; gerek zihinlerinde ve gerekse günlük yaşantılarında Tanrı inancını reddeden, bunun yanında çevresinde Tanrı'yı hatırlatan her türlü fikir, sembol ve davranışa karşı savaş açan kişilerdir. Bu tür ateistler dindarlarla da her zaman mücadele etmeyi ve insanları dinsizleştirmeyi kendilerine amaç edinmişlerdir. Bu yüzden bu kişilere bazen militan ya da eylemci ateistler de denmektedir.⁴³

2.4.4. İlgisizlerin Ateizmi

“Bir kısım düşünürler, Tanrı'nın varlığını veya yokluğunu tartışma konusu yapmadan bu konulara uzak durmayı tercih etmiştir. Her iki hususun da eşit derecede anlamsız bir iş olduğunu öne sürerek konuya ilgisiz kalmayı yeğlemişlerdir. Bu tür ateistlere göre insan; sadece var olanla yetinmeli, görünen âlemin ötesine ilgi duymamalıdır. Dolayısıyla dünyanın ötesindeki herhangi bir varlık hakkında olumlu ya da olumsuz bir yargıda bulunmak ya da konuşmaya çalışmak anlamsız bir iş olacaktır.” İlgisizlerin ateizminde Tanrı'nın varlığı hakkında veya dini kurallarla ilgili bir fikir beyanı yoktur. Genel olarak ruhani dünyanın, yani başka bir hayatın düşünülmesi hatta tartışılması ilgisiz ateistlere saçma ve gereksiz gelmektedir. Çünkü bilinmeyen bir varlığın veya incelenemeyen başka bir yaşamın düşünsel olarak ortaya konması veya eleştirilmesi imkânsızlığı ölçmeye benzer.⁴⁴

2.4.5. İdeolojik (Materyalist) Ateizm

“Özünde felsefî bir problem olan ateizm, bazen da ideolojik bir ilke olarak savunulmuş ve politik bir kabul haline gelmiştir. Özellikle “Karl Marx, F. Engels (1820-1895) ve V. I. Lenin'in (1870-1924)” görüşlerinden hareketle kurulan sosyalist yönetimlerde ateizm komünist partilerin propaganda aracı olarak kullanılmıştır.

⁴² Aydın Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001s.26

⁴³ acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/326/61815

⁴⁴ Aydın Topaloğlu, Teizm Ya Da Ateizm, Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2001s.26

Materyalizmin mutlak doğru olarak kabul edildiği komünizmle yönetilen ülkelerde ateizmin bilimsel (materyalist) temellere dayandığı söylenmiş, dinin de toplumsal bir hadise olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Bu yönüyle de ilmî ateizm, kendini Batı'daki felsefî ateizmden ayrı görmüş; onları yani Marxist ve materyalist olmayanları burjuva ateizmi diye nitelemiş, kavramlarını ve üslûbunu eleştirmiştir. Bu çerçevede toplumdaki bütün dinî inançlar, kurumlar, ibadetler, törenler, alışkanlıklar, âdet ve gelenekler şiddetle reddedilmiş ve yasaklanmıştır.”⁴⁵ Ayrıca “İdeolojik Ateizm” başlığında sosyalist devletlerin yönetimleri de ayrı ele alınan araştırma konusu olmuşlardır. Bunlara Rus ve Çin sosyalizmi örnek verilebilir.

2.5. Değerlendirme

Teizm, herşeyin bir yaratıcısı olduğuna inanmak; ateizm ise böyle bir yaratıcının varlığını reddetmek demektir. Britanica Ansiklopedisi'nin yapmış olduğu araştırmada 2005 yılında dünyada %2,3 dolaylarında ateist olduğu yer almaktadır.⁴⁶ Tarihi çok öncelere dayanan ateizmi İlk-Orta, Yeni ve Modern Çağ olmak üzere üç tarihsel ana gruba ayırabiliriz. İlk Çağ'ı, Tanrı'nın reddinden ziyade salt inançsızlığın olduğu bir dönem; Orta Çağ'ı, Tanrı'nın açıkça reddinden ziyade böyle bir niyetin gösterilmeye başladığı bir dönem; Yeni Çağ'ı da aydınlanma dönemiyle birlikte aklın tek güç kabul edilerek Tanrı'nın varlığı açıktan reddedilmeye başladığı bir dönem olarak değerlendirebiliriz. Felsefi olarak mutlak ateizmi, Tanrı'yı reddetmekten öte zihinde tanrı fikrine yer vermemek; teorik ateizmi, mutlak ya da mutlak varlık olanağını tümüyle dışlamak; pratik ateizmi, sanki Tanrı yokmuş gibi yaşamak veya Tanrı'yı günlük yaşama sokmamak; ilgisizlerin ateizmini ise bütün bu tartışmaları anlamsız görüp hiç bir şekilde müdahil olmamak ve materyalist ateizmi de, ateizmi bir ideoloji olarak savunma şeklinde tanımlayabiliriz.

3. RİSALE-İ NUR'DA ATEİZM ELEŞTİRİLERİ

Risale-i Nurlarda Namaz Risalesi, Ramazan-ı Şerif Risalesi, Kader Risalesi ve ebeveyne muhabbet gibi farklı islami konular olmakla beraber, en öndeki meselenin farklı isimler altında ateizm sorunu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Zira “Tabiat Risalesi, Yirmi İkinci Söz, Hüve Nüktesi ve Yedinci Şua” gibi birçok risale konuyla direk alakalıdır. Kaldı ki Said Nursi'nin yaşadığı dönemde pozitivizm risalelerin ifadesiyle dinsiz felsefe en parlak dönemini yaşıyordu.⁴⁷ Dolayısıyla müellif “Eski zamanda dinsizlik cehaletten geldiği için izalesi kolaydı, lakin bu zamandaki dinsizlik fen ve felsefeden

⁴⁵ Efsun Ergezen, Günümüz Ateistlerinde Hayatı Anlamlandırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004

⁴⁶ <https://tr.wikipedia.org/wiki/ateizm>

⁴⁷ Nursi Said, Sözler, Sayfa 122

geldiği için çok tehlikelidir.”⁴⁸ diyerek düşüncesini ortaya koymuştur ve “Eski zamanda bir memlekette bir kâfir-i mutlak yerine bu zamanda bir kasabada yüzlercesi bulunuyor.” diye duruma dikkat çekmiştir. Bu tespitler neticesinde “Bu mütemerrid inadcılar, firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalaletleriyle hakaik-i imaniyeye karşı muaraza ettiklerinden, elbette bunlara karşı atom bombası gibi, bu dünyada onların temellerini parça parça edecek bir hakikat-ı kudsiye lâzımdır ki onların tecavüzatını durdursun ve bir kısmını imana getirsin”⁴⁹ diyerek Risaleleri telif sürecine girmiştir.

Bediüzzaman’a göre bu zamandaki en önemli mesele “Küfrü Mutlak”a -ki ateizm yerine kullanılan kelimelerdendir- karşı imanı kurtarmak meselesidir. Zira o mehdiyi temsil eden cemaatin şahsı manevisinin en önemli üç vazifesi olduğu, bunların içinde birincisinin felsefeyi ve maddiyyun fikrini tam susturacak bir şekilde imanı kurtarmak vazifesi olduğunu söylemiştir.⁵⁰ Risalelerin çok tartışılan cümlelerinden biri olan “Zaman tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamanıdır.” diyerek de aslında aynı konuya işaret etmiştir. Müellif, imanı ekmeğe; tarikatı ise meyveye benzeterek insanın meyvesiz yaşayabileceğini ancak ekmeksiz yaşayamayacağını ve bir kişinin imanını kurtarmanın on kişiyi veli makamına çıkarmaktan daha iyi olacağını söylemiştir.⁵¹

3.1 Risale-i Nurlarda Ateizm İle İlgili Kavramlar

Risalelerde ateizm meselesini ortaya koyabilmek için farklı kelimeler, terimler kullanılmıştır. Kelimelerin çokluğu ateizm çeşitlerinin çokluğu ile alakadardır. Zira risalelerde ateizm bölümünde bu kelimelerden biriyle alıntı olabilecektir. Şimdi bu kelimeleri farklı kaynaklara göre tek tek inceleyeceğiz.

3.1.1 Küfrü Mutlak

Risalelerde ateizm yerine en çok kullanılan terimdir. Hiçbir imani kararı olmamak, dine ve Allah’ın varlığına ait hiçbir hakikatı kabul etmemek, ihsanı ilahiye karşı hiç şükür etmeyerek fiilen ve kavlen inkâr etmek manasındadır.⁵² Varlığın kaynağını da sebeplere, tesadüflere, tabiat güçlerine veya kendi kendine olmaya bağlamaktadır. Ve küfür başlığı altında yer almaktadır. Ayrıca “mutlak küfür” âdem-i kabulün alt kısımlarındandır ve kendisi de iki kısma ayrılmaktadır. Bu iki kısmı Ünal şöyle izah etmektedir: Birincisinin mutlak inkâr ve bunun bir hüküm olduğunu ve dolayısıyla bir delile ihtiyaç duyduğunu

⁴⁸ Nursi Said, Şualar, Onbeşinci Şua

⁴⁹ Nursi Said, Şualar, Onbeşinci Şua

⁵⁰ Emirdağ Lahikası 205

⁵¹ Mektubat, Beşinci Mektup

⁵² Abdullah Yeğin, Yeni Lugat,364

söylemektedir. Fakat bu nefiy, yani bir şeyin ne olmadığını belirtmek⁵³ olduğundan söylemleride subjektif kalmaktadır. Yani bir şeyin yokluğunu söylemde bir ve binin farkı yoktur. Bir şeyin yokluğu mutlak manada ispat edilemez. Bir şeyi inkâr etmek için bütün kâinata bakmış olmak lazım gelir ki bu aklen muhaldir. Yani melek yoktur diyen birisinin bütün zaman ve mekânlarda gezmiş olması lazım gelir ki bunu söyleyebilsin. İkinci kısmı ise iman hakikatlarından bir veya birkaçını inkâr etmektir.⁵⁴

Bediüzzaman, cehennemın yaratılış hikmetini anlattığı Asa-yı Musa eserinde “küfrü mutlak” kelimesini şöyle kullanmıştır: “Nasıl ki yaşadığımız şu dünyada hak hukuk tanımayan insanları cezalandırmak veya masum hayvanatı parçalayan bir canavarı öldürmek adalet için rahmettir, öyle de manevi cinayet olan Esmâ-i İlahiyi, Allah’ın isimlerini gören mevcudatın varlıklarını ve kâinatın yaratılış gayelerinden olan ibadeti inkârın karşılığında, Nisa suresi 48, Al-i İmran suresi 191 ve Furkan suresi 164-165’inci ayetlerine göre cehennem de küfrü mutlak sahibi için tam adalettir.”⁵⁵

3.1.2 İlhad

Sözlük olarak haktan sapmak olan ilhad, çukur manasında lahd kökünden gelmektedir. Dini litaratürde ise Allah’ın varlığını, birliğini veya dinin hakikatlerinden bir kısmını inkar etmek manasındadır ki bunu yapan kişiye de “mülhid” denilmektedir.⁵⁶ İslam’ın ilk yıllarında dinden çıkan kişi için kullanılan bu kelime günümüzde felsefi ve kelami açıdan ateizmin karşılığı olarak kullanılmaktadır. İslam tarihinde “Müseylime-i Kezzap” hareketiyle başlayan ilhad hareketleri Emevilerin son dönemine kadar devam etmiştir. Kaderiye ve Cebriye de kısmen ilhadi olarak düşünülmüştür.

İlhad-Mülhid, Said Nursi’nin de inançsızlık yerine çok kere kullandığı kavramlardandır. Örneğin, “Sözler” eserinin 31. sözü olan “Miraç Risalesi”nde miraç meselesini izah ederken miracın Allah’a, Kur’an’a inanmayan kişiye anlatalamayacağı anlatılabilmesi için evvela o kimselere iman esaslarını anlatmak gerektiğini söylemiş ve “Miraç Bahsi Mukaddimesi”nde “makam-ı istimâda olan mülhidi nazara alıp serd-i kelâm edeceğiz, diyerek makam-ı istimâda olan zâta deriz ki: İlhad gömleğini yırt, at; mü’min kulağını geçir ve müslim gözlerini tak. Sana iki küçük temsil ile bir iki meyvenin derece-i

⁵³ <http://www.tekellum.net/2013/05/nefy-ve-nehy-arasndaki-fark.html>

⁵⁴ a.g.e 110

⁵⁵ a.g.e, 43

⁵⁶ Abdullah Yeğin, Yeni Lugat,282

kıymetini göstereceğiz” şeklinde inançsız kişiyle konuşmuştur.⁵⁷ İslam’ın ilk yıllarında ilhad ve dehri kelimelerinin de birbirine yakın kelimeler olduğu da bilinmektedir.⁵⁸

3.1.3 Dinsizlik

Risale-i Nurlarda, tanrıtanımazlık kelimesinin yerine zaman zaman dinsizlik ifadesi de kullanılmıştır. Diyanet İslam Ansiklopedisi’nde dinsizlik ile ilhad eş anlamlı değerlendirilmiştir. Türkçe bir kelime olup herhangi bir dini inancı olmamayı ifade eder.⁵⁹ Bununla birlikte mecaz olarak acımasız manasında da kullanılmaktadır. Said Nursi “Şu halde, bu asırda dünyaya yayılmış olan dinsizlik ve maddiyyunluğu kökünden yıkabilmek, hak ve hakikat yolunu gösterip beşeri sırat-ı müstakîme kavuşturmak, imânı kurtarabilmek için, ancak ve ancak Kur’ân-ı Hakîm’in bu asra bakan vechesini keşfedip umurun müstefid olabileceği bir şekilde tefsir edilmesi elbette bu asırda kâbil olacaktır.”⁶⁰ şeklinde çok yerlerde bu kavramı kullanmıştır.

3.1.4 Ehl-i Dalalet

Bir tamlama olan bu ifadedeki ikinci ve asıl kelime olan dalalet; doğru yoldan ayrılma, sapkınlık gibi manalara gelir. Bütün olarak ise sapkınlığa taraftar, hak yolundan sapmış kişi ve grupları ifade eder.⁶¹ Risale-i Nurlarda ise “ehl-i dalalet” tabiat perestçilik olarak da zikredilir.⁶²

3.1.5 Dehriyye

"Mutlak zaman" anlamına gelen dehr kelimesine nisbeti sebebiyle bu isimle anılan ve İslam dünyasında genel olarak ateist ve materyalist düşünce akımlarını temsil eden dehriyye, belirgin şahsiyetlerin oluşturduğu bir felsefi akımı ifade etmesi yanında çeşitli felsefe akımlarındaki inkârcı tezlerin de ortak adıdır.⁶³ Bu terim, Kur'an-ı Kerim’de, “Dediler ki hayat ancak yaşadığımızdan ibarettir. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman (dehr) helak eder.”⁶⁴ şeklinde geçmektedir. Modern sosyalizmin ve komünistliğin dehrilik olduğundan dolayı Osmanlıda 1789 yılında çıkan bir fermanla Jön Türklerin dehri olduğu yer almaktadır.⁶⁵ Risalelerde de birçok yerde geçen kelime aynı şekilde ateizm yerine kullanılmıştır. Örneğin; “O, şecerinin kuvve-i gadabiye dalında, bîçare beşerin başında

⁵⁷ a.g.e 538

⁵⁸ D.I.A Cild 9,S108

⁵⁹ http://www.tdk.gov.tr/ilgili_kelime

⁶⁰ Risale-İ Nur Külliyatı Sözler, Sayfa 708

⁶¹ Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’ân Dili, I, 135

⁶² Sözler 270

⁶³ Diyanet İslam Ansiklopedisi i.k

⁶⁴ Casiye 24

⁶⁵ Diyanet İslam Ansiklopedisi i.k

küçük büyük Nemrudlar, Firavunlar, Şeddadlar meyvelerini yetiştirmiş; kuvve-i akliye dalında, âlem-i insaniyetin dimâğına dehriyyun, maddiyyun, tabiiyyun gibi meyveleri vermiş, beşerin beynini bin parça etmiştir.”⁶⁶ cümlesinde tabiatçılık, maddecilik ile beraber zikredilmiş; insanın aklına düşman olarak göstermiştir.

3.1.6 Küfrü Meşkûk

İnkârda, itikatta ve inançsızlıkta şüpheli olmaktır. Bediüzzamanın önemli bakış açılarından biri de en küçük bir kazanıma değer vermesidir. Bu bağlamda o “küfrü mutlak”taki bir insanı “küfrü meşkuk”a getirmek ne büyük rahmettir demiştir.⁶⁷ Ayrıca müellif "Kâfir, Kur'an'ın semâvî ilânâtına karşı küfr-ü mutlakı bırakıp meşkûk bir küfre inmiş."diyerek İslamiyet'in kâfir içinde bir rahmet olduğunu söylemiştir. Bu kelime her ne kadar “küfrü mutlak”a nazaran daha hafifse de hala inkar durumunu ifade etmektedir.⁶⁸

3.1.7 Zındık

Zındık; Pehlevî dilinde “zendik”, orta dönem Farsçasında “zendîg” şeklinde geçer.⁶⁹ İslam'ın yayılmasıyla birlikte Arapçaya “zındık-zenadika” olarak geçmiştir. Kelime ilk olarak Maniheizm’i, sonraları ise zahiren İslam gibi gözüken ancak Mezdekiyye ve Mecusiliğe tabi olanları tanımlama için kullanılmıştır. Günümüzde anlaşılan şekliyle de inkârcı dinsiz kimseyi ifade eden bu kavram “Feyâ sübhanallah! Zındık maddiyyun gâvurlar, bir Vâcibü'l-Vücudu kabul etmediklerinden, zerrât adedince bâtil âliheleri kabul etmeye, mezheplerine göre muhtar kalıyorlar.” şeklinde Risalelerin çok yerlerinde ateizmi anlatmak için kullanılır.

3.1.8 Sofestai

Yaratıcıya inanmamak için her şeyi inkâr eden septizme tabi olan kişiye sofestai denir. Bu düşünceye göre her şeye kuşkuyla yaklaşmalıdır. Bediüzzaman, birçok kere sofestaiyi karşısına dinsizliğin temsilcisi olarak almış ve “Evet, gözümüzle görüyoruz ki, zemin yüzünü bir tarla yapıp içinde her bir baharda yüz bin nevi nebatatın tohumlarını beraber, karışık olarak o pek geniş tarlada ekiyor. Ve mahsulâtlarını ayrı ayrı, hiç karıştırmayarak, şaşırmayarak, kemâl-i intizamla kaldırıp iki yüz bin nevi hayvanatına ondan erzak ve tâyinâtı, rahmet ve hikmet eliyle, ihtiyaçlarına göre tevzi eden hadsiz kudret ve ilim sahibi bir Mutasarrıf perde arkasında var ki bu geniş ve zengin mülkünde, hususan zemin tarlasında bu tasarrufatı yapıyor. Bu Mutasarrıf-ı Hakîm’i ve Mâlik-i

⁶⁶ Sözler 499

⁶⁷ Vehbi Vakkasoğlu Başkasının Günahına Ağlayan Adam

⁶⁸ Nursi Said, Lemalar ,On Üçüncü Lema , Sekizinci İşaret

⁶⁹ Diyanet İslam Ansiklopedisi i.k

Rahîm'i tanımayan, bu zemini, ahmak sofestâîler gibi mahsulâtıyla inkâr etmeye mecbur olur.”⁷⁰ şeklinde münazaralarda bulunmuştur. Sofetailler her şeyi inkârda o kadar ileridirler ki kendilerini bile inkâr etmişlerdir ve bu düşüncüyü günümüze kadar taşıma becerisi gösterebilmişlerdir.

3.1.9 Maddiyyun

Maddiyyun, maddeci manasındadır. Ve günümüz ifadesiyle materyalisliktir. Bu noktada kısaca maddeciliğe yani materyalizme bakacak olursak; “materia” kelimesinden türeyen materyalizm var olan her şeyin maddeden ve görünen sebeplere bağlı olduğunu, dolayısıyla tabiatüstü bir gücün ve madde ötesinin olamayacağını savunan, merkezinde tanrıtanımazlık olan ateizm doktrinlerinin adıdır ve buna taraftarlıkta “materyalistlik” veya ilk tabiriyle “maddiyyunluk” olarak isimlendirilmektedir.⁷¹ İzmirli İsmail Hakkı’ya göre de Maddiyyun, âlemin başlangıcı olarak maddeyi kabul edip, maddenin ezelî ve sonsuz olduğuna inananlara, madde ve hareketi dışında her şeyi inkâr edenlere verilen addır. Materyalizme göre her şey, deneyle kanıtlanmalıdır ve madde maddeden gelmekte ve yine maddeye gitmektedir. Maddiyyûna göre bu âlem, atomlardan oluşan maddelerin rastgele hareket ve birleşmeleri sonucu kendiliğinden meydana gelmiştir. Bir yaratıcının eseri değildir. Madde, varlık âleminin aslı ve yaratıcısıdır. Onlara göre maddenin bölünebilirliği bir daha parçalanmayan ve değişmeyen atomda biter ki buna “cüz’ü lâ yetecezzâ” derler. Kuvvetsiz madde, maddesiz kuvvet olmaz. Demir gibi en katı cisimlerin bile içi sonsuz bir hareketle devinmektedir. Madde ve hareket her ikisi de ezelî ve sonsuz olduğundan bunların dışında bir yaratıcıya gerek yoktur. Maddeciler tabiat ötesindeki olayları ve varlıkları duyu organlarıyla bilinemediği ve deney dışında kaldığı için inkâr ederler. Dolayısıyla Allah ve ruhun varlığını da kabul etmezler.⁷² Risalelerde maddiyyun kelimesine “Her şeyi maddede görenlerin akılları gözlerindedir. Göz ise manevi hayatta kördür” cümlesi örnek verilebilir⁷³

3.1.10 Felsefe-Feylesof

Risalelerin birçok yerinde Bediüzzaman karşısına felsefe ve felsefecileri alarak onlarla münazaralarda bulunmakta, delillerini onlara karşı ortaya koymaktadır. Tabi felsefeyi ve feylesofları ikiye ayırdığını, sözlerinin muhatabının dinsiz felsefe ve feylesoflar olduğunu belirtmektedir. Onun arzusu felsefi ilimlerle dini ilimlerin imtizaç

⁷⁰ Nursi, R.N.K., Şualar, 15. Şua

⁷¹ Diyanet İslam Ansiklopedisi i.k

⁷² İzmirli İsmail Hakkı, Yeni İlmi Kelam, S. 362

⁷³ Mektubat, Hakikat Çekirdekleri

etmesidir. İkinci kısım felsefe yani dinsiz olan felsefe için “İkinci kısım felsefe, dalâlete ve ilhada ve tabiat bataklığına düşürmeye vesile olduğu gibi, sefahet ve lehviyat ile gaflet ve dalâleti netice verdiğinden ve sihir gibi mecazları kullanarak Kur'ân'ın mucizekâr hakikatleriyle muaraza etmektedir. Risale-i Nur; ekser eczalarında mizanlarla ve kuvvetli ve burhanlı muvazenelerle, felsefenin yoldan çıkmış bu kısmına ilişiyor, tokatlıyor fakat müstakim, menfaattar felsefeye ilişmiyor. Onun için mektepliler Risale-i Nur'a itirazsız, çekinmeyerek giriyorlar ve girmelidirler.”⁷⁴ diyerek hem tardettiğini hem de kurtuluş reçetesini gösterdiğini söylemektedir.

3.1.11 Münkir-i Sani

Risalelerde ateistler için “Münkir-i Sani” tamlaması da diğerk kavramlar kadar sık olmasa da kullanılmamıştır. Sani'den maksat, Allah'tır. Bu kelimenin inkâr eden tanrıtanımazlar için kullanıldığı görölmektedir. Bu ifadenin geçtiğı yerlerden biri şöyledir: “Sağıra sağır demek eziyet olduğu gibi kâfire de kâfir demek eziyet olmasından eziyetten nehiy vardır.” Ona göre: “Kâfirin iki anlamı vardır. Evvela, dinsiz ve Münkir-i Sani demektir. řu mana ile Ehl-i Kitab'aa ıtlak etmeğerk hakkımız yoktur. Saniyen, peygamberimizi ve İslamiyet'i münkir demektir. řu mana ile onlarla ıtlak etmek hakkımızdır. Onlar dahi razıdırlar. Lakin örf en evvelki mananın tebadüründen bir kelime-i tahkir ve eziyet olmuştur.”⁷⁵

3.1.1.2 Adem-i Kabul - Kabul-u Adem

Sözlüklerde “kabul etmezlik” manası verilmiştir.⁷⁶ Risalelerde ise “Kabul-u adem, adem-i kabule nazaran daha zordur. Zira, adem-i kabulde sadece inkar varken kabul-ü ademde ise inkarı savunmak vardır.” şeklinde geçer. Adem-i kabulde kişi, Allah'a inanmıyorum der ve kısmen kurtulur. Fakat kabul-u ademde ise, Allah yoktur diye hüküm vermekte ve bu hükmünü ispat etmesi gerekmektedir. Bunun için de bütün zaman ve mekanlarda olması gerekmektedir. Nursi “Adem-i kabul, kabul-ü ademle iltibas olunur. Âdem-i kabul; âdem-i delil-i sübut, onun delilidir ve kabul-ü âdem, delil-i âdem ister. Biri şek, biri inkârdır.”⁷⁷ demiştir. Kelimenin “küfrü mutlak” ve küfrü meşkuk”la da benzer olduğu aşıkârdır.

⁷⁴ Asay-I Musa Takdim

⁷⁵ Münazarat,S31

⁷⁶ Tdk i.k

⁷⁷ Mektubat Hakikat Çekirdekleri 74

3.1.1.3 Dalâlet-Alûd

Hak yoldan sapmış dalalet bulaşmış manasındadır.⁷⁸

3.2 Risale-i Nurlarda Ateizmle İlgili Bölümler

Risalelerde birçok meselenin içerisinde küfrü mutlaka karşı yapılan fikri mücadelenin birinci sırada olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü İkinci Dünya Savaşı esnasında Said Nursi'ye; “Hocalar hep savaşı takip etmek üzere radyo başına koştukları halde sen neden bir kere bile savaşın gidişatından sormadın, bundan daha önemli bir mesele mi var?” dediklerinde o da “Evet, var.” diyerek her insanın birbiri içine geçmiş daireler gibi vazifesinin olduğunu, bunların içinde de en dar dairenin vazifesinin en önemli olduğu bunun da imanı kurtarmak davası olduğunu söylemiştir. Fakat bu zamanda maddiyyunluk taunuyla çokları o davasını kaybediyor, dolayısıyla insanın en büyük ve birinci vazifesinin imanı kazanmak veya kaybetmek davası olduğu söylemiş ve bunu eserlerine de yansıtmıştır.⁷⁹ Bu noktada Risalelerde bu konuda öne çıkmış bölümleri inceleyeceğiz.

3.2.1 Tabiat Risalesi

Risalelerde on yedinci Lema'nın onaltıncı notası iken müellifin önemine binaen yirmi üçüncü Lema olarak düzenlediğini söylediği risalesidir. Bediüzzaman, Tabiat Risalesi'nin küfrün belini bir daha doğrultamayacak şekilde temellerini paramparça ettiğini söylemektedir.⁸⁰

Müellif, bu risaleye “Peygamberleri dedi ki gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var?”⁸¹ ayetinin açıklaması olarak başlamıştır. Bu ayetle ilgili gerek Taberi tefsiri gibi ilk zaman tefsirlerinde gerekte Elmalılı gibi çağdaş tefsirlerdeki yorumlara bakıldığında, ayet mealinin bir miktar genişletilmiş hali olduğu görülmektedir. Örneğin Tefhimül Kur'an'daki açıklama şöyledir: “Peygamberlerin, daveti reddedenlere bu soruyu sormalarının nedeni onların, Allah'a karşı takındıkları tavrın saçmalığını göstermek istemeleridir. Çünkü her dönemde müşrikler Allah'ın varlığına, O'nun göklerin ve yerin yaratıcısı olduğuna inanmalarına rağmen; Allah'tan gelen vahyi, bunun mantiki bir sonucu olarak da yalnızca O'na ibadet etmeleri gerektiği gerçeğini reddetmişlerdir. Bu nedenle Peygamberler onlara şöyle bir soru yöneltmişlerdir: "Siz Allah'ın varlığı hakkında herhangi bir şüphe içinde misiniz?"⁸² Risalelerde ise bu konu çok uzun bir şekilde işlenmiştir.

⁷⁸ Yeni Lugat, Abdullah Yeğin, i.k

⁷⁹ Şuâlar, 11. Şuâ, 4. Mesele

⁸⁰ Lemalar, 23. Lema

⁸¹ İbrahim Suresi 10

⁸² Mevdudî, Tefhimül Kuran, İbrahim 10

Tabiat Risalesi için Said Nursi; İslam ordusunun Yunan ordusunu mağlub ettikten sonra bazı zındıkanın müminler arasında iman akidesini bozmak için gizli çalıştıklarını gördüğünü, mezkûr ayetten (İbrahim 10) medet umarak o zındıka fikrini dağıtacak şekilde bir bürhanı Ankara Yeni Gün matbaasında Arapça olarak tab ettirdiğini ve daha sonra ihtiyaca binaen Türkçe “Tabiat Risalesi” olarak telif ettiğini söylemiştir.

Tabiat ve evreni Allah’ın yaratmasıyla alakalı Maturidi de görüş belirtmiştir. Tabiattaki hatta evrendeki düzen ve varlıklarla alakalı olarak görmüş olduğumuz bu düzen ve mevcudatın tamamı insanın faydasına olarak yaratılmıştır. Ona göre var olan her şey bir sebebe binaen yaratılmıştır. Bunun dışında bir şeyin boş ve faydasız yaratılması düşünülemez.⁸³ Bu görüş, Kur’an-ı Kerim’e de uygun bir görüştür.⁸⁴ Maturidi burada, yaratılışın insana fayda merkezli olduğunu ve hikmet dairesinde var olduğunu söylemektedir. Esasen ona ait olan bir diğer görüş de yaratılanların hepsi Yaratıcı’ya işaret için vardır ve bu düşünce İslam’a göre; insanın bu dünyadaki vazifesi yaratıcıyı tanımak ve ibadet etmektir.⁸⁵ amacına hizmet edeceği için ilk düşünceyle aynı sayılmaktadır.

Modern dünya görüşüne göre, değerlerinden ve kutsallarından soyutlanmış; buna mukabil nefsi tarafından esir alınmış insan için tabiat, hikmet gözüyle değil fayda ve yarar gözüyle değerlendirilmiştir. Bunun bir takım faydaları olmakla birlikte doğanın dengelerini bozması ve icat olduğunun unutulup bizzat mucit olduğu düşünüldüğünde verdiği zarar fazla olarak değerlendirilebilir.⁸⁶

Bu risaleye farklı bir bakış Ülsever’den gelmiştir. Ülsever, tek boyutlu düşünce sistemetağını anlattığı bir yazısında; Batı’nın 19. Yüzyılda, bilimi basite indirgeyen, teoriyi ispatlamak için “hipotezi doğrulama” kolaylığından çoktan kurtulduğunu fakat doğu bilim dünyasında hala hipotezi (iddiayı) doğrulayan bir tek veya birçok gözlemin teoriyi (kesin yargıyı) ispat ettiği yanlışlığının devam ettiğini söyledikten sonra bu konuda eleştirel bakış için Tabiat Risalesi’nin incelenmesi gerektiğini söylemiştir.⁸⁷

Prof. Dr. Arif Sarsılmaz, Tabiat Risalesinin evrim teorisini, müthiş üslup ve metoduyla temelinden çürüten gerçekleri barındırdığını ve evrim fikrinin altında asıl yatanın ateizm olduğunu sezip indirgeme metoduyla çok iyi bir reçete ortaya koyduğunu belirtmiştir.⁸⁸

⁸³ Mâturîdî, Te’vîlâtü Ehli’s-Sünne, I/ 36

⁸⁴ Bakara, 29; Câsiye, 45

⁸⁵ Zariyat 56

⁸⁶ Doç. Dr. Hulusi Arslan Hikmet Yurdu, Yıl: 2, S.4 2009 Ss. 71 - 90

⁸⁷ Cüneyt Ülsever ,Hürriyet ,05 Eylül 2000

⁸⁸ Prof. Dr. Arif Sarsılmaz, 110 Soruda Yaratılış Ve Evrim Tartışması, Altınburç 2008 İstanbul

Prof. Dr. Ahmet Nebil Soyer, Tabiat Risalesi için “Bir mizah şaheseridir.” demiştir. Zira burada kötüyü klasik eserlerde olduğu gibi lanetlemek yerine nasıl ki bir çöplük resmedilse sanat eserine döner, aynen onun gibi Bediüzzaman’ın burada kendine has üslubunu ironiyle buluşturup ateizmin mümkün olmadığını resmettiğini söylemiştir. Ayrıca Tabiat Risalesi’nin karakterize edilmesi, verdiği misallerin özgünlüğü gibi nedenlerden dolayı tiyatro ve sinemaya uyarlanabileceğini söylemiştir. Böylece daha geniş kitlelere farklı bir anlatımla ulaşmış olacaktır.⁸⁹

Tabiat Risalesi; iki ihtar, bir mukaddime ve her birinin içinde üçer muhalin olduğu bir yol, bir mesele, bir kelime ve son olarak da bir hulasadan oluşmuştur.

Müfessir, ilk ihtar kısmında meselenin diğer risalelerde tafsilatlı izah edildiğinden Tabiat Risalesi’nin kısmen muhtasar kaldığını ve telif nedeninin Kur’an’a şiddetli hücum olduğundan kalbin hiddetlendiğini ve risalelerin kavli leyyin üslubuna muhalif olarak daha sert bir üslup olduğunu hatırlatmaktadır. İkinci ihtar kısmında ise müellif, İslam ordusunun Yunan ordusunu mağlub ettikten sonra bazı zındıkanın müminler arasında iman akidesini bozmak için gizli çalıştıklarını gördüğünü, mezkûr ayetten (İbrahim 10) medet umarak o zındıka fikrini dağıtacak şekilde bir bürhanı Ankara Yeni Gün matbaasında Arapça olarak tab ettirdiğini ve daha sonra ihtiyaca binaen Türkçe Tabiat Risalesi olarak telif ettiğini söylemiştir.

Mukadime kısmı ise konunun merkezi mahiyetindedir. Başlangıçta anlatılanlar içeriğin haberi gibi olup en başında mesele halledildiği düşüncesini vermektedir. Bu bölümde müellifin “Ey insan!” diye hitaba başlaması ve devamında “İnsanların ağzından çıkan ve dinsizliği işmam eden kelimeler var ve ehl-i iman bilmeden bu kelimeleri istimal etmektedir.” ifadeleri dikkat çekmektedir. Dinsizliği işmam eden o kelimeler, ehl-i iman ağzından çıkmayacağına göre “ey insan bil ki” ifadesiyle birinci sırada muhatap iman etmeyenlerdir. Çünkü hitapta çoğunluk birinci muhataptır.⁹⁰ Dolayısıyla ehl-i iman, insanların ağzından çıkan bu kelimelerden uyarılırken insanlar için de özelleştirilmektedir. Ayrıca insanların ağzından çıkıp dinsizliği ifade eden kelimeler yerinde kelimeler veya cümleler kullanılmamış olması da edebi üslup açısından önemlidir ki böylelikle o ifadelere kelimeler denilip bir değer verilmiş olmuyor. Ve üç kelime yerine, kelimeler ifadesiyle bunların sadece numune olduğu ve bu misallerin çoğaltılabileceği, son olarak işmam ettirir ifadesinden bunun açık bir küfür olmadığı fakat küfrü hissettirdiği anlaşıyor.

Mukaddime kısmında yer alan üç kelime ise; birincisi “evcedethü’l-esbâb” yâni, bazılarının her şeyi sebeplere bağlaması her olanı sebeplerden bilmesi manasında, ikincisi

⁸⁹ <http://www.nurnet.org/bir-mizah-saheseri-tabi-at-risalesi>

⁹⁰ Nahl 83

“teşekkele bi nefsihî” yâni, herşeyin kendi kendine veya tesadüfen olduğunun, üçüncüsü de “iktezathü’t-tabiat” her şeyin tabi olduğu tabiat kanunlarının böyle gerektirdiğini söyleyip yaratıcıyı hiç görmemek iddiasında olunmasıdır. Ehl-i iman bu kelimeleri bilmeden kullanıyor, diyen müellif ehl-i küfrün müslümanların zafer sevincinden istifade ederek bu muhalleri bilinçli bir şekilde yaptıklarını da söylüyor.

Bu kısımda konuya başlamadan gizli bir mukaddimenin daha olduğu da söylenebilir. Müellif, karşısına aldığı temsili mülhide bu üç yolun muhal olduğunu ispat edeceğini ve dördüncü yol olan Tevhid yolundan başka seçeneği kalmayacağını söylüyor ve inkârı savunan farklı felsefî akımlara başlamadan birer cümleyle itirazda bulunduğu anlaşılıyor. Zira “Evet madem mevcudat var ve inkâr edilemez.”⁹¹ ifadesi mevcudatı inkâr eden sofastailere bir ikazdır. “Onlar Allah’ı kabul etmemek için her şeyi hatta kendilerine bile yok derlerdi.”⁹² Hem mevcudat san’atlı ve hikmetli vücuda geliyor”⁹³ cümlesi ile her şeyi sanatsız ve hikmetsiz gören bütün görüne abes diyen abesiyyeye,⁹⁴ “Hem madem kadîm değil, yeniden oluyor”⁹⁵ cümlesi ile de Yaratıcıyı değil de âlemi kadim gören felsefecileri ikaz etmiş oluyor.

Birinci Yol

Müellifin ilk üçünün muhal, dördüncü yolun aklen ve mantıken mecburi bir hakikat olduğunu söylediği yollardan birincisi; yaratıcıyı hiç düşünmeden her şeyin vücuda gelmesini sebeplere bağlayan veya tesadüfe havale eden iddiadır ki bunda da üç muhal olduğunu söylemiştir:

Birinci yolun birinci muhali için etkileyici bir misal vardır: Âlem büyük bir eczaneye benzetilmiştir. Ve her şeyin Hâkim-i Ezeli’nin kader ve kaza mizanıyla yaratıldığı belirtilmiştir. Kullanılan üçüncü çoğul şahıstan anlıyoruz ki müellif karşısında olan mülhidi yanına alarak “Şimdi temsili bir eczahaneye geldik ve içerisinde hassas ölçülerle yapılmış ilaçların olduğu kavanozları görüyor ve bir macun yapmak istiyoruz. Lakin bir miktar az veya fazla olsa macun tesirini göstermeyecek.” dedikten sonra asıl sorusuna geçmekte ve “hiç mümkün müdür ki fırtınalı bir havada bu yüz kavanoz devrilsin ve hepsinden akması gereken miktar aksın ve gitsin bir yerde birleşip macun olsun?” diye

⁹¹ Said Nursi, Lemalar,23.Lema

⁹² Abdullağ Yeğın,Yeni Lugat İ.K

⁹³ Said Nursi, Lemalar,23.Lema

⁹⁴ El-Müslimü'l-Mu‘Âsır Dergisi, Xv, No 59, Şubat 1991, S. 15-31

⁹⁵ Said Nursi, Lemalar,23.Lema

yanındaki mülhide ve okuyucuya sormaktadır. Şu ifade de şayan-ı dikkattir “Eşek muzaaf bir eşekliğe girse, sonra insan olsa ‘Bu fikri kabul etmem.’ diye kaçacaktır.”⁹⁶

Birinci yolun ikinci muhalin de, eğer her şey tek bir yaratıcıya değil de farklı sebeplere verilecek olursa o zaman her bir sebebin her bir hayat sahibinin içinde birebir bulunan akıllı varlıklar olması gerektiği bunun da mümkün olamayacağı anlatılmaktadır. Kur’an’da da misal olan⁹⁷ sinek misali verilerek çok ince bir ölçüyle yaratılan sineğin içinde birbirine muhalif sebeplerin bulunmasının sinek kadar şuuru olanın kabul etmeyeceğini belirten müellif, “Eşek muzaaf bir eşekliğe girse, sonra insan olsa, bu fikri kabul etmem.” ifadesinden sonra benzer bir ifade kullanması meseleye ne kadar şiddetle karşı çıktığını ve aynı zamanda baştaki bu risaleye has üslupla ilgili ihtarın mahiyetini gösteriyor. Buradaki müellifin iddiası, sebep maddi ise müsebbibin yanında olması gerektiği hâlbuki dünyalar büyüklüğünde sebeplerin küçücük sineğin küçücük hücresinde olamayacağıdır.

Birinci yolun üçüncü muhalin de ise müellif, bir mevcudun vahdeti varsa elbette bir vahitten, bir elden sudûr etmiştir⁹⁸ diye mana verilen “El vahidu la yesduru illa anil Vahid” diye bir kaideden bahseder. Buna göre varlıktaki düzen bunun muhtelif ellerden çıkmadığını bilakis tek bir elden çıktığını gösterir. Müellifin buradaki iddiası, bir an için her şey sebeplere verilse sebeplerin meydana gelen hadiselerden önce olması gerektiğidir. Böyle bir şeyin de mümkün olamayacağı şeklindedir.

İkinci Mesele!

İkinci bir meselenin olması için birinci meselenin olması gerekirken bundan önce birinci mesele yerine birinci yol kullanılmıştı.! Böyle merak uyandırıcı bir şekilde başladıktan sonra müellif, inkar sahiplerinin “teşekkele binefsihi” yani her şey kendi kendine oluyor iddialarına reddiyesini yine üç muhalde anlatmıştır.

İkinci meselenin birinci muhalı: Bediüzzaman, inkarcının inkarının bir nedeninin de enaniyet olduğunu belirttikten sonra karşısındaki kendi ifadesiyle “muannid münkire”⁹⁹ onun vücudunun düzenli çalışmasının bile hiçbir şeyin kendi kendine olamayacağının göstergesi olduğunu izah ediyor. Bütün vücut, bütün vücut ile alakadardır. Dolayısıyla eğer gözü Sani yaratmış değil de kendi kendine olmuştur, denilirse gözün içerisinde çalışan her

⁹⁶ Said Nursi, Lemalar,23.Lema,Birinci Yol

⁹⁷ Hac 73

⁹⁸ Neşet Toku, Risale-İ Nur’da Felsefe Eleştirisi, Nesil Yay., 2009.

⁹⁹ Said Nursi, Lemalar, 23.Lema, Birinci Mesele

bir zerreye her ayrı şeyi görebilecek bir göz lazım gelir diye gaye ve nizam delili kullanmıştır.

İkinci meselenin ikincisi muhalin de ise Müellif, insan vücudunu kubbeli bir saraya benzetmiştir. Ancak buradaki kubbeli saray aslında dünyamızdan misal olmalıdır. Eğer insan vücudu bir tek yaratıcıya verilmezse o vakit vücuttaki her bir zerre diğerine hem hakim hem mahkum olur, eğer böyle olursa da gayet intizamlı işleyen vücut birden hercümerc olur ve ayet-i kerimede bildirildiği¹⁰⁰ üzere intizam bozulacak, vücutta kaos olduğu gibi kainatta da denge bozulacak diyerek gaye ve nizam delilinden bir delil ortaya koymuştur.

İkinci meselenin üçüncü muhalin de ise vücut, mektuba; vücudun işleyişi de matbaaya benzetilip “Vahdet-i Vucud” ortaya konmaktadır. Matbaada her bir harf için ayrı demir harfler yani kalıplar lazımdır ki bir kitap ortaya çıksın. Yani kalıp olmadan üretim olmaz. İşte kişi eğer kainattaki her şeyin bir kalemden çıktığına inanmaz da her şey kendi kendine olmuştur, derse kainatta var olan zerreden güneşe her şeyin kalıbını ortaya koymalıdır. Müellif “Madem bu içerisinde binler safsata ve hurafe olan bir durumdur. O zaman eşyaya doğrudan müdahale edebilen şuur, irade, kudret sahibi biri tarafından olduğu kabul edilmeli.” demektedir. Ve bunun misallerini gündelik hayatımızda da görmekteyiz. Bir resmin olması, bir fırçanın olduğunu; bir mektubun olması da bir kalemin olduğunu göstermekle birlikte fırçayla veya kalemle yapılan eser de binlerce dokunuşun tek bir ressam veya katip tarafından olduğunun apaçık malum olduğudur.

Üçüncü kelime!

Birinci ve ikinci kelimenin olmamasına rağmen üçüncü kelime denilmesinin dikkat çekici olduğunu belirtelim! Bu bölümde Müellif “tabiat yapıyor” ifadesinin çok muhalatından üçünü izah ettiğini belirtiyor. Buna göre birinci muhalde gaye ve nizam delilinden yola çıkılarak kainattaki olağan üstü düzen, bir tek yaratıcıya değil de tabiiliğe verilirse o zaman tabiat denilen şeyde, sonsuz denebilecek varlıklar için, sonsuz sayıda makina olması gerekirdi. Daha özel bir misalle; tek bir olan güneş yansıma vasıtasıyla bir çok damlacığın, cam parçacıklarının vs. içine giriyor. Eğer o zerrelere içindeki güneş, tek olan güneşe verilmeyip her bir zerrenin içinde ayrı bir güneş olduğunu iddia etmek ne kadar akıldan uzaksa; mevcudatta her bir şeyin üzerinde görülen aksi, bir yaratıcıya vermeyip tabii görülmesi aynı ölçüde akıldan uzaktır. Müellif, “Bu tarz-ı fikir kâinattaki

¹⁰⁰ Enbiya 22

muhalatın en bâtı, en hurafesidir.”¹⁰¹ ifadesiyle de bunun en kabul edilemez düşünce olduğunu belirtmiştir. İkinci muhalde verilen misal birinci muhalde verilen misalin mücessem halidir. Verilen bu misal de nebati hayattır. Buna göre farklı bir çok çiçek aynı toprakta yetişiyor. Eğer bu, bir Vahid-i Ehad’e verilmezse o zaman her bir saksı içerisinde o çiçeğin rengini, kokusunu, meyvesini ayrı yapacak birer fabrikanın bulunması lazım gelmiştir. Bu da muhal içinde muhaldir. Bediüzzaman’ın fen ilmine ait bilgilere yer verdiği bu misalin devamı ise; tohumlarında, yumurtalar gibi maddesinin bir olduğudur. Yani içerisinde karbondioksit, oksijen, azot gibi maddelerin yanı sıra hava, su ve güneş gibi yaşam kaynağı olan maddelerin birden şuursuzca hücum eder gibi çiçeği teşkil etmesi, bir yaratıcıya verilmezse o saksının içerisinde onların ölçülerini ayarlayacak kimyahanelerin ve kimyagerlerin bulunması gerektiğidir. Tabiatı, mucid zanneden mütefenninlerin de mesleklerinin aslında hurafe olduğudur.

Said Nursi, kendine has üslubuyla münkirin olabilecek sorusuna da cevap vermektedir. Evet, kabul ediyorum. Her şey kendi başına olsa gayet müşkil olur; ama bir yaratıcıya verilse bu nasıl kolaylaşır sorusudur bu. Burada esasen münkir bir basamak ilerlemiş ve kendi mesleğinin akıl dışı olduğunu kabul etmiştir ve artık tevhid tezini dinlemeye hazırdır. Cevap olarak da eğer bütün mevcudat bir tek Sania verilse bir mevcud gibi kolay olacağı, aksi takdirde bir tek varlığın icadı mevcudatın icadı kadar zor olacağıdır. Misal olarak; bir bölük askerin başına bir komutan vermek, yüz komutan vermektan, işleyiş açısından, kolay olacaktır. Eğer her asker, kendi başına olsa ayrı ayrı silah fabrikaları, elbise fabrikaları vs. lazım olacak ve içinden çıkılmaz bir hal alacaktır. Dolayısıyla insan kendisine baksa aynı şeyi görecektir. Kendini bir yaratıcıya verse, birden meydana gelecektir; fakat sebeplere verilse veya kendi kendine oluyor denilse o zaman bütün kainatla alakadar olan insanın oluşması için kainatta her noktaya uğranmalıdır. Böylece iş yine içinden çıkılmaz bir hal alacaktır. Dolayısıyla ayeti kerimenin mucibince¹⁰² vahdette hadsiz kolaylık vardır.

İlim noktasında da sınırsız kolaylık vardır. Çünkü her şeyin yaratılışında ilmin bir nevi olan, kader kalemi ve kaderin ayarladığı miktar vardır. İşte, kaderin takdiri kaldırılrsa yine mümkün olmayacak şekilde hadsiz teraziler lazım gelecektir.

Üçüncü kelimenin üçüncü muhalin de, tabiatçılığın olamayacağını gösteren misallere yer verilmiştir. Dünya, çölde yapılan muhteşem bir saraya; saraya gelen bir

¹⁰¹ Said Nursi, Lemalar, 23.Lema, Üçüncü Kelime

¹⁰² Nahl 77

ziyaretçi, tabiatçıya ve sarayın yapım programının olduğu defter de tabiata benzetilmiştir. Böylece saraya giren ziyaretçi o sarayı, sarayın içinde olan bir şeylerin yaptığını düşünmüş içinden çıkamayınca da yapsa yapsa tabiata benzetilen defterin yaptığını söylemiştir. İkinci misalde; bir adam, bir orduya daha sonrada bir camiye gider ve orduda komutanın ve camide imamın bir tek komutuyla yüzlerce kişinin aynı hareketi yaptığını görünce emir kuvvetini anlamadığından askerlerin veya cemaatin birbirlerine maddi iplerle bağlı olduğunu zanneder. Aynen bu misal gibi, yaratıcının yağmura verdiği “yağ” emri aradaki sebepler olarak misallendirilmiş. Yağmurla ilgili her şeyde cemaat olarak görülmüş, dolayısıyla kişi aradaki sebeplere takılmadan emir kuvvetini ve daha sonra emri vereni görmesi gerektiği anlatılmış. Ve ara bir bağlantıyla madem bu üç yol veya kelime veya meseleler muhal içinde muhaldir, öyleyse dördüncü ve doğru yol olan tevhid yolundan gidilmeli tezi ortaya konmuştur.

Tabiatın ve sebeplerin yaratılış nedeni, büyüklüğün arada perde istemesi, zahiri kusur ve çirkinlikleri süspanse etmesidir. Bediüzzaman farklı bir risalesinde ölüm sebepleri ve ölümün en büyük sebebi “Melek’ül Mevt” için de aynı görüşünü söylemiştir.¹⁰³

Dördüncü yol, yani tevhid yolu içinde akla yol açmak için saat örneği verilmiştir. Buna göre; bir saatçinin önce saatin çarklarını yapıp sonra tertip etmesi mi yoksa saatin içine güzel bir makina yapıp saatin yapılmasını o makinadan mı beklemesi kolaydır, sorusu sorulmuştur. Veya bir kâtip, kâğıdı kalemi getirip kitap yazması mı yoksa bir makina yapıp sonra o makinadan kitap yazmasını istemesi mi daha kolaydır. Hemen akla gelen; ama makina yapılırsa önce zor olur ama sonra işi kolaylaştırabilir, düşüncesi için de cevap olarak: Nakkaş-ı Ezeli’nin yaratmayı her daim yaptığını, her yaratılışın diğerinden farklı olduğunu söylemektedir. Buna örnekte, insanların parmak izleri, sesleri, gözbebekleri verilmiştir. Dolayısıyla saat başına bir fabrika lazım gelecektir ki hiç bir açıdan uygun gözükmemektedir.

Said Nursi’nin burada tezi, bu Tabiat Risalesi’ni anlayarak ve objektif bir gözle bakarak okuyan bir tabiatçının veya münkirin kademe kademe tevhid yoluna gireceğidir. Zira bu bölümde, tekrar karşısına temsili almış olduğu kişiyi konuşturmaktadır: ”Evet, şimdiye kadar gittiğim yol muhal içinde muhaldir ve her şeyi doğrudan doğruya vacib-ül vücuda vermek vacip ve zaruridir. Ama küçük bir şüphem daha var; evet, her şeyi yaratana kabul ediyorum. Fakat ufak tefek işlerde sebeplerin bir takım icatlara ortak olmaları o

¹⁰³ R.N.K.Mesnevi Nuriye, Lemalar

sonsuz güç sahibine ne zarar verir?”¹⁰⁴ sorusudur. Kendisine de cevap olarak “Hâkimiyetin seni müdahaleyi reddetmektir.” denmektedir. İnsanlık tarihine bakıldığında çıkan karışıklıkların önemli bir nedeninin de iktidar mücadelesi olduğu görülecektir. Bu noktada karşıdaki şahıs anlatılanları kabul ve iman ettiğini artık belirtmiştir.

Hatime

Müellif’in karşısına almış olduğu kişi, bu bölümde artık tabiatçılığı ve inkarı bırakmış; her şeyin yaratıcısının bir olduğuna inanmıştır. Buna rağmen inandığını fakat kalbinin tatmin olması için birkaç sorusu olduğunu söylemektedir.

Birincisi; günlük hayatta da sıklıkla duyduğumuz, yaratıcının bizim ibadetlerimize niçin ihtiyaç duyduğudur. Buna mukabil Müellif, ibadete Allah’ın değil bilakis insanın ihtiyacı olduğunu; zira ibadetlerin manevi hastalıklara bir tiryak olduğunu, yoksa Allah’ın bizim ibadetimize neden ihtiyaç duyar diye düşünmenin bir hastanın, doktoru kendisi için vermiş olduğu ilaca dokturu ihtiyacı olduğunu düşünmesi gibi akıl dışı bir durum olacağını söylemiştir. Ayrıca, ibadeti terk edenin hem kendine hem de diğer varlıkların ibadetlerini göremeyeceğinden dolayı diğer varlıklara haksızlıktan dolayı azab ile uyarılmasının hikmetide hatırlatılmaktadır.

Bununla ilgili, Prof. Dr. Alaaddin Başar bir yazısında: Allah Samed’dir yâni “Her şey O’na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değil.”¹⁰⁵ dedikten sonra ibadetlerin, bize sayısız nimetler veren Allah’a şükredebilmemiz için gerekli olduğunu söyler.¹⁰⁶

İkinci sualde de “Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz yalnızca tek bir kişi (yi yaratıp sonra diriltmek) gibidir. Şüphesiz Allah işitendir, görendir.”¹⁰⁷ Göklerin ve yerin gaybı Allah’a aittir. Kıyametin kopması, bir göz kırpması gibi veya daha az bir zamandır.

Allah’a aittir. Kıyamet’in kopması, bir göz kırpması gibi veya daha az bir zamandır. Şüphesiz Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.”¹⁰⁸ gibi ayetlerde belirtilen ve tabiat risalesinde de tefsir edilen, Allah’ın herşeyi kolayca yapabilmesindeki hikmet nedir sorusuna cevap olarak; nasıl ki yüz askerin idaresi yüz komutana değil de bir komutana verilmesi daha kolaydır, aynen onun gibi yaratılışı da binler mucid yerine bir mucide vermek daha kolaydır diye izah edilmiştir. İnsan kendisini bir yaratıcının yarattığını düşündüğünde işi kolaylaşacak, farklı düşündüğünde ise içinden çıkamayacağı bir hal

¹⁰⁴ R.N.K 23.Lema , Tabiat Risalesi

¹⁰⁵ İhlas,2

¹⁰⁶ <http://www.sorularlaislamiyet.com/article/2730/allah-in-bizim-ibadetimize-ne-ihtiyaci-var.html>

¹⁰⁷ Lokman 28

¹⁰⁸ Nahl,73

oluşacaktır. Zira Allah'ın yaratması bir ol demek kadar kolay olup¹⁰⁹farklı düşünülduğünde kâinatın ekseriyle alakadar insanın oluşması için içinde bulunan binlerce maddenin şuurlu ve mucid olduğunu kabul etmek gibi akıl dışılık lazım gelecektir. Dolayısıyla tevhidde büyük kolaylık vardır. İlim cihetiylede kolaydır. İlmin bir çeşidi olan kader; eşyanın üzerinde hassas ölçüler koyar. Kaderin müdahalesi reddedilse o zaman milyarlarca ve sınırsız küçüklük ve büyüklükte teraziler gerekecektir. Bu ise muhal bir durumdur.

Üçüncüde soru kalıbında olmayan bir soru, yapı olarak yine dikkat çekicidir. Soruyu soran temsili kişi önce inatçı bir münkirdi, önce inadından ,sonra inkarından vazgeçti ve daha sonra iman etti ama tereddütleri vardı.Bu soruda ise artık dosttur.Kendi düşüncesi ve kendi sorusu değil artık saflarında yer almadığı maddecilerin ,felsefecilerin sorusudur.Sorunun esası,ismi burada yer almasa da Kimyacı Lavoiser'e (1743-1794) ait olan "Hiçbir şey yoktan var olmaz ve var olan hiçbir şey vardan yok olmaz" sözüdür.¹¹⁰ Yani enerjinin kendi kendine dönüştüğü ve tabi olarak görülen bir düşünce sistemidir. Buna Tabiat Risalesinde verilen cevap; onlarında aslında buraya kadar anlatılanlar gibi icadı tabiata vermenin müşkil olduğunu bildikleri ve bu yüzden ikiye ayrıldıklarıdır. Birinci grubun herşeyi hatta kendilerini bile inkâr eden sofestailerin ikinci grubunda sorudaki sözün sahipleri olduğunu belirtilmiştir.

Birinci gruba delil olarak Kadir-i Zülcelalin ihtira ve ibda kanunun incelikleri ve delilleri, ikinci gruba delil olarakta Kadir-i Mutlakın inşa ve ibda kanunun incelik ve delilleri ortaya konmuştur.Yani bir baharda üçyüzbin nevin şekillerini,sıfatlarını yoktan var edildiği ortada iken var yok olmaz,yok var olmaz diyen yok olmalı diye dikkat çeken bir uslupla kullanılmıştır.

Başta tabiatçı ve inkârcı olan kişi artık kalbi tam tatmin olmuş ve hiçbir şüphesi kalmamış denilerek kim bu risaleyi anlayarak ve objektif olarak okursa Tevhid yoluna mutlaka gelecektir diye sonlanmıştır.

Hulasa Tabiat Risalesinin bu asra uygun ve ikna edici uslubu ve ortaya koyduğu delilleri göz önünde bulundurulduğunda farklı bir eser olduğu belli oluyor. Zira Bediüzzaman'a göre medenilere galebe ikna yoluyla olur.¹¹¹ Burada da böyle bir metod uygulanıp temsili inkar sahibi tedrici olarak verilen misallerle ikna edilmiştir. Tabi temsilden hakikata geçip gerçek bir ateistin tabiat risalesini okuduktan sonra verebileceği tepkiler ayrı bir araştırma konusu olabilecektir.

¹⁰⁹ Yasin,82

¹¹⁰ Doç. Dr. Haluk Berkmen ,Kritik Etki Yasası a.g.m

¹¹¹ Ana Sayfa » Risale-İ Nur Külliyatı Hutbe-İ Şamiye Sayfa 92

3.2.2 Hüve Nüktesi

Hüve arapçada „o“ dur, „o“ kendisidir manasında bir zamirdir.¹¹² Yani birşeyin Hüve olması sadece kendisinin olmasıdır. Birlik ve varlık manası da verilmiştir.¹¹³ Terim olarak ise Allah lafzı yerine kullanılan üçüncü tekil şahıstır. Hüvenin hü okunması arapça gramer kuralları neticesidir

Nükte ise yazıda resimde ince ve derin anlam manasında kullanılmıştır. İki kelimededen oluşan Hüve Nüktesi risalesi ise iman yolunun kolaylığını şirk ve dalaletin zorluğunu beyan eden Risale-i Nur Külliyyatında Sözler kitabının onüçüncü sözüdür yani bölümüdür.¹¹⁴

Hüve nüktesi ihlas suresinin ilk ayeti kerimesi ve Kur’anda çok yerlerde geçen tevhid cümlesinin tefekküründen telif edilmiştir.¹¹⁵

İhlas suresinin birinci ayeti için tefsirlerde ehad kelimesi üzerinde durulmuştur. Surenin nüzul sebebine bakıldığında da Allahın ehad oluşunu bildirmek için nazil olduğu görülecektir. Zira gelen rivayetlerin birinde Rabbinin nesebinden bahset diyen bir bedevi, bir diğerinde Rabbinin tavsif et diyen bir grup ve bir diğerinde de bizi neye çağırıyorsun diye soru(gerek yok sanki) soranlar vardır.¹¹⁶

Rivayetlerden anlaşılan İhlas suresinde amaç Allah’ın varlığı ve birliği akidesini yerleştirmektir. Böylece gerek Hristiyan akidesindeki üçleme reddedilmekte gerekse inkar sahiplerinin inkarlarının boş olduğu bildirilmektedir.

“De ki O Allah birdir” de ki ‘o’ nun yani Hü nün Allah’a raci olduğunda ittifak vardır. Kur’anın farklı ayetlerinde de durum böyledir.¹¹⁷

Hu zamiri sufilere de Allah’ın zatına işaret eden isimdir. Cem halinde olan sufinin Tevhid inancının tezahürü olarak kullanılmıştır. Fahreddin Razi’nin de Hu izahı tasavvufidir. Ona göre İhlas suresinin ilk ayetindeki üç kelime yani; Hu, Allah ve Ehad üç makama işaret eder ve bunlardan Hu ise Mukarrebun makamıdır. Yani gerçek manada var olan odur. Onun dışındakiler yok hükmündedir.¹¹⁸

Hüve bahsinin başında ikinci olarak yer alan ayetten iktibas Le ilehe illallah dır. La ilahe illallah Kuran-ı Kerim’de birçok ayeti kerime içerisinde yer alır. Örnek Haşr suresinin 22 nci ve 23 üncü ayeti kerimeleridir. İbni Kesir tefsirinde bu ayeti kerimelerle alakalı

¹¹² Diyanet İslam Ansiklopedisi

¹¹³ Kindi, Resa’il, S. 124,

¹¹⁴ Nursi, R.N.K Sözler 13. Söz, Hüve Nüktesi

¹¹⁵ İhlas Suresi 1, Muhammed Suresi 19, Nisa Suresi 125

¹¹⁶ Bedreddin Çetiner, Esbab-I Nüzul, Çağrı Yayınları

¹¹⁷ Mefatihul Gayb Xxxıı 179

¹¹⁸ Mefatihul Gayb Xxxıı 179

olarak ayeti kerimenin Allah'tan başka ilah olmadığını ondan başka Rab olamayacağını onun görünen görünmeyen her şeyi bildiğini ifade etmektedir demiştir.¹¹⁹

Bu ayetlerin Risale-i Nur'daki anlatımına bakıldığında yine usul ve uslub farkı kendini göstermektedir Zira Risale-i Nur'daki Tefsir usulünün farklı olduğunu daha önce belirtmiştik. Risale-i Nur Kuranı Kerim'in başından sonuna bir tefsiri değil ama yoğun olarak zamanımızın en büyük manevi hastalıklarından olan ateizme, küfür ve benzerlerine karşı bazı ayet-i kerimelerin tefsiridir. Bu yüzden ayeti kerimeler çok daha geniş bir şekilde izah edilmektedir. Bu bir nevi günümüz ilim dallarındaki uzmanlık alanları gibi değerlendirilebilir.

Tarhan, Hüve nüktesinin Bediüzzaman'ın kavramsal keşiflerinden olduğunu söylemektedir. Ona göre bunun karşılığı Kuantum enedir.¹²⁰

Risale-i Nur külliyyatı sözler kitabının onüçüncü sözünde bulunan Hüve Nüktesi müellifin ifadesiyle küfrün belini kırmış ve tabiat tağutunu dağıtmıştır.¹²¹

Hüve nüktesine baktığımızda Tabiat Risalesinde olduğu gibi misaller ile konu izah edilmiştir. Müellif Le ilehe İllallah ve Gulhu vallhu da ki hu lafzında her bir hava zerresine bir yol bulunduğunu ve burada tevhid yolunun kolaylığı; küfrün ve tabiatçılığın hadsiz derecede müşkilatlı olduğunu söylemektedir. Tabiat risalesindeki misale benzer bir misalle konuya giriş yapılmıştır. Bir avuç toprak bir saksıya konulduğunda çeşitli bitkiler olabilmektedir. Eğer bu durum tabiata verilse herbir çiçek için o saksının içinde yüzlerce fabrikanın olması gerekmektedir ki bu akıldışıdır. Aynen bunun gibi rüzgârın bir altı olan hava ve onun herbir zerresi ve yaptığı işler bir yaratıcıya verilmeyip tabiata havale edilirse aynı akıldışılık olacaktır. Müellif kişinin hava zerresinin işleyişini görmesini istemektedir. Zira herbir hava zerresi birçok işi bir arada yapabilmektedir. Ses ve görüntü naklinin hava vasıtasıyla yapılması ve milyarlarca ses veya görüntünün birbirine karışmadan yerinden çıkıp göze, kulağa ulaşması eğer bir yaratıcıya verilmezse, her bir hava zerresinde aktarıcı bir cihazın olması veya herbirinin şuuru olması lazım gelir ki bu aklın kabul etmeyeceği bir durumdur. Öyleyse bütün bunları düzenleyen kontrol eden biri vardır. Üstelik ses dalgaları bir bütün halinde değil maddecikler halinde hareket ederler. Yani çıkan bir ses yerini bulasıya kadar havadaki maddeler birbirlerine milyarlarca aktarım yaparlar ki bu işi çok daha zorlaştıracı bir durumdur.¹²² Konunun başında Hüve nüktesine

¹¹⁹ Ebu'l-Fida İsmail İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-I Kerim Tefsiri, Çağrı Yayınları:14/7798-7800

¹²⁰ Prof. Dr. Nevzat Tarhan, Bediüzzaman'ın İlginç Keşifleri,2012

¹²¹ R.N.K,Şualar, 14. Şua

¹²² Dr. Cahit Karakuş,Ses Dalgaları A.G.M

gelen eleştirilerden bahsetmek faydalı olacaktır. Bediüzzaman hava zerreleri ifadesini sıklıkla kullanmaktadır. Denilmektedir ki; oysa hava olmayan yerlerde de ses nakli mümkündür. Said Nursi'nin iddası ise; hava zerrelerinden kastı bir molekül veya atomdan ziyade her nerede ve mahiyeti ne olursa olsun netice itibarıyla bir taşıyıcının varlığı ve bunun büyük bir mucize olduğudur.¹²³

Böylece müzekkir ayetlerdeki Hüve lafzından hava sahifesine bir köprü kurduğunu ve hava zerrelerinde de tevhidin kolaylığını, inkarın ise zorluğunu ve imkansızlığını gördüğünü ifade eder. Zira Kur'anda göklerde ve yerdeki herşeyin Allah'ı tesbih ettiğini bildiren ayetler vardır.¹²⁴ Böylece Hüve lafzında hem mana hem de madde itibarıyla değer vardır.

Bu bölümde Hüve Nüktesi içerisinde çok konuşulan bir misal gelmektedir. Aslında bu misaller silsilesinin ilkidir. Konuşulmasına neden hem manası hem de cümlelerin kuruluş şekliendir. Bu''bir nokta beyaz kâğıtta iki üç nokta konulsa karıştığı...''¹²⁵ misalidir. Yani bir kişinin bir anda yapabileceği iş adedi bellidir eğer fazla olacak olursa işi karıştıracaktır. Veya bir anda kulağa fazla ses girse kaos ortaya çıkacaktır misalleri de vardır. Ve buradan yola çıkarak hava zerrelerinde çok büyük sayılarda ses ve görüntü iletilmesi yağmur ve rüzgar gibi olaylara rağmen karışmadan yerlerine ulaşması mutlak bir iradeyi göstermektedir diye ifade etmiştir. Said Nursi hava, güneş, su ve toprak olarak dört unsurdan bahseder.¹²⁶ Bunların her birini yaratıcı farklı sıfatlarına arş yapmıştır. Bunlardan hava unsuru emir ve iradesine arş, yani göstergedir. Ona göre hava zerreleri emir ve iradeye boyun eğer. Sesler emri ilahi ile neşr olur. Güneş ışığı, sıcaklık ve ışık gibi latif maddelerde aynı şekildedir. Bulutların sevki hava iledir. Burada bulutların bir yerden bir yere hareketide Allah'ın emri ile olduğu belirtilmiştir. Bitki çiçeklerinin hava ile taşınmasına asla tabii veya tesadüfi bir olay olarak bakılmamalıdır. Zira onlarda Allah'ın emriyledir. Ve insanın her an teneffüs etmesi de yine emri İlahiyledir. Cansız bir hava bütün bu işleri kendisi göremeyecektir. Böyle bir iradesinin olmasını akıl sahipleri kabul etmeyecektir. Yaratıcının emir ve iradesi her yerde gözüktüğü gibi bunlarda çok daha belirgindir. Bununla birlikte bütün bunlar da emir ve iradenin var olduğu gibi aslında Yaratıcının diğer sıfatları da vardır. Zira biri diğeri olmadan olmaz. Hava hem sesi duymalı hem kaydetmeli yani hafızaya almalı ve çok süratle nakledebilmelidir. Bu da Allah'ın

¹²³ R.N.K Sözler,On Üçüncü Söz ,İkinci Makam

¹²⁴ Kuran-I Kerim 17:44-24:41

¹²⁵ R.N.K Sözler,On Üçüncü Söz ,İkinci Makam

¹²⁶ R.N.K ,Mektubat,316

farklı isim ve sıfatlarının tecelli etmesiyledir. Ve böylece hava zerresindeki bu durum ilmel yakın, aynelyakın ve hakkalyakın derecesinde Vacib-ül Vucud'u işaret etmektedir.

Bediüzzaman'ın saymış olduğu dört unsurdan hava unsurunu ön plana çıkarmasının nedeni hava sahifesinde olan olağanüstülüklerin gizli kalmayıp radyo televizyon ve diğer cihazlarla daima göz önünde bulunmasından olabilir.

Müellif için hava âlemi aynı zamanda mana ve misal alemine bir anahtardır. Burada müellifin farklı âlemlerden bahsetmiş olması da önemlidir. Zira gerek tasavvufi gerekse felsefî açıdan “âlemler” her zaman enteresan bir konudur.¹²⁷ Kur'an-ı Kerimde âlemler lafzının¹²⁸ müteşabihattan olması bu konuya ilgiyi her daim canlı tutmuştur.¹²⁹ Levh-i Mahfuz ve Âlem-i misal için insandaki beyin yapısı ve hayal kuvveti de misal verilmiştir. Buna göre mercimek büyüklüğündeki kuvve-i hafızada ve hayaliyede kütüphane büyüklüğünde malumat nasıl birbirine karışmadan durabiliyorsa onların büyük numunesi olan hava zerresinde de küçük olmalarına rağmen malumatlar gelip hafızaya alınıp nakledilmektedir. Bu asla tesadüfe havale edilmemelidir. Bütün bunlar Allah'ın hikmet ve kader sahifesinin işleridir. Üstelik insan bütün bu havada cereyan eden şeylerden etkilenmektedir. Eğer hava zerresinin taşıdığı ses veya başka bir şey tayyibattan ise insan bundan olumlu etkilenecek kötü şeylerden mürekkep ise olumsuz etkilenecektir.¹³⁰

Hüve nüktesi ismi ve içeriğiyle Risalelerde küfre karşı telif edilmiş dikkat çekici konulardandır. Kurandaki hüve lafzıyla hava zerresinin yorumlanmasıdır. Verdiği misallerle ve havada cereyan eden olağanüstülükleri göz önüne getirmesiyle etkili bir risaledir.

3.2.3 Yirmiikinci Söz

Risale-i Nurda sözler kitabının yirmiikinci sözüdür ve materyalist düşünceye karşı Bediüzzaman'ın önemli eserlerindendir. Eser iki makamdan oluşmaktadır.

Birinci Makam “Allah insanlara misaller verir ki, düşünüp öğüt alsınlar.”¹³¹ “Düşünsünler diye, insanlara biz böyle misaller veriyoruz.”¹³² ayetleriyle başlamaktadır. Ayetlerden de anlaşılacağı üzere bu risale yaratıcının vermiş olduğu bu misaller üzerine yapılmış olan bir mütalaadır. Ve çeşitli varlıklar üzerinden tevhide yol bulmak ve göstermektir. İbrahim suresinin yirmi beşinci ayeti için tefsirlerde farklı yorumlar vardır.

¹²⁷ İslam Ansiklopedisi, Alem

¹²⁸ Fatiha, 1 Bakara 4, Maide 5

¹²⁹ Ebu Cafer Muhammed B. Cerir Et-Taberi, Taberi Tefsiri, Hisar Yayınevi: 1/63.

¹³⁰ R.N.K, Sözler, Onüçüncü Söz

¹³¹ İbrahim 25

¹³² Haşr 21

Allah İbrahim suresinin yirmi dört, yirmi beş ve yirmi altıncı ayetlerinde Müminin sözlerini her zaman hoş meyve veren bir ağaca benzetmiştir ve bunları misallerle anlatmıştır. Kafirin amellerini ise kökleri çürümüş bir ağaca benzetmiştir. Ve bu ağaç yıkılmaya ve kurumaya mahkumdur. Ve bu rüzgarın savurduğu kül gibidir. Misallerde mevcudatta olan ağaçlardan misal verilmiş olmasının dikkat çekicidir.¹³³

Haşr suresinin yirmi birinci ayetinde de Allah insanlara tefekkür etmeleri için misaller verdiğini bildiriyor. Anlam yakınlığı olan iki ayetin bu bölümün başında zikredilmesi bu risalenin kişiyi tefekküre sevk ederek tabiatçılıktan uzaklaşmasını ve bu yolla tevhide gelmesini murat ettiğini söyleyebiliriz.

Kuran'ın çeşitli kelimelerle ifade ettiği tefekkür, fıkır kökünden bilinenden bir ilme ulaşmayı ifade eden insani bir gayrettir¹³⁴ Ulaşılabilecek ilim de İman-ı Billah ilmi olacaktır. Şimdi temsili iki kişi durumlarına göre böyle bir gayretin içerisinde olacaklardır. Risalelerin çok yerlerinde olduğu gibi burada da konu bir misalle izah edilmektedir. Ardından buraya özel on iki bürhan gelmektedir.

Temsili iki kişi bir zaman bir havuzda yıkanıyor ve bunun tesiri altında kalıyorlar. Ve o tesir kalkıp gözlerini açınca çok farkı bir yerde olduklarını görüyorlar. Çünkü oldukları yer büyük bir saray gibi, bir şehir gibi bir yer. Üstelik muntazam ve muhteşem. Bir müddet gezdikten sonra görüyorlar ki farklı mahlûklar da var. Bunların anlayamadığı kendilerine mahsus dilleriyle konuşuyorlar.

Böyle acip bir durumda kalınca o iki kişiden biri diğere; bütün bu gördüklerimizi ortaya koyan onları düzenleyen şu enteresan yerin elbette bir sahibi var ve bizden de bir isteği olmalı; biz de onu tanımalı ve onun ne istediğini bilmeliyiz diyor.

Bu görüşe karşı diğer kişi bütün bu anlattıklarına katılmadığına, buranın tesadüfen ortaya çıkmış bir yer olduğuna ve rahatının öyle bir şey düşünmemekte olduğunu söylüyor. Bunun üzerine Hz. Ali ye de atfedilen¹³⁵ bir sözdeki mantık yürütme gibi birinci kişi arkadaşına, buranın sahibini tanımazsak lakayt kalsak bir menfaati yok ve zararı da olursa büyüktür. Ama tanımaya çalışsak bize çok güçlüğü yok ve bir bulsak menfaati büyük olacaktır demektedir. Aslında Bediüzzaman bu mantık yürütmeyi farklı yerlerde de yapmaktadır. Örneğin namaz bahsini anlatırken “Bir yolda onda dokuz ihtimal zarar var. Bir ihtimal kurtuluş varsa o yola girilmez. Şimdi namaz gibi bir farzı yapmada yüzler

¹³³ El- Camiu Li-Ahkami'l-Kur'an, İbrahim Suresi 25

¹³⁴ Besairul Kur'an Haşr Suresi 21

¹³⁵ İbn Aşur, Et-Tahrir Ve't-Tenvir, 16/114

kurtuluş ihtimali, dünyada tenbellik cihetinden bir zarar ihtimali olabilir. O halde namazı terketme bahanesi olabilir mi, der.¹³⁶

Devamında arkadaşına yaptığıın inat, böyle davranmasının hem kendine hem herkese zarar olduğunu söyleyince muhatap o zaman kendisine buranın bir sahibi olduğunu ispat etmesini istiyor. Bunun üzerine arkadaşşı ona buranın bir sahibinin bir yapanının olduğunu sana on iki bürhan ile anlatacağım diyerek yolculukları başlıyor.

Buraya kadar olan başlangıç bölümünde çıkılan yolculuğun dünyaya geliş, iki kişinin ise bir yaratıcıya inanan ve inanmayan insanları temsil ettiği açık. Havuz suyunda yıkanmaları ve bir müddet tesir altında kalmalarını ise sorumluluğu olmayan çocukluk devresi olarak algılamak mümkündür.

Birinci bürhanda; ağaçların neşvü nema buldukları çekirdekler ve üzüm gibi bazı zayıf bitkilerin sarmal yaparak destek buldukları misal verilerek bunlardaki olağanüstülüklere dikkat çekiliyor. Küçük bir çekirdeğin çok büyük ağacın programını taşıması ve o programı uygulaması eğer tabiata veya tesadüfe verilirse her gün milyarlarca mucizenin tesadüfen olduğunu söylemek gerekir. Bu ise olanaksızdır. O halde ağacın yetişmesi çekirdek sebebine değil asıl sebepleri yaratan Allah'a verilmelidir. Günümüz ilimleriyle dna ve ekolojik sistem yani her şeyde bir bilincin işlemesidir. Böyle bir bilincin varlığının ilmen tesbit edilmiş olması da materyalist felsefeyede bir reddiyedir.¹³⁷ Ve bunlardaki sonsuz genişlikte şirke karşı bir duruştur.

İkinci bürhanda ise; bitkilerin yeryüzünü süslendirmesi tefekküre verilmiştir. Çiçeklerin üzerinde birbirlerine benzemekliklerinden mütevellid bir sikke bir turradan bahsedilmiş ve Bediüzzaman bu manayı ‘‘Bir elmayı icat eden baharıda icat edebilir.’’¹³⁸ sözünde de ifade etmiştir. Ve burada bitki dünyasından pamuk misali göz önüne getirilerek ondaki faydaların kendi kendine olamayacağı bir yapanının olduğu ayrıca yine hayvanatın yaratılması ve zihayatın nutfeden meydana getirilmesi Allah'ın varlığının delilleri olarak sunulmuş ve inkara yol olmadığı burada da belirtilmiştir.

Üçüncü bürhan da ise insanlar ve hayvanlar hareketli birer antika sanat olarak betimlenmiş ve kâinattaki her bir elementten insanda bir numune olması veya dünyanın çoğunluğu su olması gibi insanında çoğunluğunun su olmasına atıfla onların bu kâinatın bir misali ve fihristesi olduğu söylenmiştir. Böylelikle aynı tesadüflerin hem kainatın

¹³⁶ Tarihçe-I Hayat S,141

¹³⁷ Alberts, Bruce; Alexander Johnson, Julian Lewis, Martin Raff, Keith Roberts, And Peter Walters (2002). Molecular Biology Of The Cell; Fourth Edition. New York And London

¹³⁸ R.N.K Onuncu Söz ,Mukaddime

sonsuzluğunda hem de insanda aynı anda olması asla düşünülemez bir durum olduğu ortaya konulmuştur. Kâinatı ve insanı yaratan o halde birdir.

Dördüncüde de tek yaratıcıyı ispat çabası ey inatçı arkadaş hitabıyla devam ediyor. Burada da kâinatta heşeyin birbiriyle alakalı olduğu ve yardımına koştuğu, bir sineğin yumurtalarına koca bir ağacın ev sahipliği yapmış olduğu örneğiyle gösteriliyor. Yine bir öncekinde olduğu gibi bu sefer meyveye makina benzetmesi yapılmış ve onun da süslenmesi, gösterişli olması için güneş gibi çok uzak yerlerden hizmetine koşan varlıkların senkronize işleyişi onların tamamına sahip bir gizli gücün olduğunu ispat eder denilmiştir. Müellif eğer sahipleri ayrı olsa veya tek başlarına hareket etseler bu kadar düzenli bir hayat olması olanaksız demektir.

Beşinci bürhanda ise hitap ey vesveseli arkadaş denilip insan ve meyve misali de ortaya konarak belki dini duyguların yok ama en azından şu kainattaki nakışı, sanatı da mı görmüyorsun diyerek gaye ve nizam delileri ile bütün bunları yapan bir nakkaşın olduğuna inanmaya davet ediliyor.

Baharda olan fevkalade işler altıncı bürhanda nazara veriliyor. Zira bahar mevsiminde ortalık tekrar canlanıp çeşitli nimetler ortaya çıkıyor. Bahar bir kitaba; baharda olan işler, değişmeler kitap sayfasına benzetilerek sonsuz kuvvetin kitap sayfasını çevirir gibi bu işlerin tedbirini tanzimini gördüğünü bildiriyor. Ve bu kadar işin kendi kendine olamayacağını anlatıyor. Üstelik bütün bunlar tesadüf olsa verilen bu nimetlerin herbir mahlukatın keyfine göre verilmesi nasıl izah edilebilir? Gerçekten baktığımızda her canlıda kendi arzu ettiği gıdayı bulabilecek, elde edebilecek istidat olduğu görülüyor. Örneğin ağaçlar etcil olsa durdukları yerde gıda bulamayacaklar, koca gövdelerini doyuramayacaklardı.

Artık hitap normalleşmiş ve ey arkadaş gel denilmiştir. Yani buraya kadar anlatılanlardan karşı taraf etkilenmiş ve yedinci bürhanda artık farklı bir düşünceyle dinlemeye başlamıştır. Müellif buraya kadar olanların cüzi misaller olduğunu şimdiki misalin ise daha külli olduğunu belirterek, hayvanatın yiyeceği olan nebatatın vaziyetlerini tefekküre veriyor. Ve nizam deliliyle birlikte birbirinden çok uzak şeylerin hiç karışıklık olmadan birbirlerinin yardımına koşmasının tabii olamayacağını bütün bunları düzenleyen bir aşkın gücün olduğunu bildiriyor. İbret alınması gereken bir diğer misalin elektrik lambasına benzetilen güneş olduğu belirtilerek birbirlerinden inanılmaz uzaklıkta olan güneş ve dünyada pişirdiği meyvelerin birbiriyle uyumu ve o meyvelerinde güneşte pişmesi için sanki bir el tutar gibi dallarda asılı olmasının ve annelerin memeleri

tulumbaya benzetilerek zayıf yavruların sadece ağzını yapıştırmasının yeterli olacağını söyleyerek bunların ve bunun gibi nicelerinin bir ibret olduğunu söylüyor. Dolayısıyla bu alemin herşeyi birbirine bakar ve birbirinin yardımına koşar. Demek bütün herşeyi kendine musahhar eden biri var.

Sekizinci bürhan da eserden müessire gidilerek her şeyin tek bir yaratıcıyı işaret ettiği farklı ön misallerle izah ediliyor. Her şeyin hava, su, ateş ve toprak unsurlarından meydana geldiği dolayısıyla bu dört unsura sahip olanın herşeye sahip manasına geldiğini, tarla kimin ise mahsul de onundur, deniz kimin ise içindekiler de onundur misalleriyle öncelikle ortaya konuluyor. Ardından sıralanan misallerin ilkinde her şeyin bir maddeden yapıldığını yani toprak bir fakat üzerinde yetişen binler çeşit bitki var; deniz bir içinde yetişen binler çeşit deniz canlısı var. Dolayısıyla bir maddeden dokunan nescolunan bu varlıkların sahibi bir ve üstelik bu dokunan kumaşlar yani vucut elbisesi çok farklı yerlerde olmasına rağmen hepsi aynı anda hiç şaşırılmayarak yapılıyor. Demek fabrikası bir, ustası bir. Bütün bunlar kendilerini yapanı gösteriyorlar. Her güzel lokma bana kim bu tadı veriyorsa içinde bulunduğum kazan da ona aittir veya bir bitki kim beni bu şekilde sanatlı dokuduysa kumaş topu ve onun üretildiği fabrikada onundur der ve bu mantık ortaya konularak eserlerin senkronizesinden müessir gösteriliyor. Demek her bir sanat birbirine benzemekliğinden sanatkarı birdir. Ve herşeyde kısmi farklılık olsa da neticede bir birlik vardır ve bire işaret eder. Sekizinci bürhanda son olarak ağaç dalları ve üzerindeki meyveler misal verilmiştir. Ağaç dallarının gaybdan geldiği ve meyvelerinin bir elmas kıymetinde olduğu belirtildikten sonra eğer bütün bunlar bir tek yaratıcıya verilmezse herbir dala bir padişahlık verilmelidir ki; bu muhaldir. Böylelikle bu bürhanda da şirk ve inkardaki olanaksızlık ve zorluk, tevhidde ise akla ve mantığa yatkınlık gösterilmiştir.

Müellife göre dokuzuncu bürhanda insanın inanmayışının nedenleri inat, istibad ve görünen olağanüstülükleri akla sığdıramamak olarak sıralanmıştır. Kavun, karpuz gibi meyveler konservelere benzetilip eğer ihsan olmasaydı binlerce lira ödense de elde edilemeyeceği belirtilmiş. Ayrıca nasılkı ağaçların her bir dalı, meyvesi, yaprağı bir köke veya dört bir yana farklı vazifeler için dağılmış askerler bir komutana bağlıysa kainattaki her şeyde bir tek yaratıcıya bağlıdır. Yoksa her bir asker için bir komutan lazım gelir ki bunu hiç bir akıl kabul etmez.

Onuncu bürhan Ontoloji yani varlık delilinin kullanıldığı bir bürhandır. Yunanca onto-varlık ve logos-bilgi kelimelerinin birleşmesinden oluşan bu delili ilk Kant

kullanmıştır.¹³⁹ Diğer bütün deliller endirek Allah’a ulaşırken ontolojik delil vasıtasız yaratıcının bilinebileceğini söyler. Arkadaşı artık insafa gelmiştir. Temsili nasih sinni buluğa işareten on beş günden beri burdayız bize ilişmiyorlarsa bunun sebebi bize verilen mühlettir. Artık buranın sahibini tanımalı ve buranın kurallarını öğrenmeliyiz der. Bunu anlamanın yoluda etrafımızda cereyan eden olayları tefekkür etmektir. Bütün bu büyük işleri küçük bir iş kolaylığında hiç şaşırmadan atlamadan noksansız yapıyor ve bu onun ne kadar kudretli olduğunu gösteriyor. Bahar mevsimine işareten büyük ve çeşitli sofraların bir ev sofrası gibi kaldırılıp yerine konması onun varlığına ve bunun bir kereliğine değil devamlı surette olmasını da onun ezeli olduğuna bakar denilmiştir. İbni Sina zorunlu varlığı anlamamız için varlığı tahlil etmek gerekir¹⁴⁰ derken de bu bürhanda yer alan anlatımla paralellik arzettiği gözükmemektedir.

Müellif on birinci burhan için diğer on bürhanın kuvvetinde olduğunu söylemekte ve yine temsili bir anlatım yapmaktadır. Buna göre tarih bir gemiye benzetilerek gel gemiyle yarımada gidelim. Bak memleketin ileri gelenleri toplanmış ve aralarında ihtilaf gözüküyor. Bak birçok nişanı olan bir reisleri var. İnsanlarla birlikte dağlar taşlar kuşlar onu dinliyor. Onun etkili nutkunu dinlemek üzere uzaklardan geliyorlar. Ve o bu memleketin sahibinden bahsediyor. Ve on parmağından ab-ı kevser gibi insanlara su içiriyor.¹⁴¹ Ve aynı el eczhane gibi şifa veriyor. Aynı el savaşta cephanelik gibi oluyor. Ve aynı el şu kubbedeki lambayı bir iken ikileştiriyor. Ve onu dinleyen herkes hatta büyük nur lambası dahi onu doğrudur diye tasdik eder diyerek Hz Muhammed’in(s.a.v) şahsı manevîsinden ve mucizelerinden bahsedilerek onun varlığının Allah’ın varlığına en büyük delil olarak gösteriyor. Bu onuncu bürhanda zikredilen olaylar tartışıla gelmiştir. Kamerin ikiye ayrılma hadisesi bunlardandır. “Kıyamet yaklaştı, ay yarıldı. Onlar ise, ne zaman bir mu’cize görseler yüz çevirir ve „Bu daimî bir sihirdir.’derler.”¹⁴² ayetiyle ilgili Elmalılı ayetin, ayın hem Resûlullah döneminde yarıldığına hem de kıyamet yaklaştığında büsbütün yarılıp kıyametin kopacağına işaret ettiğini savunur.¹⁴³ Çağdaş müfessirlerden Ömer Rıza Doğrul’a göre de ay ikiye ayrılmıştır.¹⁴⁴

Böyle bir olayın olmadığını çeşitli sebeplerle kabul etmeyenler için şu delillendirmeler yapılmıştır. Kuran’da var olan bir ayet zaten bir şeyin olduğuna en büyük

¹³⁹ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/767/9727.pdf>

¹⁴⁰ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/767/9727>.

¹⁴¹ Buhârî, Vudû’: 32, 46, Menâkib: 25; Müslim, Fedâil: 45, 6; Nesâî, Tahâret: 60; Ebû

¹⁴² Kamer 1-2

¹⁴³ Elmalili, VII, 4625-4626

¹⁴⁴ Ömer Rıza Doğrul Tanrı Buyruğu, S. 595

delildir dolayısıyla başka bir mütevâtir haber aramaya ihtiyaç yoktur. Bununla birlikte Hz. Peygamber'le müşrikler arasında meydana okuma Şakkı Kamer ile karıştırılmamalıdır zira meydana okumaya konu olan şey Kur'an'ın bir benzerini getirip getirememeleridir. Onlar bu hususta aciz kalmışlardır ve Kur'an kıyamete kadar başka mucizeye tutunmaya gerek bırakmayacak bir mucize olarak durmaktadır. Şakk-ı Kamer hadisesi bir meydana okuma konusu olmadığı için âlimler onu tevatür düzeyine çıkacak biçimde nakletmemişlerdir. Üstelik bu mucize anlık gelişen bir olay olduğu için olduğu esnada çoklarının haberi olmamıştır ve sadece Resûlullah'ın çevresinde bulunanlar buna şahitlik etmişlerdir. Şu halde bu olayın tarih ve diğer kitaplarda geçmeyişi, ayın doğumu ve batımının bölgelere göre farklılık arzemesi bazı yerlerde havanın bulutlarla kaplı bulunması, gece vakti çoğu insanların evlerinde ve istirahatatta olmaları ve herkesin gözlemlerle meşgul olmaması, genelde insanların bunu ay tutulması olarak düşünmeleri gibi sebepler göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁴⁵

„Ay yarıldı" diye tercüme edilen cümleye bunun ayın karanlığı yardı şeklinde bir arap deyişi olduğunu söyleyerek bu olayı kabul etmeyenler olduysa da Ebu Hayyan gibi bazı müfessirler bu iddaları dayanaksız bulup reddetmişlerdir.

Bununla birlikte her ne kadar fiil geçmiş zaman kalıbında kullanılsa da bu Kur'anın anlatım tarzıyla alakalıdır ve bu gelecek zamana da işaret eder tarzında yaklaşımlar da olmuştur. Tabiîn âlimlerinden Hasan-ı Basrî ve Atâ b. Ebû Rebâh'm da âyeti bu şekilde yorumladıkları rivayet edilmiş ve farklı bir noktada durdukları düşünülmüştür.¹⁴⁶ On birinci bürhanda da Yaratıcının delili olarak Hz Peygamberin bizzat kendisi olduğu yer almaktadır.

Nasılki on birinci bürhan diğer on bürhanı içine alıyorsa gel ey arkadaş bu on ikinci bürhanda diğer on bir bürhanı içine alacak kıymeti var denilmektedir. Ve burada da Kur'an-ı Kerim Yaratıcıya delil olarak yine temsili olarak anlatılacaktır. Kur'an için yukarıdan inen ferman ifadesi dikkat çekmektedir. Hz Muhammed içinde bin nişanlı zat onun yanında durmaktadır. Kur'anın uslubu içindeki mevzuları ve yaratıcıyı tarif ve tavsif etmesi ve mislinin olmaması gibi hususiyetleri ortaya delil olarak konulmuştur.

¹⁴⁵ Bilgi İçin Bk. Râzî, Xxix, 28; İsmail Fennî, Mââdfıyyûn Mezhebinin İzmihlali, s. 336-337; Elmalılı, Vh.4623-4624,4636-4637; İlyas Çelebi, İtikadi Açından Uzak Ve Yakın Gelecek İlgili Haberler, s.152-181; A.Mlf., "İnşikaku'1-Kamer", Dia, Xxii, 343-345; Beş olay için Bk. Duhân 44/10-16

¹⁴⁶ Diyanet İşleri, Kur'an Yolu, Kamer Suresi 1-2

Ateizmi temsil eden kişi bu on iki bürhandan sonra tam inandığını belirtmiş ve şükretmiştir. Bundan da anlaşılıyor ki yirmi ikinci sözün birinci makamı Allah'ın varlığına kainattaki misalleri delil getirerek akli ve mantiki bir yol açmaktadır.

Buraya kadar olan bölümde Tevhidin hakikatı on iki bürhan içerisinde temsili olarak belirtilmişti. Yirmi ikinci sözün ikinci makamıda ise on iki lema ve bir mukaddemeyle hakikat parıltısı gösterileceğı yer almaktadır.

3.2.3.1 Yirmi İkinci Söz İkinci Makam

Yirmi ikinci sözün ikinci makamı “Allah herşeyin yaratıcısıdır. O herşey üzerinde hakkıyla görüp gözeticidir. Göklerin ve yerin tedbir ve tasarrufu Ona aittir.”¹⁴⁷ “Her türlü kusurdan münezzehtir o Zât ki, herşeyin hüküm ve tasarrufu elindedir. Siz de Ona döndürüleceksiniz.”¹⁴⁸ “Hiçbir şey yoktur ki, hazineleri Bizim yanımızda olmasın. Herşeyi Biz belirli bir miktar ile indiririz.”¹⁴⁹ “Hiçbir canlı yoktur ki, Allah onu alnından tutup kudretine boyun eğdirmiş olmasın. Şüphesiz ki benim Rabbim hak ve adalet üzeredir.”¹⁵⁰ ayetleri ile başlamaktadır. Bu ayetlerin ilki olan zümer suresinin altmış iki ve altmış üçüncü ayetleriyle ilgili tefsirlerde açıklama ayet meali kadardır. Genelden ziyade bazı kelimelerin açıklamaları vardır.¹⁵¹ Tefsirlerde Yasin suresinin seksen üçüncü ayeti, Hicr suresinin yirmi birinci ayeti ve Hud suresinin elli altıncı ayeti keza çok tafsilatlı değildir. Zira manası açık ayetlerdir.¹⁵² Allah'ın hükümranlığı, yerlerin ve göklerin hazinelerinin ona ait oluşu ve onun kudreti. Bu ayetlerin ortak konularıdır. Fakat yirmi ikinci sözün ikinci makamında bu dört ayetten yola çıkılmış ve ortaya uzun bir risale çıkmıştır.

Mukaddime de hemen dikkat çeken, müellifin Katre namındaki risalesinde, her bir şeyin elli beş lisanla Allah'ın varlığını ve birliğini gösteremesidir şeklindeki ifadesidir. Elli beş lisan için Katre risalesine baktığımızda¹⁵³ aslında bunun çok daha fazla olduğunu, bunların sadece başlık olduğunu görüyoruz. Bunlardan bir kısmı müvazene, tanzimat, intizam, ittirad yani ritmiklik¹⁵⁴ gibi delillendirmelerdir.¹⁵⁵ Yine nokta risalesinde Kâinat, Kur'an,

¹⁴⁷ Zümer Sûresi, 39:62-63.

¹⁴⁸ Yâsin Sûresi, 36:83.

¹⁴⁹ Hicr Sûresi, 15:21

¹⁵⁰ Hûd Sûresi, 11:56.

¹⁵¹ Muhammed Ali Es Sabuni, Safvetü't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 5/350. Kurtubî, 15/274 Muhammed Ali Es Sabuni, Safvetü't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 5/350.

¹⁵² Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrıci, Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş, Kur'an Yolu: Iv/456.

¹⁵³ R.N.K Mesnevi Nuriye, Katre

¹⁵⁴ <http://osmanlica.ihya.org/ittirad-nedir-ne-demek.html>

¹⁵⁵ <http://www.sorularlarisale.com/index.php?s=modules/kulliyat&risale=79&sayfa=389>

Hız.Muhammed (sav) ve vicdan olmak üzere Tevhid için dört bürhandan bahsedilir ve bundan sonra on iki lemanın olduğu ikinci makama başlangıç yapılmaktadır.

Birinci lemada icmali-amiyane ve hakiki olmak üzere iki tevhidden bahsedilir. İcmali-amiyane inanışta kişi sadece Allah vardır ortağı yoktur ve herşeyi o yaratmıştır der. Tevhidi hakikide ise kişi her şeyin üzerinde her olayda Allah'ın mührünü görebilir. Ayrıca icmali iman, kelime-i tevhid ve kelime-i şehadetteki ifadelere iman; tafsili iman ise ayrıntılı ve derinlemesine araştırılarak iman edilmesi olarak da tarif edilmiştir.¹⁵⁶

Müellife göre tevhidi hakikiyi engelleyen en önemli setlerden olacak ki birinci Lemanın içerisinde ey esbabperest hitabıyla başlayan bir ihtar yer almaktadır. Sebeplerin bir perde ve bunun da büyüklüğün gerekliliğinden olduğu anlatılmıştır. Ayrıca sebepler icracı değil memurlardır. Memurluktaki vazifeleri de Kudretin önüne perde olmaktır. Zira herkes her vakit meselelerin içyüzünü anlayamadığından sitemlerini sebeplere göndermektedir. Çünkü olan olaylarda zahiren Yaratıcıya uygun gözükmeyen hususlar vardır ve eğer kainatta cereyan eden işler perdesiz olsa bütün sitemler, şikayetler hiç düşünülmeden direk Allah'a verilecekti ki bu da kullukla bağdaşmayan bir durum ortaya çıkaracaktı. Said Nursi bunu eşyanın mülk yüzü diye isimlendirmektedir. Bir de gerçek yüzü olarak eşyanın melekut yüzünden bahsetmektedir. Tabi burada güzel şeyleri Allah'tan değil sebeplerden bilmek küfür iken, ölüm gibi bir şeyi Allah'tan bilmeyip, şikayeti sebeplere, hastalıklara yapmak nasıl küfür olmuyor gibi bir problem ortaya çıkmaktadır. Said Nursi bu problem için Mecusilerdeki yanlış bir itikadı misal vermiştir." Mecusîlerin bu hususta yanlış düşerek kâinata "Yezdan" namıyla bir hâlık-ı hayır, diğeri "Ehriman" namıyla bir hâlık-ı şer itikat ettiklerini aslında Ehriman" dedikleri mevhum ilâh-ı şer, bir cüz-ü ihtiyariyle ve icadsız bir kesble şerlere sebebiyet veren malûm şeytandır demek ve çare olarak şeytandan Allah'a sığınmayı ve kale olarak tabir ettiği sünnete sığınmayı tavsiye etmektedir.¹⁵⁷

Sebeplerle alakalı Azrail ile Allah'ın bir muhaveresinde nakledilmiştir. Ruhların kabz edilmesi vazifesi Azrail'e verilince Azrail Allahu Tealaya; Ya rab kulların ölümü benden bilerek bana küsecekler demiş Cenab-ı Allah da ona seninle kullarım arasına çeşitli sebepler koyacağım demiştir.¹⁵⁸ Müellifin birinci lemanın sonundaki "Evet, izzet ve

¹⁵⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı İlmihali, İman

¹⁵⁷ R.N.K Lem'alar, On Üçüncü Lem'a.

¹⁵⁸ Konuyla ilgili Risale-, Nurdan Başka Kaynak Bulunamadı. Fakat Farklı bir konuda İbn-i Kesîr, Sure, IV/550.

azamet ister ki, esbab, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında’’ sözü veciz düşmüştür.¹⁵⁹

İkinci lema daha önce mukaddimede anlatılan Tevhidi hakikiye yani her şeyin üstünde yaratıcının mührünü görmeye bir örnektir. Zemine ve gökyüzüne dikkatlice bakıldığında masnuatın herbirinin üstünde Sani’in, has sikkesi var. Örneğin Allah’ın bir şeyden her şeyi her şeyden de bir şeyi yapması ona mahsus taklit edilemez bir mühürdür. Bir damla sudan bütün cihazat-ı hayvaniyeyi yapması gibi. Yediğimiz yemeklerden ister bitkisel ister hayvansal olsun alyuvar, akyuvar ve cilt hücreleri gibi çeşitli yapılarda aynı şekildedir. Verilen örneklerden bir diğeri de hayattır. Hayat sahiplerinin hayatlarının devamı için hava su vucut gibi bütün çarkların kusursuz işlemesi lazımdır. Demek hayat sahibine sahip olana bütün çarklara da sahiptir diye tümevarım olarak Tevhide yol açılmıştır.

En son olarak verilen hayat örneği üçüncü lemada özelleştirilerek yine tümevarım metoduyla insan örneği üzerinden devam etmektedir. İnsanın bu kainatın bir misali olduğu dolayısıyla insana sahip olmak bütün kainata sahip olmak manasına geldiği ifade edilmiştir. Aynı şekilde arı da bahara bir fihriste olarak tanımlanmıştır. Zira arı Kuran-ı Kerimde de evini inşa etmesiyle, doğadaki faaliyetleriyle ve bal yapmasıyla zikredilen canlıdır.¹⁶⁰ İncir ağacının çekirdeği de tefekküre verilmiştir. Zira Kur’anda ismi geçen incirin üzerine yemin edilmekte ve küçük çekirdeğinde koca bir ağacın programını taşımaktadır.¹⁶¹ Yine insan kalbi yaratıcının isimlerinin eserlerinin gözüktüğü yer olarak ve küçük hafızanın kütüphaneler büyüklüğünde bilgi depo etmesi tabiatçılığa veya inkârcılığa karşı tevhid için deliller olarak ortaya konulmuştur. Ve bunların her biri Sani’in birer mührüdür.

Dördüncü lemada hayat ile ilgili bir iki hususun belirtildiği burada da ihya ile bir anlatım yapılacağı belirtiliyor. İhya diriltmek, canlandırmak, şenlendirmek manalarına gelirken hayat yaşama manasına gelmektedir.¹⁶² Dolayısıyla burada anlatılan hayatın kendisinden ziyade hayat vermeyle alakalıdır ve bu güneş misaliyle ortaya konulmuştur. Said Nursi misallerin derin manaları anlayışa yaklaştırdığını ve misallerin dürbün gibi uzağı yakın ettiklerini söyler.¹⁶³ Şimdi güneş, ışığı vasıtasıyla gezegenlerden zerrelere, küçük su damlalarına kadar her yerde bulunur. Eğer güneşi su damlasında gören bir kişi

¹⁵⁹ R.N.K, Yirmüikinci Söz İki Makam

¹⁶⁰ Nahl 68-69

¹⁶¹ Tin,2

¹⁶² Abdullah Yeğin, Yeni Lugat, i.k

¹⁶³ R.N.K , Mektubat, 28. Mektub

onu hakiki güneş zannetse düşülebilecek en garib bir durum ortaya çıkar. Aynen onun gibi Yaraticının her bir şey üzerinde ki İhya yani hayat verme isimli ışığı, ışığın bulunduğu eşyaya verilse o vakit her bir sinek ve çiçeğin büyük bir ilmi, bütün kâinatla alakadar olabilecek kuvveti olmalı ve her bir eşya tek başına ilah kabul edilmelidir! Bu ise en düşük fikirlerin bile kabul edemiyeceği bir durumdur. Zira bir tohum cüz'ü olduğu hayat sahibi bitkisine ve onun bütün efradına bakar. Eğer bir yaratıcıya verilmezse o zaman bir tohumda her bir cinsine bakacak bir göz bir kulak lazım gelir. Netice olarak nasilki su zerrelerindeki güneş aksi yani yansıması bir güneşe verilmezse milyonlar güneş lazım gelir aynen onun gibi her şey bir tek kadir-i mutlaka verilmezse milyonlar, milyarlar yaratıcı gerekir denilerek inkârda ki muhallik ortaya konulmuştur. Zira vücudumuzdaki bir zerrenin bulunduğu uzvun vücudun geneliyle ve bütün kâinatla alakası var. Veya havanın her bir zerresi farklı varlıklara nüfuz eder zerrinin isteğini biliyormuşcasına farklı hareket eder. Keza basit bir madde olan toprakta yüzbinlerce farklı bitkinin yetişmesi aynı şekilde bir yaratıcıya verilmezse içinden çıkılmaz bir durum oluşacaktır. Son olarak da her bir zerrenin üzerinde acziyetiyle beraber biri ehadiyet biri samediyet mührü olarak iki mühür bulunmaktadır. Ve bütün bunlar akıl sahiplerinin düşünmesi için Allah tarafından yaratılmış ibret alınması gereken misallerdir.

Buraya kadar olan bölümlerden anlaşılıyor ki Bediüzzaman tevhidde ve vahdette kolaylık, kesrette zorluk delilini sıklıkla kullanmıştır. Zira beşinci lemada anlatılanlar da aynı delil üzerindendir. Bir kitap bir kalemle yazılsa sadece bir kalem gerekecektir. Ama matbada basılacak olsa herbir harf için ayrı demir kalıplar gerekecektir. Aynen bunun gibi kitaba benzetilen kainatta bir tek yaratıcıya verilirse kolaylık, tabiat gibi, kendi kendine oluyor gibi farklı sebeplere verilirse zor ve imkansız olacaktır. Çünkü çok büyük sayılarda ki atomdan küreye herşeyin kendi kendine Rab olması gerekecek ve bu da kesrette zorluk olarak karşımıza çıkacaktır. Yani tabiat mistarlıktan masdarlığa çıkmamalı. Yani bir cetvel, kalem ve kağıda çizilmiş bir çizgi olsa tabiatçı bir zihniyet bunu kalem yapmıştır diyecek, inkarcı bir zihniyet kendi kendine olmuştur diyecek, iman sahibi ise bunu yapan bir el olmalı diyecektir.¹⁶⁴ Netice olarak her bir harf kendini bir harf kadar gösterir fakat kâtibini bir çok açıdan gösterir. Göz kendisiyle sadece görme duygusuyla alakadarken sanine bağlansa yaratıcısını Basar, Musavvir, Müzeyyin gibi bir çok isim ve sıfatlarıyla alakadar olacak denilmiştir.

¹⁶⁴<http://www.sorularlarisale.com/index.php?s=modules/kulliyat&risale=79&sayfa=400>

“Şimdi bak Allahın rahmeti asârına, Arzı ölümünden sonra nasıl diriltiyor? Şübhe yok ki o her halde ölüleri diriltir, daha da her şey'e kadirdir o.”¹⁶⁵ ayeti altıncı lemaya delil olarak altıncı lemada bulunan Kur'an ayetidir. Bu ayet mealinden de anlaşılacağı üzere baharın tekrar canlanması Allah'ın Kudretine ve öldükten sonra dirilmeye misal getirilmiştir.¹⁶⁶ Bediüzzaman'da aynı şekilde her baharda yeryüzünün tekrar canlanmasının onun varlığının ve ahiretin yaratılmasının delillerinden olduğunu söylemiştir. Ahiretin yaratılmasının Allah için kolay olduğuna yerlerin ve göklerin altı günde yaratılması, her baharda bir kaç gün zarfında haşre misal olacak şeylerin yapılmasını ve uzun süre sürgün kaldığı Isparta ili Barla nahiyesinde bulunan gelincik ve Süphan dağlarını zikrederek onların bir işaretle kaldırıldırılmasını misal getirmiştir. Üstelik bütün baharda olanların büyük bir kolaylık ve süratle olması vahidiyyete bir mühürdür. Ve bu genel söyleme somut bir misal olarak asma verilmiştir. Müellifin her anda, her yerde ve her şeyde tefekkür olabileceğini gösterir bir şekilde asmadaki salkımları saydığını ve yüz ellibeş adet çıktığını ve bir salkımdaki tane adedinde yüzyirmi beş çıktığını ve o asmanın hararet altında su verilmeden sadece nemlenmeden aldığı kuvvet ile bir kökten bu miktarda şerbetli mamul vermesinde yaratıcının kudretine misal olduğunu söylemiştir.

Kâinatta bütün varlıkların birbiriyle senkronizasyonu birbirlerinin yardımına koşmaları yedinci lemada zikredilmiştir. Güneş ay yıldızlar bitki ve hayvanların, bitki ve hayvanlarında insanın yardımına koşmaları bu grubun en belirginleridir. Ve buda tevhidin göstergesidir. Müellife göre bütün bu olanlarda hikmeti, inayeti, rahmeti ve ikramı görmelidir. Ve bütün bunların zamanında ve yerinde olmasıda hesapsız bir rızkı göstermektedir.¹⁶⁷

Sekizinci lemada ise tarla misali verilerek tohum kiminse ürün ve ürünün yetiştiği tarla onundur akıl yürütmesi vardır. Ayrıca benzerlik yönüyle en küçük cüze sahip olan o cüzün bütün nevine sahip olacaktır. Dolayısıyla bir elma kiminse ağacı ona aittir. Ve bütün elma ağaçları ve neticede bütün ağaçlar ona aittir. Ve bu zincirleme büyüüp bu şekilde gidecektir. Sözler kitabının otuz ikinci sözü bu lemanın açıklamasıdır.¹⁶⁸

Dokuzuncu lema aslında Kelam ilminde çok tartışılan konulardan olan Vacibul-Vucud ile ilgilidir. Vacibul-Vucud kelime olarak varlığı zorunlu olandır. Istilahta ise farklı tanımlamalar yapılmıştır. Onlardan biri Vacib-ul Vucudun eşyanın tamamı ve varlıkların

¹⁶⁵ Rum ,50

¹⁶⁶ Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümü, Kur'an Yolu: Iv/299-300

¹⁶⁷ Talak,3

¹⁶⁸ Sözler,Otuzikinci Söz,Birinci Mevkıf

bütünü olmasıdır. Ve bunun ilim ehline verilen ilahi bir sır olduğudur. Şu kadarı da var ki herkesin anlayabildiği, hakikatın nersinden bakarsanız bakın bir olduğudur. Yani Allah her varlıkta bulunan varlıktır. Farklı bir söylem olarak da; her varlık Allah var diye onun varlığından vardır.¹⁶⁹ Bu lemada yer alan “vücub derecesinde kolaylık” ve “imtina derecesinde suûbet” ifadesiyle Allah’ın varlığının zorunlu olduğu, mahlûkatın ise mümkünattan olup, olması veya olmaması müsavidir.¹⁷⁰ Varlığın zorunluluğuna her bir şeyin tek merkezden idare edilmesi verilmiştir. Bir elma ağacı tek kökten idare edilmesi bütün elma ağaçlarının tek bir topraktan gıdalanması ve bu dairenin genişleyerek her şeyin tek bir müdebbire bağlı olması gerçeğidir. Bu hem tevhide hem Yaraticının varlığının Vucubuna delalet eder.

Onuncu lema ” En yüce Sıfatlar Allah’ındır”¹⁷¹ ayeti ile delillendirilmiştir. Bu ayet ile ilgili tefsirlerde müşriklerin kız çocuklarını istememesiyle onların kötü sıfat sahibi olması Allah’ın ise her türlü kötülükten eksiklikten münezzeh olması yer almaktadır. Burada ise farklı boyutta misallendirmeler yapılmıştır. Allah’ın cemal ve celal sıfatları vahidiyyet ve ehadiyyeti gösterir. Cemal sıfatı hayatta Celal sıfatıda ölümden tecelli etmektedir. Buna güzel bir misal verilmiştir. Bir ırmakta olan kabarcıklarda güneşin aksi yer alır o kabarcıklar akıp gittikten sonra yerlerine gelen kabarcıklarda da güneşin aksi vardır. Bu da bize daimi bir ışık kaynağını gösterir. Demek bir su katresi güneşe ayinedarlık yaparken güneşin varlığını gösterdiği gibi kaybolup giderken de yine güneşin varlığını göstermiş oluyor. Bu misalden yola çıkarak mevcudatın varlığı bir tek yaratıcının varlığını gösterdiği gibi vefatları da yaratıcının bekasını göstermektedir. Bu lemada kainat ve içindeki varlıklar bu şekilde yaratıcının varlığını ve birliğini göstermekle beraber aslında onun noksansız sıfatlarına da şahitlik eder manası vardır. Müellife göre; etrafımızda mükemmel eserler görüyoruz ve bu, bu bahsin başındaki müzekkir ayeti kerimede istenen tefekküre götürmeli ve aynı zamanda başlangıçta ki kuvveti, o kuvvette sıfatın mükemmeliyetini göstermelidir. Nasılki iyi bir resim görsek bize hem bir ressamı hem de onun nasıl bir ressam olduğunu gösterir. “En küçük bir kusur görüyor musun?”¹⁷² ayeti yine burada temel alınarak bu âlemdeki sanat bir müessirin eksiksiz fiiliyatına, faaliyetler ise onun isimlerine, isimleri ise kemal sıfatlara ve bu da onun kendisine delalet

¹⁶⁹ [http://ist-univ.dergipark.gov.tr/download/article-file/13098\(sadettin şirazi,el hikmet el mütealiye fil esfar el erbaa el akliyye](http://ist-univ.dergipark.gov.tr/download/article-file/13098(sadettin%20şirazi,el%20hikmet%20el%20mütealiye%20fil%20esfar%20el%20erbaa%20el%20akliyye))

¹⁷⁰ <http://www.sorularlarisale.com/index.php?s=modules/kulliyat&risale=79&sayfa=407>

¹⁷¹ Nahl 60

¹⁷² Mülk ,3

eder denilmiştir. Tefsirlerde de kâinattaki bu mükemmeliyetin asla tesadüfe bırakılamıyacağını bunun ancak üstün bir irade ve kudret ile yapılabileceği vardır.¹⁷³

On birinci lema için güneşler kuvvetindedir denilmiştir. Zira on birinci lemada Allah'ın varlığının delili olarak gösterilen Hz Muhammed s.a.v bir güneş gibidir. Güneşin aydınlık vererek karanlığı yarması ve eşyayı görebilmemizi sağlayan ışıık kaynağı olması gibi Hz Muhammed s.a.v da; küfrü, inkârcılığı yarıp iman hakikatlarını görebilmemizi sağlayan Kur'anın ifadesiyle¹⁷⁴ yol aydınlatan bir kandildir. Eğer kâinat büyük bir kitaba benzetilip Hz Muhammed s.a.v o kitabın en büyük ayetine, eğer kainat ağaca benzetilirse Hz Muhammed s.a.v o ağacın çekirdeğine benzetilmiştir. Ve onun arkasına bütün peygamber, evliye ve asfiyayı alıp vahdaniyeti gösterdiği ve ehadiyete yol açtığı belirtilmiştir. Çünkü onun gösterdiği bir çok mucize, ahlakının karşısındakilerin bile kabul ettiği bir şekilde üstün ahlak olması, yapmış olduğu vazifesinin olağanüstü netice vermesi onun peygamberliğinin dolayısıyla Allah'ın varlığının delillerindendir.

Son olarak da on ikinci lemada Kur'anın tevhide delil olması konu edilmiştir. Bediüzzaman on ikinci lema için neredeyse sözler kitabının tesiri kadar kıymeti olduğunu ve Kur'anında bir katresi bir damlacığı olduğunu söylemektedir. Ona göre Kur'anın altı yönü vardır ve bütün bu yönleriyle tevhidi ilan eder. Üstünde icaz mührü, altında deliller, arkasında vahy olmasının kuvveti, önünde ahiret mutluluğunu kazandırıyor olması, sağında akli çalıştırıp tasdik ettirmesi yani akla uygun olması ve solunda vicdanın şahitliğini istemesi yani duygusal boyutu, tam merkez ise Allah'ın vermiş olduğu hidayet olmasıdır. Fakat bunun için akli selimle yani sağduyuyla yaklaşmak lazımdır. Kuran'ın meyvesi olarak insanın kemalatının neticesi, asfiya, muhakkikin betimlenmiş. Netice olarak Hz Muhammed s.a.v şehadet aleminin, Kur'an'da gayb aleminin hakikatı denilmiştir. Müellif ey dalalet alud yani ey inkara sapıklığa bulaşmış insancık ifadesiyle bu gerçeği görmemenin mümkün olamayacağını ve Kuran-ı ortadan kaldırmaya yeltenmenin Allah'ı tekzip olduğunu söylemektedir.

Netice de yirmi ikinci sözün birinci ve ikinci makamında inkarcılığı ,sapkınlığı tabiatçılığı reddeden, varlığı ve tevhidi ispat eden çeşitli deliller vardır. Bu deliller özellikle kainat ve içerisinde cereyan eden hadiselerden misaller verilerek zaman zaman akıl yürütmelerle anlatılmıştır.

¹⁷³ Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrııcı, Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez, Prof. Dr. Sabrettin Gümüş, Kur'an Yolu:V/342-344

¹⁷⁴ Ahzab,46

3.2.4 Otuz İkinci Söz

Otuz ikinci söz üç mevkıftan oluşmaktadır. ‘‘Eğer her ikisinde (gökte ve yerde) Allah'ın dışında ilahlar olsaydı, hiç tartışmasız, ikisi de bozulup gitmişti.’’¹⁷⁵ ayetinin bir tefsiridir. Tefhim-ul Kuranda bu ayeti kerimenin iki fikri ihtiva ettiği yer almaktadır. İlk olarak, değil kâinat gibi uçsuz bucaksız bir yerde, küçük bir büroda bile iki yönetici olsa işler karışacak ve yürümüyecek. İkincisinde ise; kâinatta müthiş bir düzen var. Ve bu çarkların herbirinin ilahı farklı olsaydı bu sistem böyle milimetrik hassasiyette işleyemezdi. O halde bunların hepsi bir tek kuvvete dayanmaktadır.¹⁷⁶ Otuz ikinci söz tezimizin konusu olan Risale-i Nurda ateizme de önemli örneklerdendir. Zira bu risalede Allah'ın Vahdâniyetinin ispatı, Vahdet, Allah'ın birliğine dâir gelen şüphe ve îtirazlara cevap vardır. Bu söz aynı zamanda kelam ilminde Allah'ın varlığını ispatta başvuru en önemli akıl yürütme olan Burhanu Temanu deliline göredir. Buna göre İlahlık bağımsızlığı gerektirir. Dolayısıyla iki ilah olacak olsaydı birbirlerinden bağımsız hareket edemeyeceklerdi ve kâinat bir anda kaosa sürüklenecekti. Böyle bir durumda üç yoldan başka yol yoktur. Ya iki ilahın da dediği olacak veya ikisinin de dediği olmayacak veya birinin dediği olurken diğerinin dediği olmayacaktır ki üç durumda ilahlık için olumsuz bir önermedir. Ehl-i dalâlet ve ehl-i hidayetin dünya hayatına bakış açıları yine bu bölümün içerisinde yer alan konulardandır. Birinci Mevkıf da Cenâb-ı Hakkın Vahdâniyetinin ispatı ve bir ek olarak da ‘‘Üstlerindeki göğe bakmazlar mı, onu nasıl bina edip süsledik...’’¹⁷⁷ âyetinin tefsiri yer almaktadır. İkinci Mevkıfta ise Vahdet ve Ehâdiyet-i İlâhiyeye dâir gelen şüphe ve îtirazlara cevaplar ve üç maksat yer almaktadır. Birinci Maksat: Tevhidin ispatı İkinci Maksatta ise bir tek zat sonsuz sayıdaki işleri nasıl yapabilir sorusuna verilen cevap yer almaktadır. İkinci maksadın hatimesin de ise iki sorunun cevabı yer alır. Üçüncü Maksat Ahsenü'l Hâlikîn ve Erhâmü'r-Rahimîn gibi ayetlerin açıklanması ve İlâhî kemal hakkındaki bir soruya cevaptır. Son olarakda Üçüncü Mevkıf Ehl-i dalâlet ve ehl-i hidayetin dünya hayatına bakış açılarının bir karşılaştırılmasıdır. Otuz ikinci söz bir önceki bölümde bulunan yirmi ikinci sözün sekizinci lemasında geniş açıklamasıdır. Ve yirmi ikinci sözün başında bulunan ‘‘Allah insanlara misaller verir ki, düşünüp öğüt alsınlar.’’ ve ‘‘Düşünsünler diye, insanlara Biz böyle misaller veriyoruz.’’¹⁷⁸ ayetlerine uygun bir şekilde

¹⁷⁵ Enbiya 22

¹⁷⁶Ebu'l Al'a Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an,Kur'an'ın Anlam Ve Tefsiri,İnsan Yayınları

¹⁷⁷ Kaf Sûresi, 50:6

¹⁷⁸ İbrahim Sûresi, 14:25,Haşır Sûresi, 59:21

farklı misaller tefekküre verilmiştir. Ve bütün bu izahlarıyla inkarcılığın karşısında duran Risale-i Nur Külliyyatından önemli bir bölümdür.

Otuzikinci Söz Birinci Mevkıf

Birinci mevkıf otuz ikinci sözün girişinde de olan enbiya suresinin yirmiikinci ayeti ve Bediüzzaman'a ait terimle ifade edecek olursak "tevhid cümlesiyle" başlamaktadır. Tevhid Cümlesi ise Hz Muhammed s.a.v "Allah'tan başka ibadete lâıyk hiçbir ilâh yoktur. O birdir ve hiçbir şeriki yoktur. Mülk umumen onundur; hamd bütünyle Ona aittir. Hayatı veren de, ölümü veren de Odur. O, kendisine ölüm ârız olmayan Hayy-ı Ezelîdir. Bütün hayır Onun elindedir. Onun kudreti herşeye yeter. Herkesin ve herşeyin dönüşü de onadır." ¹⁷⁹ hadisidir. Müellif burada sadece ikinci kelime olan "onun şeriki yoktur"daki manaları çevresinin isteği üzere yazdığını söyler. Birinci mevkıfta bir farazi şahıs vardır. Bu şahıs inkârcısından esbapperestine, ateistinden tabiatçısına bütün şirk ehlini temsil etmektedir. Ve amacı kâinatta dolaşıp rab olabileceği bir varlık aramakta ve gerçek sahiplik iddia etmektedir. Bundan sonra bu müddei iddialarda bulunacak ve varlıklar ona cevap verecek ve böylelikle intak sanatına¹⁸⁰ da bir örnek olacaktır.

Müddei ilk olarak en küçük varlık olan zerreye tabiatçılık ve felsefe namına sahiplik iddia eder. Zerreden de küçük varlıkların olabileceği "Bize o kıyamet saati gelmez." dediler. De ki: "Hayır, öyle değil, gaybı bilen Rabbim hakkı için kıyamet size mutlaka gelecektir. O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre kadar bir şey kaçmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük ne varsa, hepsi muhakkak açık bir kitaptadır."¹⁸¹ ayetine dayanarak söylenmiştir.¹⁸² Zerre ise o müddeiye cevaben kendisine rab veya sahip olamayacağını zira kendisinin büyüleyici küçüklüğüyle her masnua girdiğini her yeri ziyaret ettiğini eğer benle beraber hemcinslerime ve bütün bu saydıklarım da sahipsen sahiplik idda et yoksa bu iddiandan vazgeç demıştır. Örnek olarak kandaki kureyvat-ı hamradan birine sahip olmasını çünkü kendisinin onun bir cüzü olduğunu yoksa kendisine sahip değil müdahil bile olamayacağını çünkü kendisinin ve hem cinslerinin hassas bir düzen içerisinde hareket ettiklerini eğer hariçten ikinci bir müdahale olursa bu düzenin bozulup kargaşa ortamı olacağını söylüyor. Bir Allah inancı karşısında duran çeşitli

¹⁷⁹ Buhârî, Ezân 155, Teheccüd 21, Umre 12, Cihad 133, Bed'ü'l-Halk 11, Mağâzî 29, Daavât 18, 52, Rikâk 11, Itisâm 3; Müslim, Zikir 28, 30, 74, 75, 76, Vitir 24, Cihad 158, Edeb 101;

¹⁸⁰ Türk Dil Kurumu Online Ansiklopedisi, [İntak](#); Edebiyatta kişileştirilen varlıklara, hayalî yaratıklara söz söyletme sanatı, dillendirme

¹⁸¹ Sebe ,3

¹⁸² Elmalılı Hamdi Yazır, Kuran Tefsiri, Sebe 3
Haşiye 1

akımların savunucusu olan kişi bu sefer de maddiyyun hesabına o zerreye kendi kendisinin sahibi olmasını söylüyor ve maddeci düşünceye karşı zerre kendi kendisine de sahip olamayacağını zira kendisinin bu kadar olağan üstü işleri görecektir ne duygusunun ne ilminin ne de kudretinin olmadığını kendisinin ancak ait olduğunu ifade eder.

Kandaki zerreye sahip olamayacağını anlayan müddei direk olarak alyuvarlardan birine tabiatçılık ve felsefe namına sahip olmak ister. Alyuvarın cevabı da küçük birimi olan zerrenin cevabı gibidir. Eğer benim bütün emsallerime ve onların dolaştığı vucuda sahip olabilirsen bana da sahiplik iddia edebilirsin ki bir milimetreküpde beş milyon¹⁸³ olduğu düşünüldüğünde bir vücutta ki alyuvar sayısı inanılmaz, senin iddian da bir hiç hükmünde olur, dolayısıyla bu iddiandan vazgeç demıştır.

Kendisine sahip olabileceği bir varlık arayan kişi nispeten basit olan hücreye de aynı iddialarda bulunur. Hücrede kendisinin, vücudun bütün damar ve kuvveleriyle alakası olduğunu, alyuvarların kendisini koruduğunu, alyuvarların ise kendisine rızık getirdiğini söyleyerek bütün bu bağlantı ve düzeniyle kendisine sahip olabileceğini ve tek başına olmadığını söyleyerek cevap vermektedir. Şunu da burada ifade etmeliyiz ki biz sadece meseleye tezimize konu olabilecek pencereden bakıyoruz. Eğer bu bölüm biyoloji gözüyle incelenecek olursa konu farklı bir boyut kazanacaktır. Müellif bu noktada insan bedenini bir şehire benzetmiştir. Asap ve damarlar bu şehrin haberleşme kablolarıdır. Damarlar içindeki akıcılar su boruları hükmündedir. Burdan kıyasla şehrin temizlikçileri, koruyucuları, depoları vardır. Devamında beden içerisinde bir takım çift yaratım ve neticelerinden bahsedilir. Alyuvar ve alyuvarlar, kandaki iki büyük vazife, havadaki azot ve oksijen ve bunların birbiriyle imtizacından hareketin ve bundanda hararetin doğması ve dışardan giren havanın hararettten kalan atığı temizlemesi, çıkarken de kelime olarak ağızdan çıkması, tefekkür edilmesi gereken örneklerden sayılmıştır. Belki de günümüzde Risalelerin popülaritesinin çok olması müspet ve menfi ilimlerin böylece imtizaç etmesindendir.

Hücreden de istediğini alamıyan küfür ehlinin vekili bedende kendine yer arar ve tabiatçı bir dille bedene onun sahibi olduğunu iddia eder. Beden ise cevaben o vekile ne kadar zengin olduğunu sorar. Zira böyle bir iddia için ona ve yüzlerindeki benzemeklikten bir olan bütün bedenlere lazım olan su, hava, rızık gibi levazımatı tedarik edecek hazineler gerekecektir. Ayrıca asıl olanın ruh olduğunu, beden sadece bir kılıf olduğunu , dolayısıyla bu kılıfı dokuyacak ve işlettirecek ilminin, kudretinin olması gerektiğini

¹⁸³ Meb (2012). "Vücut Sıvıları, Elektrolitleri Ve Kan Modülü"

söyleyince; ehl-i dalaletin vekili oradanda yüzünü çevirir ve insan nevine rast gelir. Kendince nasıl olsa şeytan içlerine girmiş ve karıştırmış bir topluluk olduğundan, belki ben de bir hisse bulabilirim diye insana; siz çok karışık gözüküyorsunuz öyleyse ben sizin rabbinizim der. İnsan nevi de öncekilere benzer deliller söyleyerek isteğinin akıl dışı olduğunu belirtir. İlave olarak o dalaletin vekilene rabbini medhü sena eder. Ondan hiçbir şey gizlenemeyeceğini¹⁸⁴ hiçbir şeyin ona ağır gelmeyeceğini¹⁸⁵ kainattaki herşeyden kendisinde bulundurduğunu¹⁸⁶ ve onun iddiasının muhal olduğunu söyler.

Tabiatçı düşüncenin vekili insan vucudundan ayrıldıktan sonra umduğunu bulmak üzere yeryüzüne tabiatçı ve felsefi bir sesle seslenir. Ona rab olmak, sahip olmak istediğini söyler. Yeryüzü ise kendisine sahip olabilecek varlığın üzerindeki bütün masnuatın libasını dokuyabilecek üzerinde durduğumuz yerküreyi idare edebilecek türlü türlü işleri kendisine gördürebilecek kudrette olması gerektiğini söyler.

Bunun üzerine yeryüzünden de umduğunu bulamayacağını anlayan dalalet ehlinin vekili yerküreye rast gelir. Ve ona da sahiplik iddiasında bulunur. Zira onu başıboş görmüştür. Yerküre ise ona hiddetli bir şekilde kendisinin gördüğü önemli vazifelere rağmen nasıl böyle düşünebildiğini ve böyle bir iddia için yirmi beş bin senelik mesafede gezdiği yerlere iddia sahibinin hakim, kardeşlerim ifadesiyle kendiyile birlikte gezdiği gezegenlere ve imam benzetmesiyle hepsinin rahmet cazibesiyile bağlı oldukları güneşe sahip olması gerektiğini söylemiştir. Onu yıldızlara, yıldızlar da güneşe havale etmişler fakat müddei hiç bir yerde aradığını bulamamıştır. Bu teklifi yaparken müellifin ifadesiyle safsatalarını aynı mecusilerin diliyle, güneşe; sen bir sultansın kendi kendine sahip olabilirsin ve aynı şekilde yıldızlara da sizler dağınık olduğunuz için hakimiyetinizde ayrı demiştir.

Müellif bu noktada bu bölümün başından itibaren geçen konuşmaları özetleyip netice cümlesi olarak ”Demek, bütün yıldızlara sözünü geçiremeyen, birtek zerreye rububiyetini dinletemez.”¹⁸⁷ sözüyle tevhidin zarureti anlatmıştır.

Bu bölümde “Üstlerindeki göğe bakmazlar mı, onu nasıl bina edip süsledik.” ayeti ışığında bir ek yer almıştır.¹⁸⁸ Bu ayet ile ilgili Taberide yer alan yorumda öldükten sonra dirilmeyi yalanlayan kâfirlere Allah gökyüzünü misal göstermekte ve gökyüzünü böylece

¹⁸⁴ Al-I İmran,25

¹⁸⁵ Al-I İmran,83

¹⁸⁶ Enbiya ,30

¹⁸⁷ R.N.K Sözlür,Otuzikinci Söz,Birinci Mevkıf,Haşiye

¹⁸⁸ Kaf,6

düzenleyen kudret öldükten sonrada diriltmeye kadir demektedir.¹⁸⁹ Bediüzzaman ise ayeti biraz daha uzunca incelemiştir. Ona göre ayet nazarları gökyüzüne çeviriyor ve oradaki inceliklere dikkat edilmesini istiyor. Gökyüzündeki sakinlik içerisindeki sessizliğin nasıl teshir edildiği yoksa o büyüklük ve hız ve hareketteki kürelerin mahlûkatı sağır edecek derecede gürültü çıkaracağına dikkat çekiliyor. Ayetin bir diğer emrinin gökyüzündeki hikmet içindeki hareketin görülmesidir. Buna göre bu kadar genişlikte ve bu kadar dakik bir şekilde güneşi cazibe merkezi ve diğer gezegenleri ona bağ yaparak idare etmesi ve uzayda bunun gibi milyarlarla ifade edilen¹⁹⁰ sistemlerinde aynı işleyişi göstermeleri onun kudretini göstermektedir. Gökyüzünün vaziyeti Allah'ın sanatındaki kemal ve cemalini de göstermektedir. Devletlerin özel günlerinde temsil kabilinden çokca ışıklandırma yapmaları gibi asıl ve tek güç sahibi Allah gökyüzünü sınırsız ışıktandırarak saltanatının şaşasını göstermektedir. Gökyüzündeki nizam ve ölçü Yaratıcının hakimiyetini de göstermektedir. Devasa büyüklükteki gökyüzü cisimlerinin vazifelerini şaşırmamaları, hudutlarının farkında olmaları hâkimiyet ve rububiyyeti göstermektedir. Ayrıca güneşin ısıtma, aydınlatma, mevsimler dönüşümündeki rolü, ayın ise zaman hesaplamalarındaki kullanımı, yıldızların ise gökyüzünü süslendirmeleri Rab olmanın şairinden olarak anlatılmıştır.

Bediüzzaman "Göğü nasıl yarattık görmezler mi?" ayetini incelediği bu bölümde düşüncelerini nazım halinde de dile getirmiştir;

Bak kitab-ı kâinatın safha-i renginine,

Hâme-i zerrîn-i kudret, gör, ne tasvir eylemiş.

Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,

Nâme-i nurîn-i hikmet bak ne takrir eylemiş.¹⁹¹

Yani kâinat kitabının bir sayfası da yıldızlar sayfasıdır. Ve orada Allah'ın kudret kalemiyle yaptığı tasvirler yani şekil vermeler görülmelidir. Gökyüzü cisimlerinden yıldızların da Allah'ın insanoğluna hikmeti bildirmek üzere gönderdiği nurlu mektubu olduğunu söylemiştir.

Otuzikinci Söz İkinci Mevkıf

Birinci maksad; birinci mevkıfta şirk ehlinin vekili olan temsili şahıs tutunacak bir nokta bulamamıştır. Burada ise soracağı sorularla en azından zihinlere vesvese veririm düşüncesi vardır. İlk sorusu; kendisinin bir şey bulamadığını, fakat neden bir Vahid-i

¹⁸⁹ Ebu Cafer Muhammed B. Cerir Et-Taberi, Taberi Tefsiri, Hisar Yayınevi: 7/527.

¹⁹⁰ "Hubble's Largest Galaxy Portrait Offers A New High-Definition View". Nasa. 2006-02-28.

¹⁹¹ R.N.K Sözler, Otuzikinci Söz, Birinci Mevkıf Zeyl

Ehade inanmalıyız, bunun ispatı nedir olmuştur. Bediüzzaman cevaben “Onlara ‘Gökleri ve yeri kim yarattı?’ diye sorsan, elbette ‘Allah’ diyecekler.”¹⁹²“ ayetinin ışığında cevap vermiş ve birinci mevkıftaki ayetlerin tevhidi ispat ettiği bu ayetlerin ise şirki parçaladığını söylemiştir. Buna göre yerler ve göklerdeki intizama kim sahip ise bu nizamı görmemizi sağlayan güneş ışıklarına dolayısıyla o güneş ışığının geldiği yollara ve neticede güneşin kendisine de o sahiptir. Ve o güneşe bağlı olan gezegenlere de sahiptir. Bu gezegenler içindeki dünya ve onun içindeki sanatsal yapıtlarda herşeyiyle ona aittir. Tabiatıyla bu sanat eserlerinin her bir nevi ve herbir nevin zerresine kadar da bütünüyle onundur. Ve bu silsilenin içinde birbirine benzemeklik aynı zamanda en küçük kodlara kadar farklılık onun ilim ve hikmetindendir denilerek aynı zamanda ”Göklerin ve yerin yaratılışı ile dillerinizin ve renklerinizin farklılığı da Onun âyetlerindendir.”¹⁹³ ayetinin izahı yapılmıştır. Bütün bunlar bizi tevhide götürmekte ve bu icraatın sahibinin nihayetsiz kudrette olduğunu göstermektedir. Sonuç cümlesi ise böyle nihayetsiz güç ve kudrete ne diye şirk koşulmalıdır? Bu zorluğa neden girilmelidir? Zaten şerikler mümtenedir. Çünkü böyle şerik veya şerikler olsaydı zerreden güneşe bütün kainat kendisine bağlı olan tek yaratıcının karşısına çıkacak ve ondan bazı yerleri sahiplenmek ve onun nihayetsizliğine bir son vermek bir sınır çizmek isteyeceklerdi. Üstelik bu şeriklik için bir delilde yoktur. Delil olmayan bir zann, ilimden sayılmamıştır. Müellif burada, Mecellede ki karşılığı “Şek ile yakın olmaz” olan ”Bir delilden, bir emareden neş’et etmeyen bir ihtimalin ehemmiyeti yok; kat’î ilme şek katmaz, yakîn-i hükmîyi sarsmaz.”¹⁹⁴ kelim kaidelerini burada kullandığını zikretmiştir. Buna göre şerik delili olmayan bir şüphedir ve kıymeti kaya üzerinde bulunan ve bir yağmur veya rüzgârda kaybolup giden toz gibidir. Bu Bediüzzaman sekiz senesini sürgün olarak geçirdiği Isparta ili Eğirdir kazası Barla nahiyesinden seyredebildiği Eğirdir gölünden Barla Denizinin pekmeze dönüşme ihtimali var ama madem böyle bir emare yok o halde olasılık ihtimallerini düşünüp biz Barla denizine su demekten vazgeçmeyiz diyerek misal vermektedir. Aslında o Eğirdir gölüne Barla Denizi demektedir. Eğirdir gölünü başka isimle anması ve göl olarak bilinen bir yere deniz demesi de dikkatlerden kaçmamaktadır.

O vekil bu anlatılanlara binaen kainatta var olan sebepler tertibinin şerik olabileceğini söylemektedir. Müellif sebeplerin hakiki tesirinin olmadığını göstermek için

¹⁹² Zümer,38

¹⁹³ Rum ,22

¹⁹⁴ Akgündüz Ahmet, “Ahmet Cevdet Paşa Ve Kanunlaştırma Hareketleri”, Ahmet Cevdet Paşa Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinlari, Ankara, 1997.

insanı misal veriyor. Ona göre insandaki fikir yeme içme gibi faaliyetler sebeplerin en büyüğüdür. Buna rağmen insana ayrılan sınır çok cüzidir. Buna göre insanın yemekten ve o yediklerinin vucutta işlem görmesi ve dışarı atılmasına kadar olan silsileden payına sadece gıdayı ağzına alıp çiğnemek vardır. Bunun haricinde kendi vücudunda kendi yediği gıdaya hiçbir şekilde müdahale edememektedir. O halde eşrefi mahlûkat olan insanda bile iradesinin dışında işler idare edilirken sair varlıklar buna kıyas edilmelidir. Sebeplerin misali Rab'den gelen hediye zarfı yapma gibidir.

İkinci Maksad da; tanrıtanımazlar adına konuşan vekilin bir diğer sorusu, Allah'ın Kudretiyle ilgili olmuştur. O vekil için bir tek varlığın bu kadar nihayetsiz büyüklükte ve nihayetsiz çoklukta işleri idare etmek, çok yerlerde aynı anda iş görmek akıl almaz bir durumdur. Bu nasıl ispat edilmektedir? Bu soru misaller yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre bir kişi aynalar vasıtasıyla bir çok ayna içerisinde bulunabilir ya da ışık gibi latif maddeler aynı anda çok farklı yerlerde süratle bulunabilirler. Güneşin ışığı aynı anda bütün şeffaf yüzeylerde su katrelerinde cam parçacıklarında bulunması buna bir misaldir. Yani güneşin biraz ilmi olsaydı ışığı vasıtasıyla bir çok şeyi aynı anda yönetebilecekti. İşte bu ve daha fazla özellikleri olan güneş, yaratıcının bin bir isminden Nur isminin küçük bir numunesi olduğu halde külli işlere mazhar olsa elbette onun yaratıcısı, sahibi olan Allah'ın, kudretine aynı anda çok işleri görmek ağır gelmeyecektir. Müellif ikinci misali de yine Barla'da evinin önünde duran çınar ağacından vermiştir. Çınar ağacının her bir dalında, yaprağında, meyvelerinde cilde-i irade aynı anda işlemektedir. Cilde-i irade aynı hava, su gibi cisimdir fakat hissedilmez ve görünmez. Buradan yola çıkarak madem Allah'ın bir tek cildesi kainatın her yerinde nihayetsiz iş görmektedir, o halde Allah'ın tecelli-i kudretine yakinen inanmak lazımdır. Hem güneş gibi varlıklar tek olduğu halde ışıkları vasıtasıyla çok yerlerde bulunabilir, öyleyse zamandan ve mekandan münezze Allah'ın ilim ve kudreti de bir anda çok yerlerde iş görebilmektedir. Ve hiç bir iş ona ağır gelmemektedir.¹⁹⁵ İkinci maksad yine Tevhid ilan eden bir arabi fıkrayla son bulmuştur. Müellif bu fıkrada meyve ve çekirdeği nazara vermektedir. Onlar birer mucize ve rahmettir. Ahireti hatırlatan numunelerdir. Çekirdek insana; ağacın genişliğine, yapraklarının çokluğuna bakma, çoklukta boğulma zira görmüş olduğun bu ağaç bir tek çekirdekten bitmiş demıştır. Kainatta bir ağaca benzetilmiş, onun da menbainin bir olduğu belirtilerek vahdete misal olmuştur. Çekirdekler aynı zamanda kaderin işareti, kudretin cisme gelmiş hali ve hikmetin telvihatıdır. İnsanda bu kainatın

¹⁹⁵ Bakara ,255

meyvesi, o meyvenin çekirdeği de insan kalbidir. İnsan kalbi de Allah'ın bir aynasıdır. Aslında insan oğlunun bütün başarısı, üretimi bu aynalık durumundan gelmektedir. Hatta müellife göre ahiretin oluşmasında aynı nedenden kaynaklanmaktadır. Buradan haşre de bir pencere açılarak insanın haşir için tekrar dirilmesinde acbüzzenep tabir edilen bir çekirdekten olacağı belirtilmektedir.¹⁹⁶

Bu bölümde Said Nursi'ye Tamsili çok kullandığı temsilin ise kelam ilminde delil teşkil etmediği¹⁹⁷ eleştirisi vardır. Müellifin ise buna cevabı; katılmakla birlikte temsilin bir kısmının yakın-i bürhandan bile kuvvetli olduğudur. Bunun da bir temsil ile külli bir hakikatın ucunun gösterilmesidir. Bu bölümdeki ortaya konulan güneş misalleri buna örnektir. Burada güneş ışıklarının her yerde bulunması bilmin kabul ettiği bir durumdur. Dolayısıyla bu misalin üstüne konuyu bina etmek sağlam temel üstüne bina yapmak gibidir.

Birde Risalelerdeki temsil-i hikayelerin aslının olmayışı problemidir. Burada verilen cevap ise temsillerin aslı olmasa da aslolan hakikatı göstermeleridir. Kılının bendi uzun denildiğinde anlatılmak istenen adamın kılın olmasa da boyunun uzun olmasıdır. Burada adamın kılın yok yalan söyledi diyemeyeceğimiz gibi burada maksadın asıl mana olmadığı anlaşılmalı denmektedir.¹⁹⁸

Üçüncü Maksatda ise; Dalalet ehlinin vekili burada enteresan bir soru sormaktadır. "Merhemetlilerin en merhametlisi"¹⁹⁹ ve "yaratana en hayırlısı"²⁰⁰ gibi ayetlerden bir çok merhametli veya yaratıcı tanrı var ve bunların içinde en hayırlısı Allah'tır, bu birçok tanrı ne demektir diye sormakta ve her şey zıddıyla bilindiğine göre bir de kötü bir tanrı mı olmalıdır ki biz en hayırlısını bilelim demektedir. Müellif ise bu ifadelerin yaratıcıya değil bilhassa mahlukatın çeşitliliğiyle alakalı olduğunu ve doğrudan icadı ve ihsanı aracılı ve perdeli olarak yaptığı, ihsanının eserlerinden daha yüksek daha güzel manasında olduğunu söylemiştir. Bu beşer ilişkilerinde de böyledir. Zira bir padişahın iki çeşit konuşması olmaktadır. Birincisi memurları vasıtasıyla ,ikincisi de aracısız bizzat kendisi konuşarak. Elbette ikinci yol daha etkilidir.

Müellif İkinci soruya verilen cevapta hakiki kemalat ve değişimli kemal ayrımı yapmaktadır. Her şeyin zıddıyla bilinmesi mecazi kemalat ve güzellikler içindir. Yoksa

¹⁹⁶ Buhârî, Tefsîru'l-Kur'ân 39:3; Müslim, Fiten 141-143

¹⁹⁷ El-Cürânî, Şerhu'l-Mevâkif 2:18.

¹⁹⁸ El-Kazvî, El-İzâh 1:301; El-Hamevî, Hizânetü'l-Edeb 2:263; 265; El-Mevsilî, El-Meselu's-Sâir 2:187.

¹⁹⁹ Araf 151

²⁰⁰ Saffat 125

kemalatı kendinden olan hakikatlar için bu geçerli bir söz değildir ve iman lezzeti gibi lezzetler gayrı olsa da asla değişmez. Dolayısıyla Saniin bütün kemalatı hakikidir. Ondan başka varlıkların ona tesir olamaz.

El- Cürcanide konuyla ilgili bir şeyin ya lezzet için ya menfaat için ya da kemalat için sevillebileceğini söylemiştir.²⁰¹ Allah zatıyla mahbuptur ve başka bir sevmeye vesilesine ihtiyacı yoktur. İnsan bununla birlikte Allah'ın sanat eserlerinin göstericisi olan enbiya ve onların yolundan gidenlerede muhabbet eder.

Soruya verilen üçüncü cevapta kainatta görülen bütün güzellikler gerçek kemal ve güzellik sahibi Allah'ın kemalatının yansımaları olduğu söylenmiştir. Nasılki güzel bir saray iyi bir ustaya işaret ediyor ve oradaki incelikler o ustanın farklı özelliklerini bize gösteriyor işte bu gördüğümüz alemdeki bütün güzellikler bir yaratacı ve onun sıfatlarını işaret eder. Ayrıca ışık kaynağı olan güneşi gösterdiği gibi bütün mehasinde asıl sahibi olan cemel sıfatıyla Allah'ı gösterir. Son olarakta nasıl ki farklı yollardan gelenler bir şeyi işaret etseler doğruluğuna hükmedilir o halde binlerce enbiya, evliya onlarca kitap ve suhuf güzelliğin kaynağının Allah olduğunu söylemektedir.

Her şey zıddıyla bilinir hükmünün geçmediği yerlerden bir diğeri de annelerin yavrularına şefkatleri gibi lezzetlerin zıddına değil de mazharlarına baktığı durumlardır. Buradan yola çıkarak Allah'ın acıması rahmete muhtaç olanlardır.

Otuzikinci Söz Üçüncü Mevkıf

Üçüncü mevkıfta dalalet ehlinin vekili daha az gözüktüğünden dolayı buradaki incelememiz muhtasar kalacak ve bizim konumuzla alakalı kısımlar daha ziyade incelenecektir.

Konu başında “Hiçbir şey yoktur ki, Onu hamd ile tesbih etmesin.”²⁰² ayeti vardır. Bu ayete göre de her şey kendi diliyle yaratanını tesbih etmektedir. Tıp ilmi Allah'ın şafi ismine mühendislik ismi ise mukaddir ismine bakmaktadır. Bu mana için heykeltraş misali verilmiştir. Heykeltraş hazırlıkları için çeşitli ilimleri bilmek durumundadır. Eser ilerledikçe heykeltraşın farklı yönleri ortaya çıkar ve biz bunları eseri gördükçe otomatik anlarız. Ve müellif, yaratıcının herbir ismine buradan yol açmaktadır. İnsan da sanatseverlerin bir resim önünde uzun yorumlar yapması gibi gördüğü her bir sanatta Sani'in çeşitli isimlerini okuyabilmelidir.

²⁰¹ El-Cürcânî, Şerhu'l-Mevâkif 6:138.

²⁰² Isra 44

Tanrıtanımazların vekili bu noktada yenilgiyi kabul etmiştir. Anlatılanlar karşısında farklı bir tez ileri sürememiş herhangi bir açıktaki bulamamıştır. Buna rağmen iddasından vazgeçmeyen o vekil farklı bir söylemle; ben terekkiyatı ve mutluluğu yaratıcıyı düşünmemekte ve kendime güvenmekte görüyorum üstelik bu fikrimi diğer insanlara da aşıyorum demek kabilinden yeni sorusunu sormaktadır. Müellif ise muhatap olarak artık o vekili bırakmış hitabını genele çevirmiştir. Ey insan diyerek dalalet ehlinin teklif ettiği yolla Kur'anın gösterdiği yolu muvazene etmektedir. Buna göre; şirk ve sefahetin yolu insanı sukut ettirmektedir. Çünkü insan sahibini tanımazsa kederli bir hayvan gibi²⁰³ ayrılık acısı yaşaya yaşaya ta mezarda tek başına kalacaktır. Bu dehşet verici durumu inkar ehli gaflet sarhoşluğuyla geçirerek kendini aldatmaktadır. Ayrıca bu durumda bir insan her şeyi tesadüf ve tabiattan bildiği için her türlü durumdan keder duyar. Üstelik nezih bir eğlence ortamına kanaat etmeyip sarhoş olup rezalet çıkarana merhamet olunmayacağı gibi böyle düşünce sahibi kişilere de, zarara kendi rızaları ile girdiklerinden acınmaz. İşte gerçek hayattaki inançsızlık sarhoşluğa benzetilip böyle insanlıktan çıkmış beşer için sefahet ehlinin önerisi ne olabilir sorusu sorulmaktadır. Zira insan hızla mezara koşmaktadır. Hangi keyif verici şeyler bu gerçeği ortadan kaldırılabir? Üstelik bu yolun sonu azaptır. İşte müellifin kendisine sorulan onlarca soruya mukabil sorduğu ve cevabını beklediği sorulardır bunlar. Bediüzzaman dalalet ehlinin mutluluk dediği ve yükselme gördüğü hürriyet ile övündüğü bu durumun aslında bir sarhoşluk bir perde hali ve bu duruma kıyasla Kur'anın gösterdiği yolun bütün bu açılan yaralara tedavi olduğunu belirtmiştir. Çünkü Kur'ana göre insan Cenab-ı Allah'ın misafiridir dolayısıyla insan konuşan hayvanlık makamından²⁰⁴ misafir makamına çıkmıştır. Etrafına baktığında anlamlandıramadığı şeyler Kur'anın ışıyla Allah'ın isimlerinin aynası olmuştur. İnkâr ehlinin düşüncesine göre ayrılık ve acı olan ölüm, bir buluşma bir vuslat kapısı olmuştur. Gaflet ehli, insanın isteklerini fani zannederek geçici şeyleri teklif eder. Fakat Kur'an insanın ebede namzet olduğunu bildiğinden ona fani şeylere bedel ebedi bir cennet teklif eder. Hem Kur'an'a göre insan ve mevcudat başıboş değillerdir. Mikroptan zelzeleye hepsi Allah'ın emri altındadır.²⁰⁵ İnançsız felsefe, insanı esfeli safile iterken Kur'an bin aylık yolu bir günde aldırıp²⁰⁶ ebed yolunu kolaylaştırarak insanı alayı illiyyine ulaştırmaktadır. Kıyasa devamlı inançsızlık sevgiyi nefse yönlendirirken Kur'an insandaki sınırsız sevmeye

²⁰³ Araf,179

²⁰⁴ Dünya Bilgelerinden Özlü Sözler, Müzeyyen Tüzün, Sis, 2012, S.120

²⁰⁵ Âl-I Imran Sûresi, 3:26, 83; Mü'minûn Sûresi, 23:88; Yâsîn Sûresi, 36:83; Hadid Sûresi, 57:29

²⁰⁶ Kadir Suresi,3

kabiliyetini bir mahbubi bakiye yönlendirmektedir. Ve o muhabbet duygusunu boşyere harcamamasını öğütlemektedir.²⁰⁷ Ve bu bahis “And olsun ki, Biz insanı en güzel bir şekilde yarattık. Sonra da onu en aşağı seviyeye indirdik ancak iman eden ve güzel işler yapanlar müstesna.”²⁰⁸ ayetine bağlanarak tamamlanmaktadır. “Gök ve yer onlara ağlamadı.”²⁰⁹ Ayetiyle de her şeyin bu kadar açık ortada olmasından dolayı onların haline acınmayacağı mefhumu muhalifiyle de müminlerin vefatıyla yerlerin ve göklerin ağladığı belirtilmektedir.

Yine inkari fikrin eleştirildiği ve temsillerle çürütüldüğünü gözlemlediğimiz bu risale bir tali yol olarak muhabbet nasıl olmalıdır sorusu ve cevabıyla devam edip sonlanmaktadır.

3.2.5 Yedinci Şua

Tezimizde incelemeye aldığımız son bölüm yedinci şua olacaktır. Bu risalenin diğer incelediğimiz Yirmi ikinci Söz, Hüve Nüktesi, Tabiat ve Otuz ikinci Söz gibi risalelere nazaran karşılıklı olmaması dikkat çekmektedir. Diğerlerinde inkarı temsil eden temsili bir şahısla karşılıklı soru cevap varken burada yine temsili olarak sadece bir şahıs vardır ve tefekkür ehlini temsil etmektedir. Etrafında görmüş olduğu varlık ve olayları Yaraticısını arayan bir kişi olarak, yorumlamaktadır. Bu da “Cinleri ve insanları ancak beni tanısinlar ve bana îman ve ibâdet etsinler diye yarattım.”²¹⁰ ayetinin gereğidir. Müellif bu risaleyi Hz. Ali’nin r.a kerametvari tavsiye ve methettiğini söylemektedir.

Bir girizgâh olarakta yakini imanı sarsan bazı problemlere yer verilmiş ve bazı kaideler bu noktada yer almıştır. Mesela umum meselelerde nefyin ispata nazaran ehemmiyeti yoktur²¹¹ gibi. Zira bir şeyin var olduğunu söylemeye bir işaret yeterdir fakat yok demek için bütün kâinata bakmış olmak lazım gelir. Aynı zamanda inkarda birlik olamaz çünkü görmeyen kendine göre görmemiştir. Fakat ispatta birlik vardır. İşte buradan yola çıkarak bazı düşünürlerin iman etmemiş olması veya iman etmeyenlerin çoğunlukta olması²¹² herhangi bir ehemmiyet teşkil etmemelidir. İman etmemeleri külli bir hakikatı göstermez.

Farklı bir problem de bütün hayatlarını İman-Billah yolunda sarfederek o ilimlerde derinlik yaşayanlara kıyasla bir felsefecinin ehemmiyeti yoktur. Zira tıp ilminde tartışmalı

²⁰⁷ Tevbe Sûresi, 9:23-24; Kiyâmet Sûresi, 75:20-35; Dehr Sûresi, 76:27;

²⁰⁸ Tin Suresi 4,5

²⁰⁹ Duhan,29

²¹⁰ Zariyat,56

²¹¹ <http://www.sorularlarisale.com/makale/25606/>

²¹² Araf,179

bir meseleye küçük kademede bir doktor görüş belirtebilecekken ne kadar yüksek mevkide olsada bir makina mühendisi o konuda görüş belirtmez belirtse de bir kıymeti olamaz.

Ateizm nedir başlığı altında ateizm çeşitlerine yer verilmişti. Said Nursi de burada bir kısımlama yapmıştır. Ona göre küfür inanışı iki kısımdır. Birinci kısım kendine has bir hata inkar ve zulüm içerisindedir ama karşılıklı muhataplık yoktur. Diğer kısım ise iki çeşittir. A bölümü ispat edilene sırt dönmek kulak tıkamaktır. Bunarlada birinci kısımda olduğu gibi bir muhataplık yoktur. Amma ikinci kısmın b bölümü ki asıl problem buradadır. Zira bu düşünce sahipleri kabul-u ademdedir, yani inançsızlık bir itikat çeşidi olmuştur ve nefiylerini ispat etme durumundadırlar. Amma nefiyde iki kısımdır. Bunlardanda ikincisi de yine problemi teşkil eder. Çünkü bu düşüncede olanlar dünya ve ahirete bakan imani ve kudsi hakikatları inkar eder amma, inkar ettikleri şeyin yokluğunu ispat için bütün kainata bakıp daha sonra yokluğuna karar vermelidirler. Bu ise mümkün bir durum değildir.

Mukaddimede yer verilen bir diğer problemde yaratıcının azamet ve kibriyasını dar aklına sığdıramayıp ilimden gelen bir gururla olan inkardır. Bunlar tek bir yaratıcının kabulü gibi bir kolaylığı bırakıp her varlığa kendi kendine deyip nihayetsiz tanrı kabul etmek gibi bir zoluğa giriyorlar.

3.2.5.1 İkinci Makam

Ve Ayet-ül Kübra “Yedi gökle yer ve onların içindekiler, Onu tesbih eder. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin; fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Şüphesiz ki O Halîmdir, cezâ vermekte acele etmez; Gafûrdur, günahları çokça bağışlar.” ayetiyle başlamaktadır.²¹³ Bu ayetle ilgili kaynaklarda her şeyin, yaratıcısını kendi lisaniyla tesbih ettiği bunun bazen dil bazen de hal ile olduğu yer almaktadır. Ragıp El İsfehani bunun irade ve şuur sahibi varlıklarda olduğunu söylemektedir.²¹⁴ Taberide ise ruh sahibi varlıkların teşbihi olduğu bilgisi yer almaktadır.²¹⁵ Bediüzzaman’da gelecek yedinci şuanın bu ayetin tefsiri olduğunu söylemektedir.

Yedinci şua’a göre bu ayet gibi Kur’anın çok ayetleri Allah’ın varlığının delili olarak ilk gökyüzünü zikrettiklerinden kâinatı gözlemleyecek gezginin yolculuğu gökyüzünden başlamaktadır. Ve burada da mükâlemeler intak sanatıyla devam etmektedir.

Aslında bu dünyadaki herbir kişi sayısız nimetler karşısında bunların sahibi kimdir, bizi buraya kim gönderdi gibi sorulara merak duymuştur. Bu sorulara ilk cevap

²¹³ Isra ,44

²¹⁴ El-Mufredât, "Sbh", Sed" Md.Leri

²¹⁵ Ebu Cafer Muhammed B. Cerir Et-Taberi, Taberi Tefsiri, Hisar Yayınevi: 5/287

gökyüzünden gelmektedir. Gökyüzündeki cisimler lisani halleriyle yani direksiz durmaları, birbirlerine çarpmadan yolculuklarına devam etmeleri, çok büyük olmalarına rağmen gürültü çıkarmamaları ve yakıt ihtiyacı duymadan yol almaları, o kadar enkaza rağmen gökyüzünün pırıl pırıl gözükmesi ve aralarındaki birlik mührü ve bunlara benzer mucizevi halleriyle kendi yaratanını gözünü kapatmayana göstermektedir. Burada gökyüzünün konuşmasına rağmen uzaydaki gezegenlerin, bir sonraki feza bölümünde de feza olmasına rağmen gökyüzü olayları yağmur ve bulutun konuştuğuna dikkat çekelim.

Yolcunun daha sonraki durağı feza âlemdir âlemdeki bulutun muallakta durması ihtiyacı olan yerlere yağmur taşınması bir anda toplanıp bir anda kaybolması yine havanın ses, hararet ve elektrik gibi maddeleri nakletmesi, nefes ihtiyacı olan varlıklara nefes olması, yağmurun rahmet namını alacak şekilde işlevi, şimşek ve gök gürültüsünün durumları, rüzgârın bitkilerin çoğalmasına yardım etme gibi, sanki bir şuur göstermesi onun dikkatini çekmiştir. O da tefekküre dalar ve bu bulut bizi tanıyıp bilmez ama tanırcasına hareket eder, keza rüzgârda bu kadar faideli işleriyle bizi bilir gibi işler der ve “Ve rüzgârları sevk etmesinde ve gökle yer arasında Allah’ın emrine boyun eğmiş bulutlarda“ ayeti aklına gelir. Yağmurların her bir tanesinin bir sanat eseri gibi olması fırtınalı havalarda bile birbirlerine hiç değmemeleri ve nizamlarının bozulmamaları çok basit iki maddeden oluşmasına rağmen ab-ı hayat ismini alması kendi kendine olamaz diye düşünür ve “İnsanlar ümitsizliğe düştüklerinde yağmuru indiren ve rahmetini her tarafa yayan da Odur. O, kullarını gözetip koruyan ve her türlü övgüye lâyık olandır.” ayetini okur.²¹⁶ “Gök gürültüsü Onu hamd ederek, tesbih eder.”²¹⁷ “Şimşegin parıltısı ise neredeyse gözleri alıverir.”²¹⁸ ayetinin sesiyle seslenen gökgürültüsü ve şimşegin de bulutları ateşlendirmesinin ve semayı nur ile doldurmasının tesadüfe havale edilemeyeceğini anlar ve Allah’a inandığını ilan eder. Burada elektirik hava ile naklediliyor ifadesi dikkat çekmektedir.

Sıradaki durak yeryüzüdür. Yeryüzü de kendi özel diliyle yaratıcısını soran gezgine cevap vermektedir. Yeryüzünün dönüşüyle günlerin, senelerin, mevsimlerin husule gelmesi, üzerindeki varlıklarla birlikte bir gemi misali uzay boşluğunda yüzmesi ve üzerinde olan onlarca harika işlerden sadece toprağın vaziyeti ve her baharın yeniden inşası gibi işler Allah’ın varlığının delilleri olduğunu söylemiştir.²¹⁹

²¹⁶ Şura ,28

²¹⁷ Rad,13

²¹⁸ Nur,43

²¹⁹ Rum Suresi ,50

Denizlerin ve nehirlerin özellikleride seyyahımızın dikkatini çekmiştir. Buna göre denizlerin dünyayla birlikte süratle dönmesine rağmen dağılıp dökülmemesi, denizlerin içinde bir çok vefatlar olmasına rağmen güzel manzarası, içindeki canlıların basit bir su ve toprakta olmalarına rağmen semiz görünüşleri olağanüstüdür. Nehirler de farklı değildir. Nil nehri örneğine göre kumsalı cennete çeviren nil nehrinin çıktığı yer küçüktür ve bu Hadis-i Şeriflerde bildirilmiştir.²²⁰

Sıra, dağlardadır. Dağlar yerden bitmeleriyle, yeryüzünün içindeki hareketliliği süspanse ederek yer üstüne sakinlik sağlamaları, sulara ve çeşitli madenlere depoluk etmeleri, ve farklı üstün özellikleri nedeniyle Kur’anda kendine yer bulmasının²²¹ hikmetini görür ve buradan da imani duygusunu almış ve artırmış olarak ayrılır.

Ağaçlar ve bitkiler de farklı değildir. Üstelik bu taifenin tevhide misal olma halleri daha belirgindir. Çünkü onların ikram olunmaları ve üzerlerinin süslemeleri çok belirgin olup onlar bu halleriyle hep bir zikir halkası gibidir.

Müellife göre hayvanlar ve kuşlar yeryüzünü bir zikir meclisine çevirmişler ve daim yaratanlarını zikretmişlerdir. Onların hiçten yaratılmaları ve bu yaratılışın basit bir sudan veya yumurtadan olup binlerce çeşit olması, herbirine farklı cihazlar verilmesi ve ruhlandırılmaları bir yartıcının varlığına işaret olmuştur.

Cansız varlıklar, hayvanlar ve bitkilerden sonra ziyaret sahifesi insanlar ve onlardanda ilk enbiyalardır. Kâinattan yaratıcısını soran seyyaha göre enbiyaların varlığı ve göstermiş oldukları binler mucizeleri, ellerindeki suhuf ve kitapları, tabiilerinin bereket görmeleri asilerinin ise çeşitli musibetlerle cezalandırılması ve davalarının tek olması da o davanın gerçekliğini gösteren en büyük delillerdendir. Keza asfiya, sıddıkin, müçtehidlerin ince eleyip sık dokuyarak yapmış olduğu tetkikatlar ve mürşidi kâmiller ve kerametleri de enbiyaların bu vazifelerine ilave delil olarak değerlendirilmiştir.

Gönlü sema ehliyle de konuşmak onların fikirlerini almak arzu etmiştir. Sema ehlinden olan melekler ona şimdiye kadar görmüş, tanımış olduğun enbiya, asfiya, müçtehidini imanının tamamının davasına zaten ilk kendilerinin iman ettiğini söylemişlerdir. Devamında müellif alemi gayb ve şehadette bulunan münevver akıllardan bahisle onlardanda tasdik aldığını söylemiş ve bütün gördüklerinin birbirine bağlı kopmaz bir zincir olduğunu belirtmiştir. Ayrıca gayb aleminde Kelamın tezahüründen bahsedilmiştir. Buna göre vahyin beş hakikatı vardır. Bunlar; Tenezzül-ü İlahi yani Kelam

²²⁰ Müsned, II/261, 289, 440. Fahrüddin Er-Râzi, Tefsir-I Kebir Mefâtihu’l-Gayb, Akçağ Yayınları: Xvi/406-407. Sahih-I Buharî Tecrid-I Sarîh Tercemesi, X/71.

²²¹ Nebe’ Sûresi, 78:7. Hicr Sûresi, 15:19.

sahibinin akıllara ve fehimlere uygun konuşuyor olması, kendini tanıttırmak için kainatı olağanüstü yaratan elbet kendini kelimıyla da tanıtacak olması, varlıkların yakarış ve yalvarışlarına kelimıyla da mukabele edecek olması, mukaleme sıfatının her şeye kadir yaratıcıda bulunması zaten vacip olması ve aczi, fakrı, istemeyi, muhabbet ve perestîşi verenin karşılığında kelimıyla kendini gösterecek olmasıdır. Bu değerlendirmeden sonra ilhamın nasıllığı açıklanmıştır. Müellif ilhamın vahiyle arasında iki büyük farktan bahseder. Birincisi vahyi ekseri melek vasıtasıyla aracılı olması, ilhamın ise; aracısız olmasıdır. İkincisi ise vahyin havassa ait ve saf olduğudur. Buna mukabil ilham fludur ve melaikeye, insana, hayvanata has farklılık teşkil eder. İlhamla alakalı Bursevi'nin "Nefsimizde tattık ki, ilham ve hitab bazen Arapça lafızla, bazen de Farsça veya Türkçe olarak geliyordu."²²² ifadesiyle enterasan bir söylemi vardır. Abduh'da ilhamı "Kişi, fîraset, ilham gibi gizli ruhî idrak vasıtalarıyla bir bilgiye ulaşabilir. Bu, çoğu kere ruha bazı levhaların açılması şeklinde olur. Bunun kesinliği, ancak vukûundan sonra anlaşılır. Böyle bir ilham, bazı keskin gözlü kimselerin başkalarının görmediği çok uzak mesafeyi görmeleri gibi bir haldir."²²³ diye tarif etmiştir. Said Nursi ayrıca ilhamında dört hakikatından bahsetmiştir. Bunlar; İlhamın Allah'ın varlıklara farklı şekilde kendini sevdirmesinin önemli örneklerinden olması, dualara kavlen cevap verdiği gibi ilhami kelim ile de vermesi, musibetler karşısında tazarru ve niyazda bulunan insana yine ilhamla da rahmetini göstermesi ve vacibul vucud olmasını ilhamla da hissettirmesi olarak sıralanmıştır. İşte seyyahımız vahy ve ilhamın hakikatından da tevhid ve ehadiyete yol bulmuş ve bunlarında Allah'ın varlığının delillerinden olduğunu söylemiştir.

Gezinin sonuna seyyahın uğradığı durakların önemlilerinden biride Hz Muhammed s.a.v dir. Onun düşmanlarının bile kabulüyle yüksek ahlakta²²⁴ olması, bir eliyle kameri iki parçaya bölmesi²²⁵ aynı eliyle aldığı bir avuç toprağı düşmanların üzerine etkileyici bir silah gibi atması²²⁶ aynı elden bir çeşme gibi su akması,aynı elinde mucizeli ve tek olan bir kitap bulunması, ortaya koymuş olduğu şeriatının bereketli olması ve on beş asırdır genç kalması, ümmi olmasına rağmen onun söz ve fiilerinden binlerce alim, müçtehid yetişmesi ve ümmetine rehberlik etmesi, hiç taklid içine girmeden azami derecede ibadet, itaat ve takva içinde olması, yaptığı duaların ümmetine de tesir etmesi, hem en önemli vazifesi

²²² Bursevî, Iv/193

²²³ .Abduh, Vii/422-423

²²⁴ Kalem,4

²²⁵ Kamer 1,

²²⁶ Enfal 17

olan tebliğ esnasında göstermiş olduğu sabrı ve metaneti, hiç telaşa ve tereddüde düşmemesi, hiç silahsız tek başına meydan okuması, kuvvetli imanı, bütün enbiyaya ve evliyaya imam olması ve onların mucizeleriyle ve önceden müjdelemeleriyle desteklenmiş olması, kainatın yaratılış hikmetini bilmesi ve bildirmesi, gayb ve şehadet alemine şahitlik etmesi, onun son peygamber olmasına, dolayısıyla en büyük davası olan vahdet ve tevhid davasının hak olduğuna delalet eder diye anladı ve inandı ve onun şehadetini tasdik eden üç büyük icmayada işaret etti. Bunlar; binlerce sahebe, aktab ve evliyanın tasdik etmiş olması, bedevi bir kavmi hiçbir materyal olmadan en ileri medeni bir topluluk haline getirmesi; ve her zamanda ümmetinden ülemanın ona tabi olması burada gördüklerindendir.

Kâinata gezerek yaratıcısını arayan seyyahın bir diğer durağı Kur'andır. Kur'an için en büyük hüccet Hz. Muhameddir. Bundan sonra onun asırlardan beri okunarak kalpleri tenvir etmesi, taklid edilemez belağatı, muarızları çok olmasına rağmen mislinin getirilemeyeşi, tekrarından usandırmayıp bilakis lezzet vermesi, zaman geçmesine rağmen ondaki daim gençlik, her zamanda bir numaralı kaynak olması, onda Adem'den günümüze, dünyadan ahirete, yeryüzünden semaya bağların olması, tebliğcisi ümmi bir zat a.s olmasına rağmen hiç bir kusur bulunamaması ve bir çok noktasının hüccet ve delille bağlı olması ve bir çok insanın onu dinlemesi ve aynı kitaptan cahilden alime her kesimin bir hisse alabilmesi, bu kitap kimden gelmiş kime ve ne için gelmiş sorularına da en üst perdeden cevap vermesi, müfessirinin ona olan aşkı, her bir harfinde çok sevaplar barındırmasından dolayı o kitabın muciz bir kitap olduğunu anladı ve onu gönderene de en büyük delillerdendir diye iman etti.

Artık Kur'an'ı da tanıyan yolcumuz kâinatın tamamına yaratıcısını iyice tanımak üzere baktı ve her bir noktada Sani'in eserlerini gördü ve bu delillerden iki büyüğünü nazarına aldı. Buna göre kelam ilminde önemli yer teşkil eden Hudus ve İmkân delilinden hareketle her şeyde bir tebeddül ve fanilik var dolayısıyla kainat hadisdir kadim olamaz ve mutlaka bir İhdas edicisi var dedi. İmkân kısmında ise herbir varlığa hadsiz imkanat içerisinde istisnasız kendine münasip elbise, cihaz ve istidat verilmiştir. Bunu tesadüfe havale etmek mümkün değildir diye anladı. İkinci hakikat olarakta müellif kendine has bir lafızla teavün hakikatından bahsetmektedir. Buna göre her şeyde bir yardımlaşma imdada yetişme gözükmektedir. Bu da bize bunu tanzim eden bir vacibül vucudu göstermektedir.

Bu bölümde, son durak, güneşi güneşten öğrenmek gerekir önermesi ve Fatiha'da dördüncü ayetin içindeki "Yalnız senden" ifadesine dayanarak Allah'ı, isim ve

sıfatlarından vasıtasız tanımak olacaktır. Bunun için iki büyük gerçekten yola çıkılmaktadır. Birincisine göre kainatta herşeyi kapsayan bir faaliyet vardır ve bu faaliyetin perde arkasında Faall-i Mutlak bir yaratıcı görülür derecede hissedilmelidir. Bu faaliyetteki tedbir ve terbiyeden de Onun isimleri okunmalıdır. Bediüzzaman bu bölümde faaliyet gerçeği içerisinde Rububiyet gerçeği var der ve yaratıcının “hayat, ilim, kudret, irade, sem’, basar ve kelâm sıfatlarını sayarak tekvin sıfatını ayrı değerlendirir. Ona göre her sıfat kendine has olarak Hayyu Kayyum olan yaratıcıyı göstermektedir. Ve bu eşari kelimayla paralellik arz etmektedir. Burada bahsedilen ikinci hakikatta kelim sıfatından gelen tekellümdür. “Rabbimin sözlerini yazmak için bütün denizler mürekkep olsa, Rabbimin sözleri tükenmeden o denizler tükenirdi.” ayetince vahiy, ilham, işaret ile konuşmasında onun varlığı ve birliğine çok açık deliller vardır.

Bu ondokuz mertebe içerisinde Ayetül Kübranın ilk bölümü tamalanmıştır. Buradada misaller ve intak sanatı gibi çeşitli farklılıklarla Tevhid Ve Vahdet ispat edilmeye çalışılmıştır. Bu on dokuz mertebeden sona gelindikçe sıralama kendini göstermiştir. Buna göre Cenab-ı Allah’ı bildiren delillerden sondan dördüncü Hz Muhammed a.s.v ,Sondan üçüncü Kur’an daha sonra kainat kitabı ve son olarakta Allah’ın bizzat kendi kendini tanıtmıştır.

İkinci Bab

Burada da ikinci makamdaki yolculuğa benzer bir seyahat söz konusudur. Farkı ise bu yolculuk seyyahın kendi aklıyla yaptığı bir yolculuk olmasıdır. Ve (nokaya gerek yok sanki) vahdet delillerini seyretmektir amaç. Bunun için dört hakikat açıklanmıştır. Bunlardan ilki Uluhiyet hakikatıdır ki canlılardaki ibadet hisleri, fitri işlerin bile şükre vesile olduğu cihetle ibadet olması bir mabudun olduğunu göstermektedir. İkincisi rabbaniyet hakikatıdır ki kainadaki bütün varlıkların musahhariyetleri ve terbiye olmaları bir Rabb’in var olduğunu bize göstermektedir. Üçüncüsü ise kemalat hakikatıdır ki kainatta var olan hikmet, adalet, hüsn ve cemel bize kamil-i Mutlak bir varlığı görmemize delildir. Dördüncü hakikat hakimiyettir ki kainat bir şehir hükmünde olması ve o şehrin hakimiyetle idare edildiğinin görülmesi Hakim-i Mutlak bir varlığı bize bildirir. Bu dört hakikatta ortak noktalardan en önemlisi hepsinin fitraten şirki kabul etmesinin muhal olmasıdır. Örneğin hakimiyetin şirki reddedmesine misal geçici bir makamın hakimiyeti için kişinin evlad ve kardeşini “zalimane” öldürmesi verilmiştir. Dolayısıyla hiçbir makam sahibi eş kabul etmezken nasıl olurda kainatın Hakim-i Allah için çeşitli şeriklerden bahsedilebilir.

Gezginin tevhidin farklı mertebelerine ulaşmak için yolculuğu devam etmektedir. İlk olarak kibriya ve azamet hakikatını görmüştür. Bu hakikatta birbirinden çok uzakta olan yıldız ve gezegenleri idare etmek, gökleri ve yeri altı günde yaratmak bir baharda binler nebatat ve hayvanatı kısa sürede yaratmak, gece ile gündüzü tebdil etmek vardır. Ve bu o kadar açıktır ki hiçbir şekilde şirk kabul etmez ve bu açıklığa rağmen hala şirk koşanlar varsa Kur’anda asla affedilmeyecekleri bildirilmiştir.²²⁷

İkinci gerçek Rabbani fiilerdir. Buna en büyük misallerin Nahl suresinde olduğunu söylemiştir. Örneğin bal arısının küçücük kafasına onun programını yazmak, küçücük vucudunda hem tatlı ve gıdalı hem de zehirli maddelerin bir arada dikkatlice yerleştirilmiş olması ve bunun yeryüzündeki bütün arılarda olması Rabbani bir fiil olduğunu gösterir.²²⁸ İkinci misal süt veren canlılardır.²²⁹ Sütün kan ve fişkı arasından geçmesine rağmen hiçbir zaman kirli olmaması ve aynı vucutta o sütün işe yaramasını sağlayan şefkat duygusunun var edilmesi yine Rabbani fiilerdendir. Diğer misallerden biri de meyvelerin içerisinde üzümlük ve hurma misal verilerek²³⁰ bunlardaki oluşumun incelik zorluğu da rabbani fiilere örnek olarak sunulmuştur. Ve bunların tamamı Nursi’ye göre Vahdete işaret etmektedir.

Üçüncü hakikat ise; mevcudatın çokluk içinde süratle ve intizamla icadlarıdır. Yaratmada en büyük en küçük gibidir yani fark etmemektedir. Bu yaratıcının en büyük olması ve herşeye gücünün yetiyor olmasının göstergesidir. Ve bunda dersler vardır. İlk olarak zıddların bir arada olması meselesidir. Buna göre bir şey zatına ait ise onun zıddı arız olamaz. Yine bir şeyde mertebeler varsa onun içinde zıddı da vardır. Buradan hareketle Allah’ın yaratmasında mertebe ve arızilik olamaz, işte bu yüzden Allahın yaratmasında bir ile bin arasında fark yoktur diye düşünmüştür. Ayrıca nuraniyet sırrına göre de nasılkı güneşin ışınlarının bir damlada aksetmesiyle bin damlada aksetmesi arasında zorluk farkı yoktur aynen onun gibi Sani Zül-Celale zerreye hareket verdirmesiyle yıldızları döndürmesi arasında bir fark yok demiştir. Buradan hareketle bütün ins ve cin bir anda huzurda hazır olmaları²³¹ kıyametin bir anda kopması²³² ve bütün nefislerin yaratılması bir tek nefsin yaratılması²³³ ayetlerinin hakikatları da akla yaklaştırılmıştır.

²²⁷ Nisa 48

²²⁸ Nahl 68

²²⁹ Nahl 66

²³⁰ Nahl 67

²³¹ Yasin 53

²³² Nahl 77

²³³ Lokman 28

Dördüncü hakikatta ise; kâinattaki yaratılış mührünün bir olduğuna dikkat çekilmiştir.

Beşinci hakikatta ise her yerde görülen mükemmel düzene dikkat çekilmektedir. Mesela ay ve sene deveranında, kandaki alyuvar ve akyuvarların düzenli işleyişinde bir düzen görünüyor bu da bize bu düzeni yaratan, koruyan, kollayan mutlak Hakim bir mucidi göstermeli diye anlamıştır.

Seyyahımız yolculuğu esnasında İmama-ı Rabbani'nin medresesine uğramış ve ondan bir imani hakikat binler keramete tercih edilir, dersini aldıktan sonra üçüncü menzildeki dört hakikatla devam etmiştir. Buna göre ilk Fettahiyat gerçeğidir. Yani her zamanda ayrı ayrı suretlerin bir anda karışmayarak unutulmayarak açılmasıdır. "Annelerinizin karnında sizi üç karanlık içinde, bir yaratılıştan diğerine çevirerek yaratıyor. İşte Rabbiniz olan Allah O'dur; bütün mülk O'na aittir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde yüzünüz nasıl haktan çevrilir?"²³⁴ ayetine göre de bu hakikat tevhidin en kuvvetli delilidir. Zira anne karnında karanlıklar içerisinde binler yeni suretler açmak şirk kabul etmeyen bir gerçektir. Müellif bu hakikatı "Fethi Suver" ile kendine has yeni bir terimle izah etmektedir. İkinci Rahmaniyyet hakikatıdır. Bu herkesin her an gözünün önünde görebildiği ihsan ve ikramdır. Allah insana öyle bir mide ve tat alma duygusu vermiş ki birçok nimetten lezzet alır, öyle bir insaniyet vermiş ki akıl kalb gibi cihazlarla hem görünen hem görünmeyen âlemlerden lezzet alabilir. Bunun gibi misallerle Rahmaniyyet hakikatı izah edilmiş ve tevhid ispat edilmiştir.

Bu üçüncü menzilde açıklanan bir diğer hakikat müdebbiriyet ve tedbirdir. Buna göre koca koca gezegenlerin, her baharda ordu misal nebatat ve hayvanatın idare ve iâşesi de yine bir Mutlak İdare sahibini göstermektedir.

Son olarak rahimiyyet ve rezzakiyyet hakikatı izah edilmiştir. Burada da bebelerden, elma kurduna karanlık denizlerdeki balıklardan en hareket edemeyen bitkilere her şeyin rızkının tastamam yerine getirilmesi örneklenerek bir Rezzak'ın varlığı ve asla şirk kabul edemeyeceği anlatılarak tevhide yol gösterilmiştir.

Müellif bu noktada mecazi ve hakiki rızkın ayrımı yapmaktadır. Taahhüt altına alınan temel yaşam gıdası diyebileceğimiz rızktır. Gelenek ve göreneklere göre değişen temel gıda veya farklı ihtiyaçlar mecazi rızık grubunda değerlendirilmiş ve bunun taahhüt dışı olduğu belirtilmiştir. İlave olarakta aczin rızkı çektiği hırsın da rızkı kaçırdığı görüşü yer almıştır.

²³⁴ Zümer 6

Ve böylece seyyahın akli ve fikriyle yapmış olduğu yolculuk tamamlanmış ve gezdiği her yerde bir Vacib-ul Vucudun varlığını, tek olduğunu ve asla misli ve şeriki olamayacağını gördüğünü söylemiştir.

Görüldüğü üzere Yedinci Şua'da Risalelerden aldığımız diğer örnekler gibi tanrıtanımazlığın karşısında tanrıtanıtır bir bölümdür. Bu risalede de örnekler ve mantıksal çıkarımlarla Tevhid ve Vahdet anlatılmıştır.

4. SONUÇ

Yüksek lisans tezi için yapılan bu çalışmada Risale-i Nur'da Ateizm eleştirilerini ve bir ilahı kabul etmemeye karşı verilen tepkileri incelemeye çalıştık. Bu çalışmada, ortaya çıkışı İlk Çağ'a dayanan ateizm meselesinin Risale-i Nur'da nasıl yer aldığı görülmüştür. Külliyatta küfür ve tevhidin Risaleler içerisinde önemli bir mesele olduğunu söylemek mümkündür. Bediüzzaman Tevhidi anlatırken ‘‘medenilere galebe ikna iledir’’ metoduyla hareket etmiş ve ortaya koyduğu eserlerinde çağa uygun, bilim ile barışık akli ikna edici bir yol izlediği değerlendirilmektedir. Ayrıca konular farklı edebi sanatlar ve misaller yardımıyla işlenmiş ve ortaya konulan eserde her zaman savunmada kalınmayıp, sorulan sorulara verilen cevaplardan sonra ikna etmeye yönelik anlatımlar da yer almıştır. Bununla birlikte Risalelerde sıklıkla Osmanlı'ca ve Arapça kelimeler kullanılmıştır. Ayrıca Risaleler altı asırlık bir imparatorluk dilinin unutulmamasına vesilesi yönüyle de değerlendirilmelidir.

Yöntem olarak ise ana konunun incelendiği bölümlerde Risalelerin orjinal kısımlarından sıklıkla atıflar yapılmış ve böylece karşılaştırma imkanı oluşturulmuştur.

Nursi özellikle ateizm eleştirilerinin yer aldığı risalelerinde görece daha sert bir dil kullanması ve ‘Küfrün beli kırılmıştır’ veya ‘iki kere iki eder dercesinde ispat edilmiştir’ gibi iddaları ile dikkat çekmiş ferd ve grub bazında dayanak gösterilmiştir. İşte bu yüksek lisans tez çalışmasında bu gayeye matuf küçük bir katkıda bulunmak arzu edilmiştir. Fakat şunuda iyi biliyoruz ki; problemimiz, üzerinde çokca durulması araştırılması gereken bir durumdur. Dolayısıyla problemin kapsama alanı bu tezin çizgilerinin çok çok üzerindedir.

Tevhidin anlatıldığı bölümlerde biyoloji, kozmoğrafya, coğrafya, zooloji ve botanik gibi ilimlerden bahsedilmesi ve örnek gösterilmesi de dikkate değerdir. Dolayısıyla bu ilimlere hakim ilim insanlarının kendi alanlarında incelemede bulunması enterasan olacaktır. Ayrıca tez çalışmamız içerisinde Risalelerde tevhidin rahatlatıcı ateizmim ise ruha dünyadada sıkıntı verdiği ve bütün olaarak bu olayın psikolojik tarafınında anlatıldığını gözlemledik. Ve bu başlı başına farklı bir konuydu. Nursi'nin Risaleleri içerisinde sadece teizm ve ateizm konusunda olmayıp bir çok konuda da konu ruhsal rahatlıkla ilintilendirilmiştir. Avrupada Pastoral care veya Seelsorge olarak ifade edilen manevi rehberlik Risaleler örneğinde incelenmeyi beklemektedir. Belki de bu, bizim bir sonraki çalışmamız olacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgenç, A. *İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV YayıneviAnkara 2008
- Akagündüz, A.. Ahmet Cevdet Paşa ve kanunlaştırma hareketleri, Ahmet Cevdet Paşa Sempozyumu, Diyanet Vakfı Yayınları Ankara 1997
- Metin, A. . Ateizm Yanılgısı. İstanbul: Gece Kitaplığı İstanbul 2004
- Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara 1981
- BADILLI Abdülkadir, Muhtasar Tarihçe,Risale-i Nurun Kudsi Kaynakları-İstabil Envar 2011
- Caner Taslaman, Allah Felsefe ve Bilim , İstanbul Yayın evi , İstanbul ,2013
- Cevizci, Ahmet, Felsefe Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2002
- Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, Taberi Tefsiri, Hisar Yayınevi 1996
- Esed, Muhammed, Kur'an Mesajı; Meal-Tefsir, (çev. C. Koytak – A. Ertürk), İstanbul: İşaret Yayınları, 1999
- Gürsoy, Kenan, Ateizminin Doğurduğu Problemler,Akçağ Yayınları Ankara 1987
- Mardin, Şerif, Bediüzzaman Said Nursi Olayı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003
- Milton, Richard, Darwinizm'in Mitleri, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2002

- Necmeddin ŞAHİNİNER , Son Şahitler- İstanbul, Nesil ,2011
- Nursi, Said, Muhakemat, İstanbul: Envar Neşriyat, 1990
- Nursi, Said, Sikke-i Tasdi-i Gaybi, İstanbul: Envar Neşriyat, 1991
- Nursi, Said, Sözler, İstanbul: Envar Neşriyat, 1992
- Nursi, Said, Tarihçe-i Hayat, İstanbul: Envar Neşriyat, 1993
- Nursi, Said, Emirdağ Lahikası I, İstanbul: Envar Neşriyat, 1994
- Nursi Said, Münazarat, İstanbul: Envar Neşriyat, 1995
- Nursi, Said, Barla Lahikası, İstanbul: Envar Neşriyat, 1997
- Nursi, Said, Mektubat, İstanbul: Envar Neşriyat, 1998
- Nursi, Said, Mesnevî-i Nuriye, İstanbul: Envar Neşriyat, 1999
- Nursi, Said, Lem'alar, İstanbul: Envar Neşriyat, 2000
- Nursi, Said, İşarat-ül İ'caz, İstanbul: Envar Neşriyat, 2001
- Nursi, Said, Kastamonu Lahikası, İstanbul: Envar Neşriyat, 2002
- Nursi, Said, Şualar, İstanbul: Envar Neşriyat, 2005
- Nursi, Said, Asa-yı Musa, İstanbul: Envar Neşriyat, 2006
- Nursi, Said, Emirdağ Lahikası II, İstanbul: Envar Neşriyat, 2007
- Nursi, Said, Konferans, İstanbul, Envar Neşriyat, 2008
- Nursi, Said, Asar-ı Bediyye, İstanbul: Envar Neşriyat, 2009
- Richard, Dawkins Tanrı Yanılgısı İngiltere çev Kalisto 2010 İngiltere
- Sinanoğlu, Mustafa, TDV İslam Ansiklopedisi yıl: 2000, cilt: 22, sayfa: 90-92
- Topaloğlu, Aydın ,Teizm Ya Da Ateizm,Kaknüs yayımevi,İstanbul 2001
- Topaloğlu, Aydın, Ateizm ve Eleştirisi, DİP, Ankara 1998
- TDV İslam Ansiklopedisi yıl: 2011, cilt: 40, sayfa: 332-33
- Ural, Şafak, Pozttivist *Felsefe*, Istanbul 198
- Yeğin, Abdullah, Badıllı, Abdülkadir, Hekimoğlu İsmail, Çalım, İlham, Osmanlıca-Türkçe
Ansiklopedik Büyük Lugat, İstanbul: Sebat Yayım Dağıtım, 2006

